

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ETKİNLİĞİ VE YAPISINA
YÖNELİK REFORM TARTIŞMALARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Mefa BORAN

Lefkoşa - 2019

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ETKİNLİĞİ VE YAPISINA
YÖNELİK REFORM TARTIŞMALARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Mefa BORAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Turan CAVLAN

Lefkoşa - 2019

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

TEZ ONAY BELGESİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda, 20162573 numaralı, Mefa BORAN 'ın hazırladığı “Birleşmiş Milletlerin Etkinliği ve Yapısına Yönelik Reform Tartışmaları” konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili savunması yapılmış, adayın çalışmasının juri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuş ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez savunma tarihi:

Jüri Üyeleri İmza

- 1) Tez Danışmanı .....
Yard. Doç. Dr. Turan CAVLAN
- 2) Üye .....
Doç.Dr. Ercan GÜNDOĞAN
- 3) Üye .....
Yard. Doç. Dr. Özker KOCADAL

Prof. Dr. Tahir ÇELİK

Enstitü Müdürü

Beyanname

İsim ve Soyisim: Mefa BORAN

Tezin Başlığı: Birleşmiş Milletlerin Etkinliği ve Yapısına Yönelik Reform Tartışmaları

Danışman(lar): Yrd. Doç. Dr. Turan CAVLAN

Yıl: 2019

Yukarıda başlığı verilen ve tarafımca kaleme alınan bu tez çalışması içerisinde verilen tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu; bu çalışmaya özgün olmayan ve başka kaynaklardan aldığım bilgileri, akademik kuralların ve etik davranışların gerektirdiği şekilde, metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi beyan ederim.

Bu tez çalışması; Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü tarafından saklanabilir ya da elektronik olarak sunulabilir.

Tarih:

İmza:

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde, ders döneminde ve sonrasında 2 yıl boyunca değerli bilgilerini, desteklerini paylaőan değerli hocalarıma ve saygıdeğer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Turan CAVLAN'a, çalıőmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen arkadaőlarım Ltfi, Mehmet, Yüksel, Erdil'e ve diğer arkadaőlara, çalışma hayatımda ve yüksek lisans süresince tüm zorlukları benimle gğsleyen değerli eőime, dersleri takip ederken kendilerine zaman ayıramadığım kızım ve oğluma sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ETKİNLİĞİ VE YAPISINA YÖNELİK REFORM TARTIŞMALARI

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler, günümüz uluslararası sisteminde etkinliği sorgulanan bir kurumdur. Genel Kurulun yetersizliği ve Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin ayrıcalıklı konumu, Birleşmiş Milletlerin sorgulanmasındaki temel nedenlerdir. Birleşmiş Milletlerin etkinliği ve yapısına yönelik reform tartışmalarının araştırılması, bu çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Çalışmada literatür taraması yönteminden faydalanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre günümüzde Birleşmiş Milletler uluslararası sorunların çözümünde yeterli etkinlikten uzaktır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin kendi çıkarlarına göre kararlar alması ve alınabilecek kararları veto etmesi, Birleşmiş Milletlerin etkinliğinin düşük olması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Güvenlik Konseyinin yapısının değişmesi ve Genel Kurulun güçlenmesinin sağlanması, Birleşmiş Milletlerin etkinliğine ve yapısına yönelik reform tartışmalarının merkezinde yer alsa da daimi üye ülkelerin çıkarlarını koruma isteği sebebiyle bu konuda çözüme ulaşılmamasının güç olduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Örgütler, Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, Reform Tartışmaları, Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Sorunlara Müdahale.

ABSTRACT

THE REFORM DISCUSSIONS ABOUT THE EFFICIENCY AND STRUCTURE OF THE UNITED NATIONS

The United Nations is an institution which has been established after the Second World War and whose effectiveness is questioned in today's international system. The inadequacy of the General Assembly and the privileged position of the permanent members of the Security Council are the main reasons for questioning the United Nations. The main purpose of this study is to investigate the discussions of reform about on the effectiveness and structure of the United Nations. The literature review methodology has been used in this study. According to the results obtained, today the United Nations is far from adequate activity in solving international problems. Decisions by the permanent members of the United Nations Security Council in accordance with their own interests and vetoing the decisions that have been made have resulted in the low effectiveness of the United Nations. The change in the structure of the Security Council and the strengthening of the General Assembly have been at the center of the debate on reform and structure of the United Nations.

Key Words: International Organizations, United Nations, Security Council, Reform Discussions, Methods of Intervention United Nations to International Problems.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	11
ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN KÖKENİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER	11
1.1. Uluslararası Örgütlerin Tanımı, Sınıflandırılması ve Tarihsel Süreci .	11
1.1.1. Uluslararası Örgütlerin Tanımı	13
1.1.2. Uluslararası Örgütlerin Sınıflandırılması.....	15
1.1.3. Uluslararası Örgütlerin Tarihsel Kökeni	17
1.2. Avrupa Uyumu ve Milletler Cemiyeti	18
1.3. Birleşmiş Milletler	23
1.3.1. Birleşmiş Milletlerin Organları.....	27
1.3.1.1. Genel Kurul	28
1.3.1.2. Güvenlik Konseyi	30
1.3.1.3. Ekonomi ve Sosyal Konsey	36
1.3.1.4. Adalet Divanı.....	38
1.3.1.5. Vesayet Konseyi	38

1.3.1.6. Sekretarya.....	39
İKİNCİ BÖLÜM.....	41
BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI SORUNLARA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ.....	41
2.1. Barışı Koruma: Ruanda (1994).....	41
2.2. Barışa Zorlama: Somali (1992-1995).....	47
2.3. Önleyici Diplomasi: Makedonya (1995)	51
2.4. Barış Yapma: Afganistan (2001-2014)	55
2.5. Barış İnşası: Doğu Timor (1999).....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İÇİN GETİRİLEN REFORM TALEPLERİ	65
3.1. Birleşmiş Milletlerde Reform İhtiyacı Olan Ana Konular.....	65
3.2. Birleşmiş Milletlerde Reform Sürecine Yaklaşımlar ve Reform Önerileri	69
3.3. Birleşmiş Milletler Reformunun Önündeki Engeller	77
3.4. Birleşmiş Milletler Reformu İçin Geleceğe Dönük Beklentiler	79
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ	94

TABLÖLAR

	Sayfa
Tablo 1. BM ve Güvenlik Konseyi Üyelerinin Bölgesel Dağılımı	34
Tablo 2. Birleşmiş Milletlerin Barış Koruma Operasyonları	44
Tablo 3. 2000 Yılı İtibariyle Devam Eden BM Barış Koruma Operasyonları..	46
Tablo 4. Afganistan'da Uyuşturucu Üretimi	57
Tablo 5. Afganistan Müdahalesinde Yaşanan Kayıplar	58
Tablo 6. BM Barış Gücü Operasyonlarına Katılan Personel Sayısı	62
Tablo 7. Veto Hakkını Kullanan Birleşmiş Milletler Daimi Üyeleri.....	63

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AB: Avrupa Birliği
BM: Birleşmiş Milletler
BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
GREENPACE: Yeşil Barış
ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü
MC: Milletler Cemiyeti
NATO: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNODC: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
WHO: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Uluslararası örgütler, uluslararası düzen içerisinde oluşan, devlet kökenli sistemin çözemediği sorunların çözümü için oluşturulan devlet dışı aktörlerdir.¹ Uluslararası örgütler güvenlik, askeri, kültürel, ekonomik gibi birbirinden farklı sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla devletler sorunların çözümü için arayış içerisine girmiş ve uluslararası örgütleri bir anlamda çözümün kendisi olarak görmüşlerdir. Böylece küreselleşen yenedünya düzeni, devletlerin işbirliğine dayanmakta ve sistem içerisinde ortaya çıkan aksaklıklar uluslararası kurum ve kuruluşlarca düzenlenmektedir. Uluslararası örgütler, uluslararası sistemde eş zamanlı bir işleyişi sağlayarak hükümetleri bir araya getirirken, oluşturdukları yeni örgütsel yapıyla da devletin karar alma ve uygulama esaslarını etkilemektedirler. Aynı zamanda ortaya çıkan yeni durum hem iç ve dış politika arasındaki çizgiyi, hem de ekonomik ve güvenlik konuları arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktadır. Günümüz dünyasında uluslararası örgütler tartışmasız uluslararası sistemin işleyişini sağlayan en önemli mekanizmalardan biridir. Bu kuruluşlardan en etkin olanı Birleşmiş Milletler (BM)'dir.

19.yy'da İmparatorluklar arası işbirliğinin artmasıyla Avrupa Uyumunu kurulmuş ve diplomasi devri başlamıştır. Bununla birlikte modern çerçevede devletlerarasında ilişkilerin gelişimine öncülük etmiştir. Fakat 20. yy'a doğru devletlerarası rekabetin kızışması ve bloklasmalar I. Dünya Savaşı'na sebep olmuş, savaşın sonucunda Avrupa Uyumunu organizasyonu otomatik olarak dağılmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan şartlar ülkeler arası uyumu sağlamak için yeni bir mekanizma ihtiyacını ortaya koymasıyla, Milletler Cemiyeti (MC) kurulmuştur. Milletler Cemiyeti, dönemin baskın devletlerinin güdümünde olduğundan, bölgesel bir kuruluş olmamasına rağmen, barışın devamlılığı sağlanamamıştır. Başarısızlığının temel nedenleri, dünya siyasetinde yavaş yavaş ağırlığını hissettirmeye başlayan ABD'nin tarafsız kalması, SSCB'nin örgüte üye olmasına karşın Finlandiya'ya saldırması

---

¹ Ezeli Azarkan, (2014), Uluslararası Örgütler Tarafından Yapılan Bireysel Temel Hak İhlalleri Durumunda Başvurulabilecek Hukuksal Önlemlere İlişkin Bir Değerlendirme, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (30-31), s.45.

üzerine 1939'da örgütten atılmasıdır. Bu süreçte II. Dünya Savaşı patlak vermiştir. II. Dünya Savaşı Avrupa'da büyük yıkıma sebep olmuş, kazananlar bile en az kaybedenler kadar zarar görmüştür. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda II. Dünya Savaşı'nın taraflar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda yeni bir uluslararası kuruluşun kurulmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Birleşmiş Milletlerin varlığını doğru bir şekilde değerlendirebilmek için dünya savaşlarının sebep ve sonuçlarının kavranması önemlidir. Yaşanan dünya savaşları, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası düzeyde barışı koruma görevi gören bir örgüte olan ihtiyacı belirginleştirmiştir. Buna ek olarak savaşların beraberinde getirdiği büyük yıkım, Birleşmiş Milletlerin ortaya çıkmasında önemli roller üstlenmiştir. Böylece Birleşmiş Milletler barışı ve güvenliği sağlamanın ötesinde temel insan haklarına saygı gösterilmesi, sosyal ve ekonomik refahın geliştirilmesi gibi geniş kapsamlı bir misyonla ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir.²

Birinci Dünya Savaşı sonrasında o zamanki adıyla Milletler Cemiyeti, İkinci Dünya Savaşının başlamasını engelleyecek etkililikten uzak kalmış ve dünya tarihindeki en büyük yıkımlardan birisi gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşının ardından uluslararası barış ve işbirliğini sağlamaya yönelik olarak faaliyetler Birleşmiş Milletlerin temel odak noktası olarak ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletlerin bu konuda yeterli olmadığına yönelik pek çok eleştiri getirilmekte ve yetersiz bir kurum olduğu dile getirilmektedir. Son yıllarda yaşanan Suriye krizinde Birleşmiş Milletlerin çözümlerinin yetersiz kalması, bu konudaki güncel örneklerden birisi olarak görünmektedir.³

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Birleşmiş Milletler örgütü, savaş sırasında Mihver Devletlerin (Almanya, İtalya, Japonya vb.) karşısındaki Müttefik Cephe (ABD, Fransa, İngiltere, Çin, SSCB, Polonya, Belçika vb.) ülkelerinin kurduğu bir uluslararası kuruluştur. Kuruculardan hegemon güçler (ABD, Fransa, İngiltere, Çin, SSCB) daimi üyelikle, teşkilatta bugün bile geçerli olan imtiyazlı bir konum elde

---

² Fikret Birdişi, (2010), Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), s.173.

³ Osman Ağır ve Zehra Aksu, (2017), Birleşmiş Milletlerin Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4 (9), s.53.

etmiştir. Daimi üyeler BM'nin en önemli bölümü olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) veto kartına sahip olarak, ulusal çıkarlarını muhafaza etmekte ve uluslararası siyaseti yönlendirebilmektedir. Bununla birlikte BM'nin temel kuruluş amaçları uluslararası sorunları savaşa varmadan çözmek, uluslardaki ekonomik, sosyal problemlerin beraberce çözülmesine liderlik etmek ve insan hakları çerçevesinde hukuka saygıyı arttırmaktır. Bu kuruluş amaçları doğrultusunda günümüzde küresel düzeyde BM en aktif ve en etkili örgüttür. Aktifliğinin göstergesi, aldığı kararların, üye olan/olmayan ulusları da bağlayıcı olmasıdır. Devletlerarası güç kullanmak, içişlerine müdahale ve başka bir devleti tehdit etmek kural ihlali olarak kabul edilir ve o ülkenin dış politikasını değiştirmesi için BM, BMGK aracılığıyla baskı uygulayabilir. BM gibi uluslararası kuruluşlar yapısındaki organları kullanarak bir devletin egemenliğini sınırlayabilmektedir. BM'nin uluslara "sınırlı egemenlik" kavramını uygulamaya başlamasının başlıca sebebi de II. Dünya Savaşı sırasında ülkelerin toplumlara soykırıma varan uygulamalar yapmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu ülkelerin egemenliğinin sınırlandırılması, görünüşte sorunları çözmek için yapıldığı izlenimi verse de BM'nin daimi üyeleri BMGK'daki veto kartlarıyla bu durumu suiistimal etmektedir. Yaşanan sorunlarda kullanmış oldukları bu imtiyazlar, dünyadaki problemlerin çözümünden ziyade birbirlerine üstünlük sağlama amacıyla kullanılmaktadır.⁴ BM hukuk düzeni olmaktan çok, politik bir sistemin hukuki temsilcisi görünümündedir.

Birleşmiş Milletlerin varlığı, dört temel amacın gerçekleştirilmesine yöneliktir. Bu amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- I. Uluslararası barışı ve güvenliği hâkim kılmak,
- II. Ülkeler ve millet arasında dostluk ilişkileri oluşturmak ve bu ilişkilerin düzeyini geliştirmek,
- III. Uluslararası sorunların çözülmesinde işbirliği yapmak ve insan haklarına saygının gelişimini sağlamak,

---

⁴ Hasan Emir Aktaş, (2016), Birleşmiş Milletler İçin Daha Demokratik, Adil ve Etkin Bir Yapı Önerisi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. ss.768-773.

IV. Milletler arasındaki eylemlerde uyum sağlayan mekanizma konumunda olmak şeklindedir.⁵

Görüldüğü üzere Birleşmiş Milletler, dünya üzerindeki ülkeler arasındaki iyi ilişkilerin varlığını ve sürdürülebilirliğini hedefleyen bir örgüt olarak amaçlar edinmiştir. Yukarıda sıralanan amaçların her birisi, çalışmanın üzerinde duracağı birer konu konumundadır. Birleşmiş Milletlerin bu amaçlarını ne düzeyde gerçekleştirdiğinin araştırılması, çalışmanın temel amacının gerçekleştirilmesi bakımından önem ifade etmektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde bulunan beş daimi üye savaş sonrası şartlarda oluşan karşı iki bloğun temsilcileridir. Bunun sonucunda var olan sorunlar çözülmekten çok kronikleştirmekte ve Bosna, Kosova, Ruanda, Irak, Suriye gibi insani dramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çalışmada Birleşmiş Milletlerin kurumsal yapısı ve reform tartışmalarına yönelik incelemelerde bulunulacaktır. Birleşmiş Milletler ve reform tartışmaları, sık sık gündeme gelen güncel bir konu niteliği taşımaktadır. Birleşmiş Milletlerin daha etkili bir kurum haline gelmesi için reformlar gereklilik olarak görünmektedir. Ancak Birleşmiş Milletlerin sahip olduğu yapı nedeniyle reformların gerçekleştirilmesi güç bir yapıdadır.⁶

Birleşmiş Milletlerin kurulduğu ilk dönemde dünyadaki ülke sayısının onda birine denk gelen sayıda ülke Güvenlik Konseyindeki daimi ülke – beş ülke – konumunda olmuştur. Bugün gelinen noktada ise devlet sayısının 193'e ulaşması sebebiyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin bu yapısı, sık sık eleştirilmekte ve Birleşmiş Milletlere olan güveni azaltmaktadır. Birleşmiş Milletlerin dünya genelinde prestij kaybı yaşamasını beraberinde getiren bu durum aynı zamanda Birleşmiş Milletlere karşı gösterilen tepkinin de temelinde yer almaktadır.⁷

---

⁵ Zeliha Sağlam, (2018), Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İçin Reform Talepleri, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2, s.2.

⁶ Nejat Doğan, Cenap Çakmak ve Kürşad Aslan, (2014), *BM Sistemi ve BM'de Reform Tartışmaları*, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.19.

⁷ Berdal Aral, (2013). *Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik*, SETA Analiz, s.13.

Birleşmiş Milletler günümüzde dünyanın tartışmasız en etkin uluslararası kuruluşudur. II. Dünya Savaşı sonrası süreçte devletlerin yeni bir dünya savaşı yaşamaması için kurdukları uluslararası bu kuruluş günümüze kadar hep yaptıklarından ziyade yapamadıklarından dolayı eleştirilmiştir. Bu çalışmada Birleşmiş Milletlerin en önemli organı olan Güvenlik Konseyi'nin verdiği kararlarda amacının barışı tahsis etmekten ziyade daimi 5 üyenin (ABD, Fransa, İngiltere, Çin, SSCB) çıkarlarını gözetmek olduğu vurgulanmıştır. Dünya barışının korunması amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından uygulanan yaptırımların hangi çıkarlar doğrultusunda uygulandığını anlatan çalışma bu yüzden önem göstermektedir.

Araştırmada literatür taraması yönteminden faydalanılarak açıklama getirilecektir. Konuyla ilgili güncel literatürde yer alan makale ağırlıklı bir şekilde taranarak ilerleme kaydedilecektir.

Uluslararası örgütler, dünya üzerinde birtakım reformları teşvik ederken bu reformların sosyal maliyetlerini göz ardı etmektedir ve bu durum uluslararası örgütlere duyulan öfkenin temelini oluşturmaktadır.⁸ Birleşmiş Milletler ve reform tartışmaları konusunda ülkelerin gösterdikleri tepkileri de bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Nitekim bu husus, çalışmada üzerinde yoğun bir şekilde durulacak olan konular arasında yer almaktadır.

Dünyada uluslararası sistemin beraberinde getirdiği çatışmalar, çok eski dönemlere uzanmaktadır. Çatışmaların önlenmesi kadar barışın sağlanma girişimleri de eskiye uzanmaktadır. Yirminci yüzyıldan itibaren değişen dünya düzeni ve dünya savaşlarının etkileriyle birlikte barışın sağlanmasına yönelik girişimler de yoğunlaşmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler örneğinde olduğu gibi kolektif örgütlenmelerin varlığını bu açıdan değerlendirmekte fayda vardır. Yapılacak olan çalışmada dünyada uluslararası düzeydeki barışın istikrarlı bir şekilde sağlanmasında Birleşmiş Milletlerin rolü üzerinde durularak bu konuya açıklık getirilecektir.

Uluslararası düzeyde gördüğü itibar bakımından Birleşmiş Milletler güçlü ülkelerin yanında daha fazla yer alması sebebiyle büyük itibar kaybı yaşamıştır.

---

⁸ M. İlker Haktankaçmaz, (2010), Reform Transferinde Uluslararası Örgütlerin Rolü, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, 6 (22), s.48.

Birleşmiş Milletlerin itibar kaybı yaşamasına neden olan gelişmeler arasında Filistin-İsrail sorunu, Afganistan ve Irak işgali, Suriye krizi gibi konularda takındığı tutum ilk sıralarda yer almaktadır.⁹ Bu olaylarda takınılan tutum sebebiyle Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyindeki daimi beş ülkenin tutumuna göre karar veren bir uluslararası örgüt olarak eleştirilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahil olması sürecinde yaşananlar, Birleşmiş Milletlerin varlık amacının sorgulanmasında belirleyici bir etkidir. Uluslararası sorunlara müdahale bakımından Birleşmiş Milletler barışı koruma, barışa zorlama, önleyici diplomasi, barış yapma, barış inşasını sağlama gibi farklı yöntemlerden faydalanmaktadır. Bu yöntemlerin her birisi çalışmada farklı örnekler aracılığıyla değerlendirilecektir. İlk olarak barışı koruma konusunda Ruanda soykırımı örneği araştırılacaktır. Tarihteki en büyük soykırımlardan birisi olarak Ruanda örneğinde Birleşmiş Milletlerin barışı koruma konusunda yetersiz kaldığı eleştirisi yapılmaktadır. Bir milyonun üzerinde insanın yaşamını yitirdiği bir olayda uluslararası barışı koruma amacına sahip olan Birleşmiş Milletlerin pasif bir rol üstlenmesi ve bir anlamda insanların katledilmesine seyirci kalması, örgütün sorgulanmasına neden olmaktadır. Yapılacak olan incelemede Ruanda soykırımının yaşanması süreci içerisinde – öncesinde ve sonrasında – Birleşmiş Milletlerin tutumu hakkında ayrıntılı bir şekilde incelemelerde bulunulacaktır.

Barışa zorlama açısından Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemleri konusunda ise 1990'lı yılların ilk yarısında Somali'de yaşanan iç savaş incelemeye alınacaktır. İç savaş sürecinde Birleşmiş Milletler, Somali'ye silah satışı konusunda yasak getirerek barışa zorlama girişimlerinde bulunmuştur. Somali devletinin temel fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalması sebebiyle Birleşmiş Milletler ülkeye giriş yapmış ve barışa zorlamaya yönelik faaliyetler yürütmüşlerdir. Birleşmiş Milletler tarafından Somali'ye yapılan askeri müdahale ile birlikte barışı hâkim kılmak amaçlanmış olsa da bu sonuca ulaşılması mümkün olmamış, ABD öncülüğünde ülkeye giren Birleşmiş Milletler, Somali'ye istikrarın gelmesini sağlamada yetersiz kalmıştır. Somali iç savaşı örneğinde Birleşmiş

---

⁹ Birdişi, a.g.e., s.181.

Milletler tarafından yürütülen barışa zorlama girişimleri, çalışmada üzerinde durulacak olan konulardan birisidir.

Balkanlardaki dağılma süreci içerisinde Makedonya’da yaşanan gelişmeler, Birleşmiş Milletlerin önleyici diplomasisi kapsamında ele alınacak örnek olarak seçilmiştir. Birleşmiş Milletlerin Balkanlarda aktif olarak yer aldığı bir dönem olan 1990’lı yıllarda gerçekleşen bu süreç, komünizm rejiminin yıkılmasının ardından Makedonya’da yaşanması muhtemel çatışmaların önüne geçilmesi için önleyici diplomasinin kullanılması kapsamında yer almaktadır. Birleşmiş Milletler güçlerinin uzun bir süre kaldığı Makedonya’da önleyici diplomasinin sahip olduğu içerik açıklanarak uluslararası sorunlara müdahale bakımından farklı bir örnek açıklanmış olacaktır. Birleşmiş Milletler, Makedonya’da konuşlandığı güçle birlikte Sırbistan’a Makedonya’nın toprak bütünlüğünün garanti altında olduğunu belirtmiştir. Tansiyonun yüksek olduğu bir bölgede Birleşmiş Milletler askeri güçlerinin önleyici bir güç olarak yerleşmesi, önleyici diplomasi misyonunun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi şeklinde değerlendirilmektedir.¹⁰

Afganistan’da yapılan müdahale, Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerinden barış yapma kapsamında değerlendirilmektedir. 11 Eylül 2001’ de yaşanan olaylar sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Afganistan’a müdahale kararı almış olmasına karşın Birleşmiş Milletler bünyesinde bu müdahaleyi meşru kılacak bir karar alınmamıştır. Ancak ABD, İngiltere’nin desteğiyle Afganistan işgaline başlamıştır. Birleşmiş Milletler tarafından meşru karar alınmamasına karşın ABD’nin vakit kaybetmeden müdahalede bulunması, Birleşmiş Milletlerin sorgulanmasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletlerin barış yapma ve Afganistan örneğini sadece bu süreçte değerlendirmek doğru değildir. Çünkü ABD’nin Afganistan’daki varlığı uzun yıllar devam etmiştir. Birleşmiş Milletler, Afganistan örneğinde yeterince inisiyatif almamakla eleştirilmiştir.¹¹ Barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla ortaya çıkan bir kurum olarak Birleşmiş Milletlerin

---

¹⁰ Sezai Özçelik, (2011), Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNDREDEP) Örnek Olayı, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1 (1), s.61.

¹¹ Hilal Önal, (2010), ABD’nin Afganistan Politikasının Açmazları: Bölgesel Bir Analiz, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, 6 (23), s.45.

bu tutumu, yapılan eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Diğer örneklerde olduğu gibi Birleşmiş Milletlerin Afganistan'daki savaşa olan müdahale yöntemi de pek çok eleştiriye neden olmuş ve Birleşmiş Milletlerin varlığı sorgulanmıştır.

Barış inşası kapsamındaki örnek olarak Doğu Timor'un bağımsızlığını kazanması, Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerindeki son inceleme konusudur. Geçmişe eskilere uzanan bir sorun olarak Doğu Timor, Endonezya tarafından ilhak edilmiştir. Birleşmiş Milletler, bölgede barışı inşa etmek için güçlerini bölgeye göndermiştir ve çatışma dinamiklerinin çözüm evresine girmesinde etkili olmuştur. Yaşanan gelişmeler neticesinde Doğu Timor bağımsızlık kazanmıştır. Birleşmiş Milletlerin Doğu Timor ve barış inşa edilmesi sürecinde eleştirilmesinin sebebi ise Doğu Timor için gösterilen hassasiyetin Doğu Türkistan, Tibet ve Keşmir sorunlarında gösterilmemiş olmasıdır. Farklı standartların uygulandığı eleştirileri ile karşı karşıya kalan Birleşmiş Milletler, barış inşası konusunda beklenen etkiyi farklı örneklerde gösterememiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden Çin'in Tibet ve Doğu Türkistan sorunlarının doğrudan muhatabı olması, Birleşmiş Milletlerin Doğu Timor'daki gibi rahat hareket etmesinin önüne geçmiştir.¹² Birleşmiş Milletler ve reform tartışmalarının yoğun bir şekilde gündeme gelmesinde bu örnekler önemli ölçüde etkili olmuştur.

Kurulduğu günden bu yana Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemleri önemli bir tartışma konusu olmuştur. Barışı koruma, barışa zorlama, önleyici diplomasi, barış yapma ve barış inşası şeklindeki tüm müdahale yöntemleriyle ilgili olumlu örneklerin yanında olumsuz örneklerin fazlalığı, Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale etmede yetersiz olduğu eleştirisini beraberinde getirmektedir. Dünyanın farklı bölgelerindeki sorunlara karşı, Birleşmiş Milletlerin sorun çözmedeki yaklaşımları arasında bir standart olmaması örgüte yöneltilen önemli eleştirilerden birisi konumundadır. Ayrıca Güvenlik Konseyi üyelerinin dahil olduğu sorunları çözmedeki etkililiğin sınırlı olması, Birleşmiş Milletlerin sorunlara müdahalesindeki eleştirilerden birisidir. Örgütün uluslararası sorunlara müdahalelerde güçlü ülkelere yakın bir tavır içerisinde yer

---

¹² Yusuf Çınar, (2016), Çatışma Sürecinden Devlet İnşasına: Doğu Timor, *Bilge Strateji Dergisi*, 8 (15), s.108.

alması, Birleşmiş Milletler ve reform tartışmalarının yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu reform tartışmaları yapılacak olan çalışmanın odak noktasında yer alacaktır.

Çalışmanın birinci bölümü, uluslararası örgütlerin kökeni ve Birleşmiş Milletler hakkındaki araştırmayı içermektedir. Uluslararası örgüt kavramının tanımı yapılacak ve günümüze kadar tarihsel gelişimi incelenecektir. Birleşmiş Milletler ve uluslararası örgütler arasındaki yerinin belirlenmesi bakımından bu araştırma açıklayıcı olacaktır. Uluslararası düzeni korumak, güvenlik ve barışı sağlamak için kurulan örgütlerden Avrupa Uyum ve Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu, amaçları ve başarısız olduğu noktalara değinilecektir. Son olarak İkinci Dünya Savaşı'nın sonucu olarak kurulan, uluslararası örgütlerin en önemlilerinden biri olan Birleşmiş Milletler örgütünün tarihi ve yapısal özellikleri incelenecektir. Birleşmiş Milletleri oluşturan organlar ve bu organların uluslararası alandaki fonksiyonları ayrıca ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Birleşmiş Milletlerin uluslararası alandaki müdahale şekilleri incelenecektir. Bu inceleme yapılırken müdahale şekilleri önemli örnek olaylarla desteklenecek, başarılı ve başarısız olduğu durumlar ele alınacaktır. Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemleri gereğince 1990'lı ve 2000'li yıllarda yaşanan örneklere yer verilmesi planlanmaktadır. Buna göre barış yapma şeklindeki müdahalede 1994 Ruanda soykırımı araştırılacaktır. Barışa zorlama gereğince 1992-1995 yılları arasındaki Somali iç savaşı örneği incelenecektir. Önleyici diplomasi gereğince Makedonya'daki süreç değerlendirmeye alınacaktır. Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerindeki barış yapmada ise 2001-2014 yılları arasındaki Afganistan'a yapılan müdahale hakkında değerlendirme yapılacaktır. Barış inşası şeklindeki müdahale yöntemi kapsamında ise Doğu Timor'un bağımsızlığını kazanması örneği üzerinden açıklama yapılacaktır. Böylece farklı örnekler aracılığıyla Birleşmiş Milletler ve uluslararası sorunlara müdahale yöntemleri değerlendirilmiş olacaktır.

Üçüncü bölümde de BM yapısı ve uluslararası alanda işleyişiyle ilgili yapılan reform önerileri ele alınacaktır. Bu reform önerilerinin hangi konularda yapıldığı, ülke ve ülke gruplarının öne sürdükleri reform talepleri, reformlar önündeki engeller ve BM reformları için geleceğe yönelik beklentiler ele alınacaktır.

Bu çalışmanın amacı uluslararası düzeni korumak için kurulan Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlardaki etkinliği, uluslararası sorunlardaki müdahale şekli ve en etkin organı olan Güvenlik Konseyi'nin alınan kararlardaki rolü ortaya konularak, Birleşmiş Milletlerin yapısal sorunları ile güvenilirliğinin ve etkinliğinin artırılması için yapılan reform tartışmalarını değerlendirmektir. Bu kapsamda “Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyaçları Güvenlik Konseyindeki ülkelerin çıkarlarını tehdit ettiği için gerçekleştirilememektedir”.

Böyle bir çalışma hazırlanması ile birlikte Birleşmiş Milletlerin uluslararası süreçlerdeki etkinliği hakkında ortaya koyulacak olan sonuçların literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Birleşmiş Milletlerin hangi konularda reforma gerek duyduğu konusunda ulaşılabilecek bulgular ve reform tartışmalarına yönelik öneriler, literatüre sağlanacak olan katkılar arasındadır. Benzer konuda çalışma hazırlayacak olan araştırmacıların faydalanabileceği nitelikte verilere ulaşılması beklentisi, literatüre sağlanacak olan olası katkılar arasında yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN KÖKENİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Bu bölümde uluslararası örgütlerin tanımı-sınıflandırılması-tarihsel süreci, Avrupa Uyumu, Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler başlıkları altında incelemelerde bulunulacaktır.

1.1. Uluslararası Örgütlerin Tanımı, Sınıflandırılması ve Tarihsel Süreci

Uluslararası düzende birden fazla devleti ilgilendiren sorunlar, dünya tarihinin başından beri her zaman yaşanmıştır. Ancak geçmişte bu sorunlar hem sayı olarak azdı, hem de büyük bir öneme sahip değildir. Ayrıca denizler hukuku, savaş-barış hukuku ve devletler hukuku gibi uluslararası hukuk konularının geçmişi 1500'lü yıllara dayanır. Devletler hukuku hakkında önemli bir isim olan Hugo Grotius'a göre devletler hukukunu devletler yaratmaz, bu geleneksel uygulama ve geleneksel antlaşmalardan doğar. Doğal hukuka uygun olarak, bir kralın sağlığında yaptığı antlaşma, o öldükten sonra bir yenisi yapılanaya kadar, eski antlaşma geçerliliğini sürdürmelidir.

17. yüzyılda Avrupa'daki otuz yıl savaşlarının sona ermesindeki süreç, uluslararası düzende devletlerin eşitliğini simgeleyen bir sistemin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.¹³ Uluslararası örgütlerin gelişimi açısından bu gelişme oldukça önemlidir. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren uluslararası arenadaki devletlerin ortak sorunlarının sayısı hızla artmış, aynı zamanda kapsadığı alan da büyümüştür. Bunun sonucu olarak etki alanı da genişlemiştir. İnsan hakları, yoksulluk ve açlık, doğal afetler gibi konular ülkelerin sorunu olmaktan çok, uluslararası arena içinde çözülmesi gereken devletlerin ortak sorunu haline gelmiştir.

¹³ Çınar Özen ve Özgür Tonus, (2013), *Uluslararası Örgütler*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, s.4.

Bu sorunlara ek olarak terörizm, kaçakçılık, sosyal sorunlar, kalkınma, kültür, bilim ve teknoloji örnek olarak verilebilir. Geçmişte olan ancak uluslararası sorun özelliği taşımayan birçok konu da nitelik olarak değişerek çözüme kavuşmayı beklemiştir. Devletler için karmaşık bir durum/yapı meydana getirmiş ve bu sorunlar için çözüm arayışları uluslararası alandaki işbirliğini kaçınılmaz hale getirmiştir. Kısaca uluslararası örgütler, özellikle 20. yy sonrası devletlerin tek başlarına çözüm üretilmedikleri birçok ortak sorunun çözümü için ortaya çıkmıştır denilebilir.¹⁴

20. yy'da meydana gelen uluslararası sorunların birçoğu, devletlerin politikalarında çeşitli stratejiler üretmesine sebep olmuştur. Bu noktada uluslararası örgütler, ulusların devlet politikalarında gücünün yetemediği konularda yardımcı olmak ve bu konuların çözümüne dair sorunlara cevap bulmak amacıyla ortaya çıkmıştır.¹⁵

Uluslararası ilişkiler disiplininde sadece devlet politikaları aktif rol oynamaz. Aynı zamanda küresel ekonomik aktörlerde uluslararası ilişkiler disiplininde etkilidir. Ancak ekonomik aktörlerin küreselleşme sürecindeki eksikliği yoksulluklar karşısında oynadığı rol ve bu yoksulluklar karşısında yapılacaklar kapsamında kendi üzerine düşeni yapma konusunda yaşadıkları eksikliklerdir. Yoksulluk, sağlık, çalışma, beslenme, barınma, gelir düzeyindeki farklılıklar gibi bazı sorunlar uluslararası aktörlerin ilgilenmesi gereken öncelikli konulardır.¹⁶

Uluslararası örgütlerin ortak özellikleri bir örgütten diğerine değişiklik göstermesine karşın şu ana başlıklar altında özetlemek mümkündür: Bütün uluslararası kuruluşlar, bir kurucu antlaşma ile kurulurlar. Bu antlaşmada kuruluşların amaçları, ilkeleri, üye oluş şartları, organları, organlarının yetkileri ve işleyiş yöntemleri belirtilir. Genel anlamda, kurucu antlaşmayı imzalayan ülkelere üyelik tanınır. Uluslararası örgütlerin kapsamı, ilgilendiği konular kadar yayıldığı alana göre de değişkenlik gösterebilir. Belirli örgütler kültür, spor, eğitim gibi konularda dünya çapında çalışırken, BM gibi örgütler politik, sosyal, ekonomik

---

¹⁴ Davut Ateş, (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık s.26

¹⁵ Abdulkadir Baharçipek, (2009), "Uluslararası Kuruluşların İşlevleri", Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.231-232

¹⁶ Beril Dedeoğlu, (2003), Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Der Yayınları, İstanbul, s.11

konularda dünya çapında çok yönlü faaliyetler yürütürler. Uluslararası örgütler, genel olarak Genel Kurul, Sekreterlik ve Yönetim Kurulu olmak üzere üç organa sahiptir. Bu organlar her örgütte farklı şekilde adlandırılabilir. Genel Kurul bütün üyelerin eşit şekilde temsil edilip eşit haklara sahip olduğu organdır. Kararları genelde tavsiye niteliğinde olur. Yönetim Kurulu ise belirli sayıdaki üyeden oluşur ve aldığı kararların bağlayıcı niteliği vardır. Üyeler, ekonomik düzeni sağlamak için örgüt bütçesine, kararlaştırılan oranlarda maddi katkıda bulunurlar.¹⁷

Uluslararası örgütler güvenlik, askeri, kültürel, ekonomik gibi birbirinden farklı sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Uluslararası örgütlerin ortaya çıkışının temel amacı; bir rejim oluşturmak, farklı ulusların eylemlerinde uyacakları kurallar ve işleteceği kurumları dizayn etmektir. Uluslararası rejimden kasıt, bazı örgütlerin üstü kapalı olarak kabul ettiği veriler ve kurallar, usuller, süreçler, işlevler ve davranış şekilleridir. Ayrıca norm ve ilkelerin kurulu bir rejimde tanımı yapılmış olması gerekmektedir. Tanım hukuki olabileceği gibi ideolojik de olabilir. Küresel çapta ya da bölgesel konularla ilgili uluslararası rejimlerin çok sayıda kurulduğu görülmektedir. Bunun bir sebebi ise bahse konu rejimlerle ilgili uluslararası bir uzlaşma olması ve özel konuların düzenlenmesinin hedef alınmasıdır.¹⁸

Uluslararası ilişkiler oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Devletlerin ortak ihtiyaçlarını etkili biçimde karşılayacaklarını düşündükleri kurumsal yapılanma fikri, uluslararası örgütleri gerekli hale getiren sebeplerden birisidir. Aynı zamanda, devletin egemen yapısının başıboş bir biçimde kullanılması, devletlerarası ilişkinin her alanda artış göstermesi, kimyasal silah kullanım riskinin artması gibi sebepler, devletlerarası çıkarların, karşılıklı haklara saygılı bir biçimde yaklaşılmasını etkili biçimde sağlayacak bir düzen kurmaya itmiştir.¹⁹

1.1.1. Uluslararası Örgütlerin Tanımı

Uluslararası örgütler, yetkileri ne kadar fazla olursa olsun devletin sahip olduğu bazı özelliklere sahip değillerdir. Bunlardan ilki, bir uluslararası örgütün

---

¹⁷ Ateş, a.g.e., ss.18

¹⁸ Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları, ss.3-4

¹⁹ Ibid.

üzerinde tam anlamıyla yetkili olduğu bir ülke ve kendisine uyrukluk bağı bulunan bir toplum bulunmaz yani devletlere benzer kendilerine has toprak veya kendilerine bağlı olan bir halka ya da vatandaşlara sahip değildir. İkincisi ise, uluslararası örgütler buyruk verme ve bu buyruklara uyma zorunluluğu getirme gibi yetkilere sahip olmayıp örgütler gayeleri için hareket ederek küresel olarak faaliyete geçerler, devletler ise yalnızca kendi uyruğunda bulunan vatandaşlar ile ilgili karar alırlar. Bu açıdan bakıldığında zaman dünyanın en gelişmiş uluslararası örgütü bile amacına aykırı davranan kişilere karşı yaptırımlarını üye devletler aracılığıyla uygulayabilirler. Üçüncü olarak devletlerin varoluşundan farklı olarak bir uluslararası örgütün var olması sadece kurucu devletlerin bu açıdan net bir karar açıklamalarıyla gerçekleşir ve bu kararlar çoğunlukla bir antlaşma ile bildirilir. Ancak pratikte bir antlaşma oluşturmayan, ortak bildiri ile ya da tek taraflı hukuksal işlemlerle de bir uluslararası örgüt oluşturulabilir. Dördüncü olarak da uluslararası örgütler, belirli amaçlar ile kurulduğundan hukuki kişilikleri de bununla sınırlıdır, devletler gibi tam ve münhasır yetkilere sahip hukuki kişiliklere sahip değildirler.²⁰ Uluslararası örgütler tarih boyunca devletler ile aynı rollerde olsalar da uygulamada devletler kadar yaptırım ve yetki sahibi değildirler.

Uluslararası seviyede faaliyet gösteren, ticari bir amaç sahibi olmayan, devlet niteliğinde olmayıp birden fazla devleti ilgilendiren birleşmeler, uluslararası örgütlerin en geniş anlamda tanımıdır. Uluslararası örgütler, uluslararası alanda yaptırım ve etkilerinden dolayı devletlerden sonra ikinci sırayı alırlar. En kısa tabirle uluslararası örgütler, “Bir antlaşma ile kurulan ve uluslararası hukuka tabi olan kuruluşlar” olarak betimlenirler. Aynı zamanda, uluslararası örgütler uluslararası sürece bağlı örgütler diye de tanımlanabilir. Inis Claude’a göre; “Uluslararası örgüt bir süreçtir, uluslararası örgütler ise geleneksel zamanda bu sürecin belli bir aşamasının temsilcileridir.”²¹

Uluslararası örgütlerin her biri kuruluş amaçları, örgütlenme şekilleri, örgüt yetkinliği ve örgüt üyeleri gibi farklı nedenlerden dolayı kendilerine has hukuksal

---

²⁰ Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları, ss.3-4

²¹ Faruk Sönmezoglu, Uluslararası Politika ve Dış Politika analizi, İstanbul, 3.Baskı, 2000, s.574

yapıya sahiptirler. Ancak tüm bu örgütleri etkileyen ortak bazı hukuk kuralları da bulunmaktadır. Bu kurallar, uluslararası örgütlerin kendi aralarında, devletlerle ve diğer uluslararası birimlerle olan ilişkilerini düzenler.²²

Uluslararası örgütlerin üyeleri devletler ya da diğer uluslararası örgütler olabilir. Söz konusu örgütlerin yapısı, organları, işleyiş biçimi ve etkinlik alanları, faaliyet alanları imzalanan antlaşma ile belirlenir. Uluslararası örgütlerin etkisi, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında artmıştır. Bunun sebebi devletlerin artık aralarındaki sorunları barışçıl yollar içerisinde çözme isteğidir. Soğuk Savaş sonrası, devletlerle birlikte uluslararası örgütler de uluslararası düzen de son derece etkili olmuştur. Özellikle de küreselleşmeyle birlikte örgütlerin etki alanları artmıştır. Bu dönem içerisinde üç ayrı gelişme yaşanmıştır. Devletlerarasında iş birliği çalışmaları artmış, buna paralel olarak uyumlu çalışma isteği de artmıştır. Uluslararası örgütlerde devletlerin faaliyetleri etkinleşmiştir. Uluslararası örgütler, uluslararası düzendeki etkinliklerini arttırmışlardır. Özet olarak, uluslararası örgütler devletlerin temel amaçlarını diğer birimlerle işbirliği içerisinde gerçekleştirmek için kurulurlar. Herhangi bir birimin uluslararası aktör olarak görülmesi için gereken her şey uluslararası örgütler için de geçerlidir. Bu örgütler, sistemin temelini oluşturan devletle aynı özelliği taşımazlar.²³

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası örgütlerin sayı ve etkinliğinin artmasıyla beraber uluslararası örgütler modern dünyanın gün geçtikçe karmaşık bir özellik gösteren yapısı içerisinde, devletlerin ülkeleri içerisinde vatandaşlarına sağlayamadıkları sosyal, sağlık, ekonomik gibi hizmetleri sağlamaktadır. Aynı zamanda devletlerarasında kurulan ilişkilerde yeni yöntemler geliştirmektedirler.²⁴

1.1.2. Uluslararası Örgütlerin Sınıflandırılması

Uluslararası örgütleri sınıflandırırken önemli olan, bu sınıflandırmanın neye dayanarak yapıldığıdır. Sınıflandırma genellikle aşağıdaki konular üzerine yapılır:

I. Egemen bir güç olup olmadıkları

---

²² Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları s.20

²³ Uluslararası Örgütler. http://trtarih.com/tarih/uluslararası_makale2.pdf Erişim 22.08.2017 s.36

²⁴ Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları s.108

- II. Üyelerinin dünya üzerindeki coğrafi dağılımı,
- III. Devlet ve hükümetlerle resmi ve sivil anlamdaki bağlantıları,
- IV. Kuruluş amaçları,
- V. Yönetim yapıları,
- VI. Yasal ve meşru olma durumlarıdır.²⁵

Uluslararası örgütler, hükümetler arası ve hükümetler dışı olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca amaçlarına göre sosyal (Greenpeace), siyasal (BM) ve ekonomik (OPEC) olmak üzere üçe ayrılır. Bu sınıflandırmaların değerlendirilmesinde; bölgesel (AB) veya evrensel (BM), genel veya özel, ulus üstü ya da koordinasyon sağlayıcı üç kıstas bulunmaktadır.²⁶

Hükümetler arası ve hükümetler harici örgüt yapısı birbirinden çok net bir şekilde ayrılmaktadır. Birinci yapı devletlerin üye olup temsil edilmekte olduğu, ikinci yapı ise hükümetlerin dışarıda kaldığı örgüt yapılarıdır. Ancak bu iki yapının geçerli olmadığı, Avrupa Üniversiteler Birliği ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi karma yapılar da mevcuttur. Dolayısıyla zümreler arası farkı ortaya koymak için başka bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Bir uluslararası örgütün varlık sebebinin devlet işlemleriyle ilişkisine bakılır. Eğer doğrudan veya dolaylı ilişkisi yoksa hükümetler arası bir protokolle kurulmamışsa ya da kurulma sebebi hükümetler arası bir örgütün yaptırım ile olmamışsa bu örgüt hükümet dışı örgüt olarak kabul edilir. Hükümetler arası örgütler ise, hükümetler arasında imzalanan resmi geçerliliği olan bir sözleşmeye sahip, en az üç farklı üye devletin bulunduğu ve farklı ülkelerde etkinlik gösteren örgütlerdir.²⁷

Hükümetler arası örgütlerden kasıt, devletlerarasında resmi yollarla bir anlaşmaya imza atılarak oluşturulan örgütlerdir. Hükümetler arası örgütler, amaçları açısından tek bir amaca hizmet edebileceği gibi birden çok amaca da hizmet edebilir. Aynı zamanda bölgesel ya da küresel, yeni üyeliğe açık ya da kapalı, ekonomik

---

²⁵ Şaban Çalış, (2006), Uluslararası Örgütler ve Türkiye, Konya: Çizgi Kitapevi s.54

²⁶ Mehmet Hasgüler, (2006), Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları s.46

²⁷ Ensar Muslu, 2012, Uluslararası Sistemde Uluslararası Örgütlerin Rolü: İslam Konferansı Örgütü Örneği. Çev.: ZanglBernhard, VolkerRitterberg 2006. Uluslararası Organizasyon, Hükümet Şekli, Siyaset ve Politikaları, s.9

niteliği olan ya da olmayan gibi birçok farklı özelliğe sahip olabilir. Aynı zamanda hükümetler arası örgütler uluslararası hukukun bir aktörüdür ve yetkinliğe sahiptir.²⁸

1.1.3. Uluslararası Örgütlerin Tarihsel Kökeni

Tarihi boyunca bireylerin çıkarlarını muhafaza etmek ve daha da güçlenmek için çıkarları etrafında toplanmaları ve örgütlü yapılar meydana getirmelerinin örnekleri ile doludur. İnsanoğlu kümeler halinde yaşamaya zorlayan ve neticesinde ulus devletlerin meydana gelmesine kadar uzanan tarihi süreçte bir yönüyle bu boyut içerisinde yer almaktadır. Fakat insanın arzuları ve beklentileri tamamıyla giderilmeyince kendisine benzer düşünceler ile aynı gruplar içerisinde olması ve örgütlü bir yapıya bürünerek baskı oluşturmaya veya işbirliği içerisinde olma gayesiyle bir arada olması kaçınılmaz bir durum olmuştur. Aynı şekilde devletlerarasındaki düzenin karmaşık hali ve üst seviyedeki rekabet ortamı, devletleri menfaatleri etrafında birleştirmeye ve güçlerini çoğaltmak amacıyla bir arada olmak zorunluluğu getirmiştir. Fakat zaman ilerledikçe bu ittifakların gayeleri de sadece güvenlik ve güç sağlamakla sınırlı kalmayarak global düzeni sağlama, işbirliği oluşturma ve bazı kültürel, sosyal ve ticari ilişkileri de karşılıklı bir şekilde içine alarak geniş bir alan oluşturmuştur.²⁹

Belirli bir amaç uğrunda oluşan gruplaşmaların ve ortak bir konu üzerinde çalışmalar yapan örgütlenmelerin tarih sahnesinde ortaya çıkışları eski zamanlara denk gelmektedir. Örgütlenmeye ilk örnek, günümüzdeki anlamıyla modern devletin ilk örneği olarak görülen, “amphictyony” adı verilen, eski Yunan şehir devletleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ve dini anlamda da söz sahibi olan cemiyetlerdir. Bu cemiyetlerde, devletlerarası oluşan ortak çıkar ilişkileri, günümüzdeki “uluslararası örgüt” modelinden yapı olarak uzaktır, ancak ilkel bir örneği olarak gösterilebilir.

---

²⁸ Hükümet Dışı Uluslararası Örgütler ve İnsan Hakları.

<http://www.ozelburoistihbarat.com/Content/images/archieve/sivil-toplum-orgutleri-dosyasi-hukümet-disi-uluslararası-orgütler-ve-insan-hakl-5a2bf735-208f-41bd-8239-464e396ff178.pdf> Erişim 27.09.2017

²⁹Mehmet Gönübol, Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1.Baskı,1964, s. 59

Bugünkü anlamda hükümetler arası kurulan uluslararası örgütlerin miladı olarak 1815 yılında Viyana Kongresi sonrası Ren Nehri Komisyonu'na görülmektedir.³⁰

Yapılan çalışmada temel olarak hükümetler arası örgütlenmeler içerisinde; başarısız sonuçlarından dolayı dağılan Avrupa Uyumu ve MC'nin devamı niteliğinde olan uluslararası barışı korumak ve güvenliği sağlamak için kurulan Birleşmiş Milletler küresel örgütü ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2. Avrupa Uyumu ve Milletler Cemiyeti

18. yüzyılın sonlarında Reform döneminden itibaren nispeten huzur içerisinde yaşayan Avrupa büyük bir kaosa sürüklenmiştir. 1789 yılında, Avrupa'nın daha önce pek de alışık olmadığı bir halk devrimi Fransa'da gerçekleşmiş, özgürlük, cumhuriyet, milliyetçilik gibi düşünceler tüm Avrupa'yı etkilemeye başlamıştır. Korsikalı subay Napoleon Bonaparte, devrim sonrası kendisini imparator ilan etmiş ve Paris'ten başlayıp Moskova sınırına kadar dayanıp tüm Avrupa'yı işgal etmiştir. Bu gelişme bölgedeki güçler tarafından büyük şaşkınlıkla karşılanmıştır. Napoleon'un 1814 ve 1815 senesinde mağlup olup sürgüne gönderilmesinden sonra da, Avrupa'nın dev güçleri için sorunlar devam etmiştir. Viyana Kongresi'nin o güne kadar yapılan kongre ve antlaşmalardan en büyük farkı, Avrupa'nın dev güçlerinin yaşanan bu olaylar ardından nasıl bir Avrupa dizayn edeceğidir.³¹

Kongrenin Avrupa'nın tekrar yapılanmasındaki görevi çok önemli ve büyük olmuştur. İlber Ortaylı Viyana Kongresi'ni şöyle yorumlamıştır: “*Avrupa tarihinde diplomatik esasları, milletlerarası ilişkilerin düzenlenmesini tayin eden iki tane büyük antlaşma vardır. Birincisi 1648 Vestfalya Antlaşması, ikincisi 1815'te cereyan eden beynelmilel mahiyetteki Viyana Kongresi'dir.*”³² Viyana Kongresi sonrası oluşan en önemli gelişme, Avusturyalı deneyimli diplomat Metternich tarafından bir

³⁰Ibid. ss. 4-5.

³¹ Doğan Özdemir, 26 Ekim 2014. Diplomasi Kongresinde Viyana Kongresi. <http://www.gazetebilkent.com/2014/10/26/diplomasi-tarihinde-viyana-kongresi/Erişim Tarihi 05.09.2017>

³² İlber Ortaylı, 15 Eylül 2013. 200. yılına doğru Viyana Kongresi <http://www.milliyet.com.tr/200-yilina-dogru-viyana-kongresi/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/15.09.2013/1763688/default.htm> Erişim Tarihi 07.02.2018

uluslararası örgüt kurulmuş olunmasıdır. Bu örgüt ise Avrupa Uyumu (Concert of Europe)'dur. Örgüt kurma fikrinin temel düşüncesi Avrupa büyük güçleri tarafından bu ülkeler arasında meşru olan ve birlik oluşturma idealidir. Aynı zamanda Avrupa'nın bulunduğu mevcut halini koruyarak bir daha Napoleon Savaşları gibi bir kaos oluşmasını engellemek de bir başka öncelik olmuştur. Bu öncelikler savaş ve şiddetle gerçekleştirilemeyeceği için 1815 yılı sonrası krizlerin çözülmesi için daha baskın bir şekilde diplomasi kullanılmıştır. Aynı zamanda "Uluslararası Hukuk" diye tanımlanan sistemin temelleri Viyana Kongresi'nde atılmıştır. İlk defa bu kongrede Avrupalı devletler ortak bir diplomasi etrafında toplanmıştır. Uluslararası İlişkiler sözlüğünde görülen, diplomatların ülkeler arası ilişkilerde yerini belirleyen 'diplomatic representatives', diplomatların sıfatları ve dereceleri, diplomatik protokol ve diplomatik görev gibi birçok kavram Viyana Kongresi sonrası kurulan düzende ortaya çıkmıştır. Ayrıca ilk defa Viyana Kongresi'nde kongredeki tüm devletler tarafından diplomasinin, belirli kural ve statüye sahip bir meslek olduğu kabul edilmiştir. Günümüzde hala bu kongrede belirlenen kurallar, bazı revizyonlara uğrasa da devam etmektedir.³³

Dünya üzerindeki hegemon güçlerin siyasi ve ekonomik alanda gün geçtikçe artan çıkar çatışmaları, Avrupa Uyumu'nun dağılmasındaki başlıca etkenlerdendir. 19. yy'ın ikinci yarısında, Uyum ülkeleri arasında arka arkaya çıkan savaşlar, Kırım Savaşı (1854–56), İkinci İtalyan Bağımsızlık Savaşı (1859), Prusya-Avusturya Savaşı (1866) ve Fransa-Prusya Savaşı (1870–71) Avrupa Uyumu'nun dağılmasına sebep olmuştur. Avrupa Uyumu ile gelen kongreler sistemi sonraki süreçte daha başarılı bir şekilde uygulanmıştır. 1878 yılında Berlin Kongresi'nde, Balkanların siyasi haritası tekrar çizilmiştir. Bunun sonucunda Avrupa'daki oluşan güçler dengesi geri dönülmez bir biçimde bozulmuş ve bunun yerini birçok kararsız ittifak almıştır.³⁴

---

³³Doğaç Özdemir. 26 Ekim 2014. Diplomasi Kongresinde Viyana Kongresi. <http://www.gazetebilkent.com/2014/10/26/diplomasi-tarihinde-viyana-kongresi/> Erişim Tarihi 07.02.2018

³⁴ Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları s.46

İnsanlık tarihi süresince, anlaşmazlıklar sürekli yaşanmıştır ve bu anlaşmazlıklar savaşları doğurmuştur. Bu savaşlar, uluslararası uyuşmazlıkların giderilmesini sağlamamış, aynı zamanda savaşa giren ülkeleri mali yönden büyük sıkıntıya sokmuşlardır. Dünya tarihinde daha önce böylesi bir yıkım yaşanmamış olan savaş Birinci Dünya Savaşı'dır. Dört yıl süren savaş, 1914 senesinde başlayıp 1918'te son bulmuştur. Dünya'nın önemli ülkeleri bu savaşta iki kutupta toplanmıştır. Sayısız ülkede yıkıma sebep olan bu savaşta 8 milyon 556 bin insan ölmüş, 21 milyon 219 kişi yaralanmıştır. Yoksulluk, açlık ve sefalet dünya genelinde yaygınlaşmış, ülkelerin tarım, endüstri, ulaştırma gibi önemli gelir kalemlerinde ciddi anlamda azalmalar olmuştur. Savaş sonrası zararın büyüklüğü, insanlığı uluslararası anlaşmazlıkların mutlaka barışçıl yollarla çözülmesine kabul ettirmiştir. Sonuç olarak Birinci Dünya Savaşı, uluslararası düzende baskın bir üst yönetimin olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında Birinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu mal ve can kayıpları ile birlikte gelen dünya genelinde ekonomik alandaki yıkımlar, dünyada savaş karşıtı öfkenin oluşmasına neden olmuştur. Bunun gibi bir felaketin bir daha olmaması amacıyla ortaya atılan çözüm önerilerinin başında amaç olarak; beraberce silahsızlanma, diplomasi, uluslararası alanda işbirliği, savaş yapma hakkına kısıtlama getirme ve bunları yapmak için yaptırımlar oluşturmak, uluslararası alanda etkili olabilecek bir örgütlenme modeli oluşturma önerisi getirilmiştir.³⁵ Bu önerilerin başında dönemin Amerika Birleşik Devletleri başkanı W. Wilson'un **8 Ocak 1918** tarihli ABD Kongresinde açıkladığı On Dört Madde gelmektedir. Bu maddeler içerisinde uluslararası alanda barışın sağlanması için düşünülen MC örgütünün kurulmasına zemin hazırlamıştır.³⁶

ABD'nin, Milletler Cemiyeti Teşkilatının kurulmasındaki rolü büyüktür. Ancak Milletler Cemiyeti katılmak için ABD senatosundaki oylamada üçte iki çoğunluk sağlanamadığından ABD Milletler Cemiyeti'ne girememiştir. Milletler Cemiyeti'nin II. Dünya Savaşı'nı önleme konusunda başarılı olamamasının en önemli sebebi,

---

³⁵Davut Ateş (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık. ss.121

³⁶İhsan Şerif Kaymaz. Wilson Prensipleri ve Liberal Emperyalizm.

<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-69/wilson-prensipleri-ve-liberal-emperyalizm> Erişim Tarihi: 10.10.2017

cemiyetin kurulmasında önemli rol oynayan ABD'nin üye devlet olarak yer almamasıdır. ABD'nin cemiyete girememesi Milletler Cemiyeti'nin evrensel bir cemiyet olduğu konusundaki iddiası zayıflamış ve saldırgan bir tutum sergileyen ülkelere karşı etkili bir yaptırım gücü uygulanması konusunda yetersiz kalınmasına sebep olmuştur.³⁷

MC'nin kurulmasını sağlayan antlaşma, Paris Barış Konferansı'nda 28 Nisan 1919 tarihinde kabul edilmiş ve 10 Ocak 1920 bu antlaşma onaylanarak yürürlüğe girmiştir. I. Dünya Savaşından sonra kurulan Milletler Cemiyeti Teşkilatının kurulmasının arkasında bulunan ana neden yeni yıkıcı olan savaşların meydana gelmesini engellemek ve dünyada barış ve istikrarın oluşturulması olarak gösterilmektedir. Milletler Cemiyetinin kurulmasında yukarıdaki iki amacın sağlanabilmesi için iki ana ilke öngörülmüştür:

- I. Milletler Cemiyeti Teşkilatı'na üye olan ülkeler, diğer ülkelerin devlet bütünlüğüne ve siyasi özgürlüklerine saygı duymak ve bunları muhafaza etme konusunda anlaşmışlardır.
- II. Savaş ve savaş tehdidi oluşturacak durumlarda yalnız başına ülkelerin değil, Milletler Cemiyeti Teşkilatı'nın uğraş konusu kabul edilmiştir. Ayrıca devletler aralarında olan uyuşmazlıkları barışçı tekniklerle müzakere ederek halletmek ve bunda başarısız olduklarında MC'nin gözetiminde tahkime siyasal ve yargısal çözüme sunmayı taahhüt ve kabul etmişlerdir.

Bu ana ilkelerin dışında MC'nin statüsü on altıncı maddesinde yukarıda bahsedilen yükümlülöklere aykırılık gösteren ölkelerin siyasi ve ekonomik bakımdan diğer ölkelerden soyutlanacağı ve askeri yaptırımların uygulanacağı kabul edilmiştir.³⁸

Son derece önemli bir gayeye hizmet etmesi planlanan MC beklenen başarıyı sağlayamamıştır. MC'nin kuruluşunun ilk yıllarında idealizm rüzgârlarının etkisi ve

---

³⁷Aral, a.g.e., s.72.

³⁸Mehmet Akif Kütükçü, Selcan Erdal(2011),Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, Mimoza Yayınları, Konya, s.3-4

Avrupa devletlerinin savaştan uzak durma istekleri sebebi ile örgüt ümit vadetmiştir. 1923 senesinde Yunanistan'ın Bulgaristan devlet sınırını ihlal etmesiyle iki devlet arasında başlayan çatışma havası başarılı bir şekilde durdurulmuştur. Fakat bu olumlu ortam süreklilik arz edememiş ve insanlık kendini bir daha milyonların hayatına mal olacak bir savaş ortamında bulmuştur. Ayrıca Milletler Cemiyeti, Almanya'nın Avusturya ve Çekoslovakya'yı, Japonya'nın Mançurya ve İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesine engel olamamıştır. Kuruluşunda etkin rol oynayan ABD'nin örgüte üye olmayışı, İtalya, Almanya ve Japonya'nın 1933 yılından sonra üyeliği bırakmaları, 1939 senesinde Rusya'nın örgütten ihraç edilmesi örgütün evrensellikten çıkmasındaki önemli etkidir. Kuvvet kullanımı ise yasaklanmamış; belirli koşullara bağlanmıştır, bu da ayrıca örgütün etkinliğine gölge düşüren sebeplerdendir. Nitekim Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllarda galip devletler tarafından kurulmuş, istikrarsız dünya düzenindeki adaletsizlikleri, barışçıl yollarla çözememiş ve 1946 yılında örgüt genel kurulunun aldığı kararla hukuki olarak varlığı son bulmuştur.³⁹

Milletler Cemiyeti Teşkilatının hem muhafazakâr hem de radikal iki tarafı bulunmaktaydı. Tarihte ilk kez uluslararası alanda barışı sağlama ve işbirliğini amaç edinen çeşitli filozofların idealleri ve iddialarını gerçekleştirerek devlet politikaları haline gelmekte olması ve ekonomik, siyasi, hukuki, sosyal ve yönetsel birimler meydana getirmekteki yaratıcılığı Birleşmiş Milletler Teşkilatına model olması, barışı sağlamada konferansların oluşturulmasında uluslararası yönetim yöntemlerinin bir farklılık yapmayıp, çok uzun evrede kullanılan yöntemleri periyodik bir şekilde getirmiş olmasıysa teşkilatın muhafazakâr tarafını göstermektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi MC'nin engelleyemediği II. Dünya Savaşından sonra tekrar oluşturulacak dünya barışının güvenliğini sağlamak ve uluslararası sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarında işbirliği sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması için girişimlere başlanmıştır.⁴⁰

---

³⁹Ibid. s. 4

⁴⁰Ibid. s. 5

1.3. Birleşmiş Milletler

Milletler Cemiyetinden sonra uluslararası alanda barışın sağlanması ve yeni bir örgütün kurulması için ilk somut adım ABD Başkanı Roosevelt ile Birleşik Krallık Başbakanı Churchill'in 14 Ağustos 1941 tarihinde yayımladıkları Atlantik Bildirisi yapılmış; bildiriyle Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kurulması amacıyla resmi çalışmalara başlanılmıştır. Bu bildiri de sınırların zor kullanılarak değiştirilmeyeceği, insanların endişe ve korkudan uzak bir hayat yaşayacağı bir dünya için bütün ülkelere çağrı yapılmıştır.⁴¹

1944 yılındaki Dumbarton Oaks ve 1945 yılındaki Yalta Konferansları sonrasında, San Francisco'da 26 Haziran 1945 tarihinde 'Birleşmiş Milletler Anlaşması' oy birliği ile kabul edilmiştir. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi ise yeterli sayıdaki onay belgeleriyle birlikte 24 Ekim 1945 tarihinde olmuştur. Örgütün faal bir şekilde çalışmaya başlaması ve söz konusu anlaşmanın yürürlüğe girmesi devletlerarası hukuk tarihi için yeni bir milat olmuştur. BM Antlaşması, bu açıdan bakıldığında uluslararası toplumun anayasası olmuştur. BM şartı 14 bölüm ve 111 madde şeklinde kabul edilmiştir. BM Antlaşması'nda örgütün kuruluş amaçları şöyle açıklanmıştır:

- I. Uluslararası barışı ve güvenliği tahsis etmek ve bu amaç doğrultusunda: barış durumuna karşı çıkabilecek tehditleri önlemek, bu tehditleri boşa çıkarmak, çeşitli saldırı ve ya barışın başka bir kanalla bozulmasını bastırmak için etkin bir şekilde ortak önlemler geliştirmek. Ayrıca barışın bozulması ihtimalini doğuran çaptaki uluslararası uyumsuzlukların düzeltilmesini ve çözümünü yine barış içerisinde, adil bir şekilde ve uluslararası hukuka bağlı kalarak hayata geçirmek,
- II. Uluslararası alanda, halkların haklarının eşitliğini korumak ve kendi geleceklerini kendilerinin tayin etmesini sağlamak, devletlerarası saygı

---

⁴¹Hüseyin Pazarcı (2004).Uluslararası Hukuk IV. Turhan Kitabevi. Ankara. s.122

üzerine kurulu dostane ilişkiler geliştirmek, dünya barışını tahsis etmek amacıyla uygun önlemler almak,

III. Mali, sosyal, kültürel ve insancıl anlamda uluslararası sorunların çözümünde insanların ırkına, cinsiyetine, dil ya da dinine bakmadan herkesin temel hak ve özgürlüklerine saygının gelişip güçlenmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak,

IV. Bu amaçlar için çalışırken ulusların çalışmalarının uyumunu sağlayan bir düzen yaratmaktır.⁴²

Birleşmiş Milletler, kuruluş aşamasında 51 devletle kurulmuştur ve üye ülkelerin sayısı zamanla ciddi seviyede artış göstermiştir. Üye ülke sayısı 1965 yılında 117 üye, 2002 yılında 191 üye, 2006 yılında Karadağ'ın katılımıyla 192 üye ve 2011 yılında Güney Sudan'ın katılımıyla 193 üyeye yükselmiştir. Bu artışın sebebi, bağımsız ülke sayısının artmasıdır. Ayrıca 51 üye devlet ile kurulmuş BM 1945 yılında 6 adet uzman kuruluşa sahipken 1992 yılında bu sayı 33'ü bulmuş ve bunların 15'i genel kurul tarafından kurulmuştur.⁴³

BM dünyadaki en kapsamlı ve evrensel niteliğe sahip siyasal bir örgüttür. Evrenselliği örgütün üye tabanının bütün ülkeleri kapsamasındandır. Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkeleri bir anayasayla belirlenmiş olup bu amaç ve ilkeler yalnızca üye ülkelerin anlaşmazlıklarını askeri ve diplomatik yollarla çözmeyi amaçlamaz. Örgüt aynı zamanda küresel bir niteliğe sahiptir. Bütün devletlerin üye olması örgüte evrensellik katarken, üyelerin hemen hemen her türlü sorunu ve konuyu örgüt gündemine getirme imkânı sahip olması, ayrıca diğer uluslararası örgütlerle BM arasında kurulmuş olan bağ örgütün küresel niteliğe sahip olması sağlamıştır. Küresel niteliğiyle BM Şartı sanki dünya toplumunun bir anayasası Genel Kurul bu toplumun meclisi, Güvenlik Konseyi yürütme organı, Uluslararası Adalet Divanı yargı organı ve diğer kısımları da başka alanlarda işlevler üstlenen

⁴²Birleşmiş Millet Antlaşması (2014, 4) <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi 08.02.2018

⁴³Davut Ateş (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık. s.147

unsurlardır. Her ne kadar mükemmel bir devlet örgütlenmesinin bütün işlevlerini tam olarak yerine getiremese de mevcut görünümüyle BM siyasal sınırlar ötesindeki uluslararası örgütlenmenin en ileri boyutunu temsil etmektedir.⁴⁴

BM Şartı, İkinci Dünya Savaşı ardından oluşan dünya düzeninin kökleri üzerine inşa edilmiştir. Savaş sonrası galip devletler, oluşan yeni konjonktürün önde gelenleri olarak BM Şartı'nın hazırlanmasında etkili rol sahibi olarak tarihteki yerlerini almışlardır. Söz konusu devletler, MC'nin başarısız olduğu durumlardan da ders çıkararak BM Şartı'nı oluşturmuşlardır. Bu derslerden bazılarını örnekler şunlardır: Örgütün mevcut hali devletlerin bütünlüğünü koruyucu bir araçtan daha fazlası olmalıdır. Aynı zamanda sosyal adaleti sağlayacak bir yapıda olmalıdır. (ABD Başkanı Roosevelt'in Dört Özgürlük ve Atlantik Bildirisi'nde bu konulardan bahsedilmektedir.) MC'de aynı amaç için toplanan birçok devletin veto kartına sahip olması, örgütün etkinliğini azaltan etkenlerden biri olarak görülmekteydi, dolayısıyla bu hakkın sınırlandırılması ve yeni oluşturulacak örgüt tüm üyeleri bağlayıcı kapsamda olan ve ulus üstü bir yapıya sahip olması istenmiştir.⁴⁵

BM Örgütü'nün uluslararası barışı tahsis etme ve güvenlik çalışmaları, BM Antlaşması'nın 1. Maddesinde öncelikli amaç olarak betimlenmiştir. Aynı zamanda uluslararası bir anlaşmazlık olması durumunda problemin uluslararası hukukun dışına çıkmayarak barış içerisinde çözüleceği duyurulmuştur. Uluslararası güvenlik kapsamında bulunan milletlerin kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi konusunda eşitliğin sağlanması için de çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Örgütün uluslararası güvenlik ve barışı tahsis ederken dünyada tüm halkları eşit görerek; dil, din, ırk gibi farklara bakmadan insan hak ve özgürlüklerine gösterilecek saygının daha da geliştirileceğine de değinilmiştir. BM Antlaşması'nın 2. Maddesi ise 1. Maddedeki hedefleri hayata geçirmek için gereken temel ilkeleri kapsamaktadır. Söz konusu ilkelerin temelinde üye ülkelere eşit yaklaşım ve adalet olgularına değinilerek, uluslararası güvenlik ve barış sağlanırken BM'nin hedefleriyle

---

⁴⁴ Davut Ateş (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık. s.156

⁴⁵İhsan D. Dağı, Atilla Eralp (2016). Devlet, Sistem ve kimlik, Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar. İstanbul: İletişim Yayınları. s.8-9

uyuşmayacak hareketlerden ve müdahale ederken kuvvet kullanmamaktan kaçınmak, bulunmaktadır.⁴⁶

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın dördüncü maddesine göre BM'ye üye olmak için; antlaşmadaki yükümlülükleri üstlenebilen, örgüt görüşüne göre buna kabiliyeti ve gücü olan barışçıl bir devlet olmak yeterlidir. Birleşmiş Milletlere üyelik için örgütün organlarından Güvenlik Konseyi'nin üyelik üzerine tavsiyesi ve örgüt Genel Kurul'unun en az 2/3 oy çokluğuyla karar vermesi gereklidir. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 5. Maddesine göre, Genel Kurul bir devletin üyeliğini askıya almak için Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesine ihtiyaç duyar, fakat Güvenlik Konseyi yalnız olarak bu kararı geri alabilecek iradeye sahiptir. Aynı zamanda antlaşmanın 6. Maddesinde belirtildiği üzere, eğer bir ülke üstlendiği görev ve yükümlülükleri sürekli olarak ihlalde bulunuyorsa, aynı karar mekanizması ile örgütten atılabilir. Tüm bu maddelerden bağımsız olarak bir üye devlet, Birleşmiş Milletlerden kendi isteği üzerine de ayrılabilir. Bu duruma tek örnek 1 Mart 1965 tarihinde yaşanmıştır. Endonezya Malezya'nın Güvenlik Konseyi'ne üye olmasını protesto ederek örgütten ayrılmış fakat bir sonraki yıl tekrar üye olmuştur.⁴⁷

Birleşmiş Milletlerin uluslararası alanda güvenlik ve barışı sağlama noktasındaki en önemli rolü kuvvet kullanımına izin verme veya kuvvet kullanma noktasında meydana gelmektedir. Birleşmiş Milletler antlaşmasının öncelikle VII. bölümünde düzenlenen küresel alanda güvenliğin ve barışın sağlanması tartışmalı bir durumdadır. Özellikle kuvvet kullanma, BM Antlaşması'nın VII. Bölümü'nde düzenlenmiş olmasına rağmen, BM'nin yetki ve sorumlulukları açısından en çok tartışılan konudur. Kuvvet hangi hallerde kullanılırsa meşru sayılır? Kullanılan bu kuvvet devletlerin iç işlerine müdahale etmekte midir? Seviyesi ne olmalıdır? Üye devletlerin bazıları Birleşmiş Milletleri milli menfaatleri adına mı kullanılmaktadır? Şeklin de birçok soru sorulmakta ve bu soruların cevaplanması üzerinde bir birleşme sağlanamamaktadır. "Kuvvet kullanma" kavramı ile "egemen devletlerin içişlerine

---

⁴⁶Birleşmiş Millet Antlaşması (2014, 4) <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi 08.02.2018

⁴⁷Mehmet Akif Kütükçü, Selcan Erdal(2011).Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları. Mimoza Yayınları, Konya s.10

müdahale edilmez” ilkesinin örtüşmediği görüşü hâkim olsa da son yıllarda uluslararası hukukta ortaya çıkan “insani müdahale” ve “koruma sorumluluğu” kavramları bu görüşü değiştirmeye başlamıştır. Ancak sorulan sorular arasında en önemlisi BM’nin güçlü devletlerin gücünü daha da pekiştirme amacıyla bir araç olarak kullanıldığının sorgulanmasıdır.⁴⁸

BM, barış durumunun bozulması ya da bu duruma zora sokacak olası bir durumda, kademeli bir politika izlemektedir. BM Antlaşması’nın VII. Bölüm 39. Maddesi’ne göre, BMGK ilk olarak uluslararası güvenliğe ve barışa tehdit olan sorunu tespit eder, ardından kesin bir karar vermeden önce 40.Madde gereğince sorunun büyümesini durdurmak için geçici önlemler alabilir. Karar alırken ise 41.(silahlı kuvvet kullanmayarak önlemler) ve 42.(kara, deniz ve hava kuvvetleri tarafından yapılabilecek her türlü müdahaleyi içeren önlemler) maddelerine uyarak hareket eder. Antlaşmanın 43. Madde 1.fikrasında, üye devletlerin kuvvet sayı ve kuvvet derecelerine bakılarak uluslararası güvenliği ve barışı korumak için her türlü yardım ve desteği sağlamak zorunda oldukları belirtilmiştir.⁴⁹

BM’nin ana organları; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi (BMGK), Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı, Vesayet Konseyi, ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır.⁵⁰

1.3.1. Birleşmiş Milletlerin Organları

Birleşmiş Milletler evrensel bir örgüt halini aldıktan sonra Birleşmiş Milletler yapısı içerisinde dengelerinin değişmeye başladığı ifade edilmektedir.⁵¹ Bu nedenle Birleşmiş Milletler organlarının açıklanması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler organlarına ilişkin yapılacak olan incelemede genel kurul, güvenlik konseyi,

---

⁴⁸Ibid. s.11

⁴⁹Ibid. s.12

⁵⁰Birleşmiş Milletler Örgütü Hakkında Bilgi. 07.01.2017. <https://www.Diplomasi.Net/Birlesmis-Milletler-Orgutu-Hakkinda-Bilgi/> . Erişim Tarihi 01.09.2017

⁵¹Melda Sur, Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 8, 2013, s.2538.

ekonomi ve sosyal konsey, adalet divanı, vesayet konseyi ve sekretarya konu başlıkları altında açıklama getirilecektir.

1.3.1.1. Genel Kurul

Genel Kurul, 193 üye devletin katıldığı ve her bir devletin bir oy hakkına sahip olduğu örgütün en temel organıdır. Özellikle sömürgeciliğin bitmesi ile birlikte Genel Kurul'daki üyelerin çoğunluğunu bağımsızlıklarını yeni elde etmiş ve mali anlamda güçsüz ülkeler oluşturmaya başlamıştır.⁵²

Birleşmiş Milletler Antlaşması'na göre, Genel Kurul'un vazifeleri ve yetkileri şunlardır:

- I. Silahsızlanma ve silah kullanımını kontrol eden düzenlemeler dahil olarak uluslararası barış ve güvenliği koruma amacına yönelik konuları irdelemek ve öneri kararları vermek,
- II. Güvenlik Konseyi'nde tartışılan konular dışında olmak üzere, Dünya barışını sağlamaya ilgili konular üzerinde toplantılar yapılmasını sağlamak ve bu konularla ilgili öneri kararı almak,
- III. Güvenlik Konseyi'nde tartışılan konular dışında olmak üzere Birleşmiş Milletler Antlaşması sınırları içerisindeki konularda ve örgüt organlarının görev sınırlılıkları ve yetki konuları ile ilgili oturumlar düzenlemek ve öneri kararları vermek,
- IV. Uluslararası alanda siyasi anlamda işbirliğini, uluslararası hukukun gelişimi ve birleşimi, tüm insanlığı ele alan temel hak ve özgürlüklerinin uygulanabilmesi ve mali, kültürel, toplumsal, eğitim, sağlık gibi alanlarda uluslararası işbirliğini temin etmek için çalışmalar yürütmek ve öneri kararları vermek,

---

⁵²Selman Ögüt.2013. 21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. Doktora Tezi, s.54-55

- V. Temelinde ne olduğuna bakılmaksızın milletlerarasındaki dostluğa zarar verecek herhangi bir sorunu barış içerisinde çözme konusunda öneride bulunmak,
- VI. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ve örgüt içerisindeki diğer kuruluşların verdiği raporları değerlendirmek,
- VII. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş esas üyesi dışında üyelerin seçimi; Ekonomik Konsey üyelerinin ve Vesayet Konseyi üyelerini gerektiği durumlarda seçmek. Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçmek; Genel Sekreter atamasını Güvenlik Konseyi'nin önerisiyle yapmaktır.⁵³

Uluslararası düzende barış ve güvenliğin tahsis edilmesinde Genel Kurul, Güvenlik Konseyi'ne göre ikinci planda kalmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin bu konulardaki yetkisi BM Antlaşması'nın 11. Maddesinin 2. Fıkrasında belirtilmiştir. Ancak, Genel Kurul organının 1950 senesinde 377(V) sayısı ile yayınladığı Barış İçin Birlik Kararı, Genel Kurul'un barış ve güvenliğin korunması hususundaki yetki kapsamını arttırdığı şeklinde yorumlanmaktadır. 1950 yılında çıkan Kore Savaşı ise Genel Kurul'un yeni bir karar almasına vesile olmuştur. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışı koruma çalışmaları SSCB'nin veto yetkisini kullanmasıyla etkisiz kalınca, ABD delegesi Dean Acheson'ın çalışmalarıyla birlikte şu karar alınmıştır.

*"Güvenlik Konseyi'nin barışın bozulması, tehdidi ya da saldırı halinde veto yüzünden çalışmaması durumunda Genel Kurul, üye devletlere silahlı kuvvet kullanma dahil uygun tedbirleri tavsiye etmek üzere konuyu inceleyebilecek ve inisiyatif alabilecektir."*⁵⁴

Genel Kurul, 1 Şubat 1951 tarihinde aldığı 498(V) sayılı kararında, Kuzey Kore'nin, Çin Halk Cumhuriyeti'nin desteğini alarak Güney Kore'ye silahlı saldırıda bulunduğu karar vermiştir. Genel Kurul aldığı kararı Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden birinin veto kartını kullandığı için harekete geçmediğinden almış, aynı

---

⁵³Fatih Vursavaş,2011.Birleşmiş Milletler Barışı Korumaya Hazırlık Eğitimi Programının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı. Doktora Tezi, s.15

⁵⁴Davut Ateş (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık. s.160

sebeple 'Barış İçin Birlik' kararına dayanarak saldırının durdurulması için üye devletlerden askeri güçlerini BM komutasına vermelerini istemiştir. Ardından 18 Mayıs 1951 tarihinde aldığı 500(V) sayılı kararıyla ise Çin Halk Cumhuriyeti ve Kuzey Kore'nin kontrolündeki bölgeye her türlü askeri malzemenin geçişini engellemeleri önerisinde bulunmuştur. Sonuç olarak Genel Kurul, Güvenlik Konseyi'nin daimi ülkelerinden birinden gelen veto kararı ile öncelikli görevini yapamaması neticesinde harekete geçmiş, ancak sadece üye devletlere öneride bulunmakla kalmıştır. Aynı zamanda, Güvenlik Konseyi'nden veto çıkması halinde başka karar alınamaması durumunda Genel Kurul için (md.112 hükmüyle öngörülmuş olan) barışa zorlama önlemini gerektiren durumlarda konunun Güvenlik Konsey'ine bırakılması zorunluluğuna bir istisna getirilmiştir.⁵⁵

Bunun haricinde, Genel Kurul örgütün diğer tüm organlarının verdiği raporları inceler. Bütçe yetkisine sahiptir; diğer organların faaliyetlerini yakından inceleyebilir. Vesayet Konseyi ile Ekonomik ve Sosyal Konsey üzerinde tam denetim hakkına sahiptir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda net olmayan birçok özel halde yetki sahibidir. Antlaşma 'da örgüt adına hukuksal bağlantıya girme yetkisinin hangi organda olduğu özel olarak belirtilmediğinden, bu tür anlaşmaları Genel Kurul'un üstlenmesi bu duruma bir örnektir.⁵⁶

1.3.1.2. Güvenlik Konseyi

BM'nin en önemli kuruluş amacı dikkate alındığında dünyada barışı sağlamak ve devam ettirmek için faaliyet gösteren en yetkili kuruluştur. BM'yi uluslararası siyasetinde en seçkin küresel bir kuruluş haline getiren sorunlar, bölgesel çatışmalar ve krizlerin oluşturduğu durumlardır. BM'nin Güvenlik Konseyi ise bu tür konularla ilgilenen en yetkili organdır. Bu nedenle BMGK, güvenlik dışı konularda aktif değildir.

---

⁵⁵<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html> Son Erişim Tarihi. 07.02.2018

⁵⁶Çınar Özen, Özgür Tonus (Der.). 2013. Uluslararası Örgütler. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2920 Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1877, s.36

BM Güvenlik Konseyi dünya barışı ve güvenliği ile ilgili özel veya genel bütün sorunlara müdahale eder. Konseyin çalışma prensibi MC konseyininkine benzemektedir. Genel kurulun aksine dünya güvenliği ile ilgili her an krizler oluşabileceğinden veya sorunlar çıkabileceğinden üye devletlerin temsilcileri sürekli olarak toplantıya hazır durumdadırlar.⁵⁷

Güvenlik Konseyi, MC döneminde de yine aynı şekilde sürekli üyelik sistemi ile var olmuştur. Ancak BM bünyesindeki Güvenlik Konseyi yapılandırılırken bu bir aşama daha kaydetmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın galibi 5 devlete veto hakkı da verilmiştir.⁵⁸

Güvenlik Konseyi, on beş üye devlet tarafından oluşmaktadır. Bu ülkelerin 10 tanesi geçici üye, 5 tanesi ise daimi üyedir. Geçici üyelerin Güvenlik Konseyi'nde temsil edilme süresi iki senedir. Geçici üye kotası, her bir kıta için ayrı ayrı belirlenmiştir. Türkiye, 2009-2010 senelerinde Güvenlik Konseyi'nde geçici üye olarak bulunmuştur. Güvenlik Konseyi'nde karar alınması için 15 üyenin 9'unun evet oyu vermesi gerekir. Ancak daimi üyelerden herhangi birinin hayır oyu vermesi, karar alınmamasını sağlar. Konsey içerisinde ayrıcalıklı bir grup meydana getiren daimi üyeler, II. Dünya Savaşı'ndan kazanımlar elde etmiş ülkelerdir ve kendilerini veto hakkıyla ödüllendirmişlerdir. Daimi üyeler, Fransa, İngiltere, ABD, Rusya (daha önce Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği) ve Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Tüm ülkelerin eşit kabul edildiği ancak bazılarının daha eşit kabul görüldüğü bu yapı, BM'nin en çok eleştirildiği noktadır.⁵⁹

BM Kurucu Antlaşması, 1945 senesinde BM'nin kurulmasını sağlamıştır. Bağlayıcı özelliğe sahip bu Antlaşma'nın 2. Maddesinin 4. Fıkrası büyük öneme sahiptir. Söz konusu maddeye göre, örgüte üye devletler uluslararası ilişkilerinde güç kullanmayacak, tehdidinde dahi bulunmayacaklardır. BM Antlaşması, uluslararası ilişkiler tarihinde savaşın ve askeri güç kullanımının yasaklandığı ilk belge olarak önemli bir tarihi eşittir. Kurucu Antlaşma'nın VII. Bölümü, özellikle "uluslararası

---

⁵⁷ Mehmet Hasgüler (2006). Uluslararası Örgütler. Ankara: Alfa Yayınları s.131-132.

⁵⁸ Erdem Denk. Birleşmiş Milletler Sistemi. Ankara: Siyasal Kitabevi. 2015 s.176.

⁵⁹ Aral, a.g.e., ss.8-9.

barış ve güvenlik” konusu üzerinedir. Dünya üzerindeki herhangi bir ülke, uluslararası güvenliğe ve barış zarar verici hareketlerde bulunursa, örneğin toprak işgali ya da hava saldırısında bulunursa, teorik anlamda bu konu Güvenlik Konseyi’nin görev alanı içerisindedir. 39. Maddeye göre Konsey, barış durumunu bozacak bir tehdit saptarsa, barışın bozulduğunu ya da bir saldırı tespit ederse bunun sorumlusu devlete karşı tedbir alır. 40. Maddeye göre söz konusu devlete saldırıya vakit geçirmeden son vermesi için çağrı yapması veya 39. Maddeye göre savaş tehdidi olan bir durumda taraflara derhal görüşme talebinde bulunması Konsey’in seçenekleri arasındadır. Saldırıda bulunan devlet silah kullanımını bitirmeyi kabul etmeyip, işgal eylemine devam eder ise Güvenlik Konseyi bu devlete 41. maddeye dayanarak diplomatik ve iktisadi yaptırımlarda bulunabilir. Örgüt üyesi olan veya olmayan tüm devletler bu yaptırımlara uymak zorundadır. Örneğin 1990 yılında Irak Kuveyt’i işgal ettiğinde, Konsey Irak’a karşı ambargo kararı uygulamıştır. Bunun üzerine Irak’taki tüm elçilikler Güvenlik Konseyi’nin diplomatik ambargosu sonucunda sırayla kapatılmış, Irak devleti dünyadan bütün olarak izole edilmişti. Ekonomik ilişkilerin durdurulması, yatırımların kesilmesi, mali olarak verilen kredilerin verilmemesi de ayrıca yaptırım sürecinin unsurları sayılabilmektedir. Eğer bu yaptırımlar saldırgan devleti durdurmaya yetmezse, Güvenlik Konseyi söz konusu ülkeye karşı ‘askerî zorlama tedbiri’ uygulayabilir. Bu tedbire göre, Güvenlik Konseyi’nin yetkilendirdiği ülkeler, saldırgan bir tavır sergileyen devletin işgali bitirmesi için askeri müdahalede bulunabilir. Irak hükümetinin Kuveyt’i işgal etmesinde, önce siyasi, iktisadi, diplomatik yaptırımlara başvurulmuş, dört ay sonra ise askeri müdahalede bulunulmuştur.⁶⁰

Güvenlik Konseyi, BM Antlaşması’nda belirtildiği üzere, temel amacı “uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması” olan ve sürekli olarak yılın tamamında görev başında olan örgüt organıdır.⁶¹

BM Antlaşması’na göre Güvenlik Konseyi’nin görevleri ve sorumluluklarının bir bölümü şunlardır:

---

⁶⁰Aral, a.g.e., s.9.

⁶¹Ö. Rengin Gün. Örgütlenme ilkeleri ve örgüt yönetimi perspektifinden Birleşmiş Milletler’ in analizi. Avrasya Dosyası: BM Özel, s.5-21. <http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/005-21%20Rengin.pdf> Erişim Tarihi 09.02.2018

- I. Örgütün temel kuruluş amacına uygun olarak uluslararası alanda barış ve güvenliğin devamlılığını sağlama,
- II. Devletlerarası uyuşmazlıklara sebep olma ihtimali olan durumları soruşturma,
- III. Silahlanmanın düzenlenmesini sağlayacak kuruluşların organizesini yapmak,
- IV. Saldırıları engellemek adına üye ülkelere yaptırımların uygulanması ve diğer silahsız önlemlerin alınması uygulamalarını sağlamak,
- V. Saldırgan ülkelere karşı askeri önlemler almak,
- VI. Konsey'e yeni katılacak ülkeleri önermek,
- VII. Güvenlik Konseyi'nin Genel Sekreteri seçimlerinde öneride bulunmak, ayrıca Uluslararası Adalet Divanı'nda görevli olan hâkimlerin seçilmesini sağlamaktır.⁶²

BM'ye üye olan 193 ülkenin Coğrafi konumlarına göre bölgelere dağılımındaki üye devlet sayısı, tüm üyeler içindeki yüzdelik oranları, BMGK daki daimi üye ve geçici üye dağılımı aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir. Tablo 1 incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan örgütün yapısının çok da demokratik, adil olmadığı ve meşruiyetinin sorgulanması gerektiği görülmektedir.

---

⁶²Cenap Çakmak. "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirildiği Kadar Vazgeçilemeyen Bir Aktör", Birleşmiş Milletler: BM Sistemi ve Reformu, N. Doğan, C. Çakmak ve H. K. Aslan (der), Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014. S.41

Tablo 1: BM ve Güvenlik Konseyine Üye Olan Devletlerin Bölgesel Dağılımı⁶³

Bölgesel Gruplar	Üye Devlet Sayısı	Tüm Üyeler İçerisindeki Yüzdeleri Oranı	Güvenlik Konseyindeki Daimi Üye Sayısı	Güvenlik Konseyindeki Geçici Üye Sayısı
Afrika Grubu	54	%28	0	3
Asya-Pasifik Grubu	53	%27.5	1	2
Doğu Avrupa Grubu	23	%12	1	1
Latin Amerika ve Karayipler	33	%17	0	2
Batı Avrupa ve Diğerleri	29	%15	3	2
Gözlemci	1	%0.5	0	0
Toplam BM Üyeleri	193	%100	5	10

Tablodaki en dikkate alınacak grup Afrika'dır. Hem üye devlet sayısı hem de tüm üye devletler arasında %28'e dayanan bir yüzdesi bulunmasına rağmen, BM daimi üyeleri arasında bir temsilcisi yoktur. BM'de en az ikinci yüzdeye sahip grup Batı Avrupa olmasına karşın, daimi 3 üye ve geçici 2 üye ile Konsey'in 1/3'ü üzerinde hâkimiyetini sürdürmektedir. Ayrıca üye devletlerin oran olarak %55 ini

⁶³ <http://www.un.org/depts/DGACM/RegionalGroups.shtml>Erişim Tarihi 08.02.2018

oluşturan ve dünya üzerindeki devletlerin yarısından fazlasını kapsayan Asya-Pasifik grubunun ise bir daimi üyesi (Çin Halk Cumhuriyeti) ve iki geçici üyesi bulunmaktadır. Bu sayı ABD ve Batı Avrupa grubunun politik konularda ve adaletli düzen arayışlarında temel eksikliklerini gösterir.

BM Antlaşması'nda Güvenlik Konseyi'nin görevlerinin belirtildiği maddelere göre, daimi üyeler hariç tüm üyeler uluslararası güvenlik ve barışın sağlanmasında tek yetkili olarak Güvenlik Konseyi'ni kabul etmekte ve tüm yetkilerini ona devretmektedir. Böylelikle BM örgütüne üye olan her bir devlet daimi 5 üye devletin kendilerinden üstün ya da egemen güç olduğunu nispeten kabul etmişlerdir. Bu durum, antlaşma çok taraflı bir nitelik taşıdığından bu üye ülkeler açısından sorun olmamaktadır. Fakat örgüt üyeliği için BM Antlaşması'nın tamamının kabul edilmesi zorunlu olduğu için, üye devletlerin maddeleri yalnız değerlendirip muhalefet olamadıklarından burada bir dayatmadan söz edilebilir. Buna rağmen ülkeler kendi arzularıyla örgüte üye olmak istedikleri için bu ayrıcalıklı yapıyı bilmelerine rağmen beş daimi ülkenin kendilerinden daha üstün olmalarına rıza gösterirler. Üye devletlerin böylesine bir üstünlüğü kabul etmesinin bir sebebi, dünya barışının ancak daimi beş üyenin birlikte hareket etmesi ve karşılıklı güç dengelerini sağlayarak oluşacağını kabul etmesiyle açıklanabilir. Aynı zamanda tüm üye devletler Konseyin kendi adlarına faaliyet gösterdiğini kabul ederler ifadesi ile de bu kabulü meşru bir şekle getirmiş olmaktadır.⁶⁴

Sürekli üyelerin veto hakkı, sorunların türünü tespit etme ve sorunların özü ile ilgili karar alma aşamasında kullanılmaktadır. Bu durum “çifte veto hakkı” olarak tanımlanmaktadır. Çifte veto hakkıyla daimi üyeler, elinde bulundurdukları bu hakla karar alınırken usule/yönteme yönelik geniş bir kapsamda itiraz edebilirler. Daimi üyelerden biri veya daha fazlası herhangi bir konuda kararın alınmasını istemiyorsa, usul ve yöntem oylamalarında ayrı ayrı veto hakkını kullanarak kolayca gösterebilirler. Nitekim bu durum, Güvenlik Konseyi'nin etkinliğini tamamen etkilemektedir.⁶⁵

---

⁶⁴Birdişi, a.g.e., ss.172-182.

⁶⁵Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt 2, Ankara, Turhan Kitapevi, 1998, s.143

Güvenlik Konseyi'nin hızlı ve etkili karar alamaması örgütün tartışılan diğer yönüdür. Yugoslavya'nın dağılma döneminde Bosna Hersek de yaşanan katliamlara hızlı müdahale edilememesi bunun en acı örneklerinden biridir. Yaklaşık olarak 3 sene boyunca Konsey'den karar çıkmaması neticesinde yüz binlerce insan katledilmiş, milyonlarca insan da ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Karar alınamamasının sebebi ise askeri güç kullanımının iki daimi üye Rusya ve Çin tarafından veto edilmesidir. Veto kararı sonrası örgüt devre dışı kalmış, NATO tarafından bölgeye müdahale edilmiştir. Konsey aynı şekilde Ruanda'da 1994 yılında yaşanan katliamda, Tutsi kabilesinden 800 bini aşkın insan pala, çivili tahta veya bıçaklarla işkence edilip Hutu kabilesi tarafından öldürülmesine müdahale edememiştir.⁶⁶ Konsey'in başarısız olduğu durumlara daha fazla örnek vermek mümkündür. Sonuç olarak, Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinin kendi aralarında hızlı bir şekilde anlaşarak yaşanan katliamlara müdahale edememesi, örgütün etkili bir şekilde hareket edememesini sağlamaktadır.

1.3.1.3. Ekonomi ve Sosyal Konsey

Ekonomik ve Sosyal Konsey, BM'nin insan hakları üzerine çalışmalar yapan, tüm insanlık için insan haklarının eşit bir şekilde korunması ve bu hakların geliştirilmesi için faaliyet gösteren organıdır. 54 üyeden oluşmaktadır ve bu üyeler Genel Kurul tarafından seçilmektedir. Görev kapsamı BM Antlaşması'nın 62. Maddesinde tanımlanan Konsey, sosyal, kültürel, ekonomik, sağlık gibi konularda uluslararası sorunlar üzerine raporlar düzenler, üye devletlere ve Genel Kurul'a tavsiyelerde bulunabilir. Kısaca Konsey, Genel Kurul'un gözetimi altında çalışmalar yapar. Aynı zamanda, yetki kapsamındaki konular üzerine, sözleşme taslakları ve uluslararası konferanslar düzenleyebilmektedir. Konsey'in bir başka görevi de insan haklarının geliştirilmesi üzerine komisyonlar kurup bu komisyonlarla hem evrensel hem de bölgesel çapta çalışmalar yapmaktır. BM Kalkınma Programı ve BM Çevre Programı'nın çalışmaları Konsey tarafından organize edilmektedir. UNESCO, WHO, ILO gibi uluslararası kuruluşlardan da çalışmaları üzerine rapor almaktadır. Konsey'in bu görevler harici bir başka görevi ise, Birleşmiş Milletlere bağlı çalışan

---

⁶⁶E.Ç Öztürk - Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, 2011
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/65/1615/17393.pdf>

uzmanlık kurumlarının (IMF, IBRD, FAO vb.) örgütle arasındaki antlaşmaları yapma, kurumlarla örgütün ilişkilerini yürütme ve bu konulara ilişkin üye devletlere ve Genel Kurul'a rapor vermektir. Konsey, yetkili olduğu konular üzerine özel komiteler kurma hakkına da sahiptir. Bu komiteler, konusunda uzman kişilerden, üye ülke temsilcilerinden ya da kendi adlarına çalışan kişilerden oluşur. Konsey, yıl içerisinde iki kez toplanmaktadır. Tüm üyelerin hazır bulunduğu toplantılarda, karar tasarılarını içeren Komite raporlarını karara bağlamaktadır.⁶⁷

Ekonomik ve Sosyal Konsey, Birleşmiş Milletler örgütünün temel organlarından biri olmasına karşın, Milletler Cemiyeti'nde herhangi bir karşılığı bulunmamaktaydı. Milletler Cemiyeti'nin örgütsel yapılanmasında önemli bir eksiklik olarak görüldüğü için Birleşmiş Milletler yapısına eklenmiştir. Konsey'in yetki kapsamı San Francisco Konferansı'yla birlikte artırılmıştır. Uluslararası barış ve güvenliğin tahsis edilmesi için yalnızca askeri ve siyasi hamlelerin yetmeyeceği düşüncesi, savaşın sosyal ve ekonomik sebeplerinin de bitirilmesi gerekliliği Konsey'in kuruluş sebebidir. Konsey, faaliyetlerini Genel Kurul'a bağlı olarak gerçekleştirir. Kuruluş döneminde üye sayısı 18'dir ancak 20 Aralık 1971 tarihindeki Genel Kurul kararıyla birlikte 54'e çıkarılmıştır ve üyelerin kıtalara göre dağılımı da belirlenmiştir. Konsey üyeleri Genel Kurul tarafından seçilir, üç yıl süreyle görev yaparlar. Her bir üyenin 1 oy hakkı vardır ve veto sistemi bulunmamaktadır. Oy çokluğuyla kararlar alınır. 55. Maddede belirtildiği üzere, dünya halklarının yaşam seviyesinin yükseltilmesi, sosyal ve ekonomik ilerleme sağlamak ve etkili bir biçimde işbirliği sağlamak, din, dil, ırk gibi ayrımlar yapılmadan tüm insanlığın insan haklarına ve temel özgürlüklere daha rahat erişimini sağlamak Konsey'in temel görevleridir.⁶⁸

---

⁶⁷Tacettin Çalık. Birleşmiş Milletler Organlarının İnsan Hakları İle İlişkisi. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208376> . Erişim (21.09.2017),s1109-1110

⁶⁸Karabük Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bülteni Dergisi.2017. Birleşmiş Milletler. <http://iibf.karabuk.edu.tr/yuklenen/dosyalar/126420201725843.pdf> . Erişim 21.09.2017,s.12

1.3.1.4. Adalet Divanı

Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletlerin yargıyla ilgili organıdır. Hollanda'nın Lahey kentinde yer alır ve merkezi BM'nin New York dışında bulunan tek organıdır. Bünyesinde 15 adet yargıç bulunur. Bu yargıçlar, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi tarafından seçilir ve dokuz yıl boyunca görev yaparlar. Divanda, bir devletten en fazla bir yargıç bulunur. Üye ülkeler, gerekli gördükleri davaları divana götürme hakkına sahiptirler.⁶⁹

Divan'ın verdiği kararlar sadece taraf devletler ve karar verdiği uyuşmazlıklar için uygulanır, başka olaylar için emsal olmaz. Kararları kesindir ve karşı müracaat yapılamaz. Uygulama aşamasında, Divan'ın yargı yetkisini kabul eden devletlerin sahip olduğu bazı çekinceler de bulunur. Bu çekinceler, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 36/3. maddesinde öngörülen “karşılıklılık koşulu” ve “süre sınırlaması”dır. Aynı zamanda uygulamada “ulusal savunma konuları” ve “ülkesel konular” gibi esas kapsamında ki çekinceler bulunur. Bu çekinceler karşılıklı bir etkiye sahip olduğundan, uyuşmazlığa taraf olan diğer devletler de aynı durumdan faydalanabilmektedir.⁷⁰

1.3.1.5. Vesayet Konseyi

BM Antlaşması gereği kurulan Vesayet Konseyi, yedi üye devlet yönetimi altındadır. On bir farklı bölgesel yönetimin denetim altına almak ve bu bölgelerin şahsi özerk yönetimlerini oluşturmaları veya bağımsız yaşamalarını sağlamaları için gerekli adımlar atılmasını temenni altına almak için 1945 senesinde kurulmuştur.⁷¹

Vesayet Konseyi, Milletler Cemiyeti'nin bir organı olan Mandalar Komisyonu'nun yerine kurulmuştur. 1995 senesi sonrası vesayet altında bir ülke

---

⁶⁹Ö. Rengin Gün. Örgütlenme İlkeleri ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden Birleşmiş Milletler' in Analizi. Asam, Terör ve Çatışma Araştırmaları Masası, Araştırmacı. B Avrasya Dosyası BM Özel, ilkbahar 2002, Cilt: 8, Say: 1, s. 5-21. <http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/005-21%20Rengin.pdf> . Erişim 21.09.2017,s.21

⁷⁰Ibid. ss. 47

⁷¹Fatih Vursavaş.2011. Birleşmiş Milletler Barışı Korumaya Hazırlık Eğitimi Programının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı. Doktora Tezi, s.18

kalmadığı için işlevini kaybetmiştir. Vesayet Konseyi ve Rejimi ile ilgili hükümler BM Antlaşması'nın XI. XII. ve XIII. Bölümlerinde yer almaktadır. 1995 senesi sonrası işlevi kalmayıp hala ana organlardan biri olarak gözükmesinin sebebi ise, kapatılabilmesi için BM Antlaşması'nda değişikliğe gidilmesinin zorunlu olmasıdır.⁷²

1.3.1.6. Sekreteryaya

Genel Sekreterlik, BM gündeminde bulunan birbirinden farklı sorunlarla ilgilenmektedir. Bunlar barış gücü operasyonlarında idari sorumlu olmak, uluslararası sorunlarda arabuluculuk rolü, ekonomik ve sosyal kurumları denetlemek, insan hakları ve kalkınma planları yapmak gibi faaliyetler örnek gösterilebilir. Dünya kamuoyunu BM faaliyetleri hakkında bilgilendirmek ve konferanslar düzenlemek de Sekreterlik görevidir. Bütün bunlarla beraber Genel Sekreterliğe siyasi olarak verilen en önemli yetki BM anlaşmasının 99. Maddesinde oldukça önemli bir işleve sahip olduğu görülen Genel Sekreter, gerektiğinde Güvenlik Konseyini toplayabilir, Güvenlik Konseyinin yaptığı görüşmelere katılabilir ve örgütte alınan kararları etkileyebilmektedir.⁷³

Genel Kurul tarafından Sekreterliğe bir Genel Sekreter atanır. Bu Genel Sekreter, örgütün en yüksek kademesinde görev yapmaktadır ve diplomat, avukat, idari personel ve CEO görevlerini de üstlenerek BM ülkelerinin, özellikle de yardıma muhtaç ve savunmasız halkların sözcülüğünü üstlenir.⁷⁴

BM Organı olan sekreterlik organının en üst görevlisi olan Genel Sekreter, bu görevini Güvenlik Konseyinin tavsiye etmesi ve Genel Kurulun onay vermesiyle beş yıl süre ile seçilmektedir. Böylece daha sonraki Genel Sekreterlik görevini alabilmek isteyen kişinin, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyinin desteğini almakta hassas davranması gerekmektedir. Genel Sekreter seçiminde genel bir usul konusu bulunmadığından BMGK daimi üyeleri tarafından veto yetkisinin kullanılmasında

---

⁷²Selman Ögüt.2013. 21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. Doktora Tezi, s.68

⁷³Ibid. ss.49

⁷⁴Davut Ateş (2016). Uluslararası Örgütler. Bursa: Dora Yayıncılık. s.168

herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Genel Sekreter üst üste iki defa seçilebilmektedir. Sekterlik yönetici olarak örgütün işleyişi ve antlaşmanın kendisine verdiği konum sebebiyle BM organlarının aldığı kararların uygulanmasında ve verilen vazifeleri yapmakla sorumludur. Genel sekreter uluslararası alanda meydana gelen uyuşmazlıkların olması veya yayılmasının önüne geçilmesi için kamuoyunda veya gizli bir şekilde girişimlerde bulunabilmektedir.⁷⁵

Birinci bölümde uluslararası örgütlerin tanımı, sınıflandırılması ve tarihsel kökeni ortaya koyularak uluslararası örgütler içerisinde en kapsamlı ve aldığı kararlar itibariyle yaptırım uygulayabilme potansiyeline sahip Avrupa Uyumu ve Milletler Cemiyeti örgütlerinin devamı niteliğinde olan Birleşmiş Milletler yapısı ve organları ayrıntılı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde BM'lerin yaşanan olaylara müdahale yöntemleri örnek olaylar çerçevesinde ele alınacaktır. BM'lerin küresel veya bölgesel olarak yaşanan olaylara karşı kullanmış olduğu beş farklı müdahale yöntemi olan Barışı Koruma, Barışa Zorlama, Önleyici Diplomasi, Barış Yapma, Barış İnşası bulunmaktadır.

---

⁷⁵Ibid. s.168.

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETİN ULUSLARARASI SORUNLARA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ

Çalışmanın ikinci bölümü, Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerinin incelenmesine ayrılmıştır. Bu amaçla yapılacak olan incelemede barışı koruma, barışa zorlama, önleyici diplomasi, barış yapma ve barış inşası konuları, tarihi örnekleriyle birlikte açıklanacaktır. Böylece Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale etmelerine ilişkin örnekler aracılığıyla açıklama getirilmesi planlanmaktadır.

2.1. Barışı Koruma: Ruanda (1994)

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin verdiği yetkiye dayalı olarak Birleşmiş Milletler, herhangi bir işgal durumunda askeri müdahalede bulunabilir.⁷⁶ Benzer şekilde soykırım olaylarında da Birleşmiş Milletler askeri müdahalede bulunabilme yetkisine sahiptir. Uluslararası sorunlara müdahale kapsamında barışı koruma yöntemi gereğince Birleşmiş Milletler askeri müdahale seçeneğini gündeme getirebilmektedir. Barışı koruma müdahale yönteminin uygulanmasında “Karşılıklı Rıza, Minimumun Güç Kullanımı (nefsi müdafaa durumu hariç güç kullanılmayacağı), Güvenirlik (görevli personelin tecrübeli ve profesyonel olması) ilkeleri esas alınmaktadır.

Dünya tarihindeki en büyük soykırımlardan birisi olan Ruanda soykırımı, yakın zamanda Yahudi soykırımından sonraki en büyük soykırım olarak bilinmektedir. 1994 yılında gerçekleşen soykırımda yaklaşık 100 gün içerisinde bir milyonun üzerinde insanın katledilmesi, soykırımın boyutunu göstermektedir. Ruanda soykırımında Batılı ülkeler ve Birleşmiş Milletlerin yaklaşımı, soykırımın bu boyutlara ulaşmasında etkili olmuştur. Etnik ayrışma neden gösterilerek başlayan soykırım, çok sayıda insanın vahşice katledilmesi, daha fazla insanın ise göç etmesi

---

⁷⁶ Aral, a.g.e., s.9.

ile sonuçlanmıştır. Tutsiler ve Hutular arasındaki ayrışma, soykırımın arka planını oluşturmuş, 4 Nisan 1994'te Ruanda Devlet Başkanının uçağının düşürülmesiyle birlikte oluşan karmaşadan faydalanılarak dünya tarihine geçecek nitelikte vahşi bir katliam başlamıştır.⁷⁷

Birleşmiş Milletlerin Ruanda soykırımı sürecinde üstlendiği rolün başlangıcı, Birleşmiş Milletlerin 1990'lı yıllarında başındaki dönemde Ruanda'daki barışı koruma göreviyle ülkeye giriş yapmasıdır. 1994 yılında başlayan soykırımda Birleşmiş Milletlerin sessiz kalması ve soykırımın devam etmesinde bu gelişmenin etkisinin büyük olması, Birleşmiş Milletler güçlerinin barışı koruma görevinin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Barışın korunması için Birleşmiş Milletler barış gücü adı altında Ruanda'ya gelen güçler, Ekim 1993'ten Haziran 1994'e kadar görev yapmıştır.⁷⁸ Ruanda'daki soykırımın ulaştığı boyutlarda Birleşmiş Milletler güçlerinin herhangi bir müdahalede bulunmayışının etkisi, Birleşmiş Milletlerin üstlendiği rollerin sorgulanabilir olduğunu göstermektedir.

Ruanda soykırımında barışı koruma görevi üstlenen – aslında üstlenmeyen – Birleşmiş Milletlerin yanında dünyanın önde gelen ülkelerinin sessiz kalması, soykırım suçunu işleyenlerin soykırıma devam etmelerinde önemli bir etken olmuştur. Bu koşullar eşliğinde Ruanda soykırımının bilançosu şu şekilde özetlenmektedir: “Resmi olmayan rakamlar, öldürülenlerin sayısının Tutsiler ve ılımlı Hutular dâhil olmak üzere sekiz yüz bin ile bir milyon arasında olduğunu belirtmektedir. Öldürülenlerin yaklaşık % 95'i Tutsilerden, geri kalanı ılımlı Hutulardan oluşmaktadır. Öldürülen Tutsilerin sayısı, ülkede bulunan toplam Tutsi nüfusunun yarısından fazlasına karşılık gelmektedir.”⁷⁹ Tüm bunlar Ruanda'da yaşanan soykırımın boyutunu ve Birleşmiş Milletlerin bu süreçte üstlenmesi beklenen rolün önemini göstermesi sebebiyle önemli verilerdir.

---

⁷⁷Öncel Sencerman, (2013). Batılı Kolonyel Güçlerin 1994 Ruanda Soykırımına Etkisi, güvenlik Stratejileri Dergisi, 9 (18), s.61.

⁷⁸Diren Çakmak, Soykırım Suçu: Suçun Gerçekleştiği Ruanda Örneği (1994) ve Suçun Gerçekleşmediği Ermeni Tehciri (1915), <http://www.ayk.gov.tr/>, s.512, Erişim Tarihi: 15.03.2018.

⁷⁹Ebru Çoban Öztürk, (2011). Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, 1 (1), s.101.

Birleşmiş Milletlerin Ruanda'daki tavrı, kısa süre önceki Bosna soykırımı ile benzer şekilde olmuştur. Barışı koruma amacıyla Ruanda'ya gelen Birleşmiş Milletler güçleri, tarafsız ve kayıtsız kalmayı tercih etmiştir.⁸⁰ Böylece Birleşmiş Milletlerin Ruanda soykırımına taraf olmama adı altında soykırım sürecine etkisi olduğu değerlendirilebilir.

Birleşmiş Milletler operasyonlarına 1948 yılından itibaren bir milyondan fazla personel katılmış ve 4000 civarında (operasyonlara katılan farklı ülkelerden) personel kayıp vermiştir. 1990-2017 yılları arasında BM operasyonlarında görev alan personelde yaşanan kayıplar grafikte verilmiştir. Koyu mavi çizgi toplam hayatını kaybeden personel miktarını, açık mavi çizgi saldırılar sonucunda hayatını kaybeden personel miktarını göstermektedir.

Kaynak: <https://www.sipri.org/news/2018/sipri-releases-map-multilateral-peace-operations-2018>
Erişim Tarihi 15.09.2018

Yaşanan kayıplar özellikle 1993-95'lerde yüksek olduğu görülmektedir. (Bosna-Hersek, Kamboçya ve Somali'de yapılan operasyonlardaki verilen kayıplardan kaynaklanmaktadır.)

⁸⁰Yiğit Anıl Güzelipek, (2015). Uluslararası Toplum ve Ruanda'da Normalleşme Çabaları, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (2), s.195.

Birleşmiş Milletlerin dünya genelindeki barışı koruma operasyonları aşağıdaki Tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. Birleşmiş Milletlerin Barış Koruma Operasyonları

NO	ADI	YERİ	SÜRESİ
1	UNAVEM I (BM Angola Onay Misyonu I)	Angola	Ocak 1989 - Haziran 1991
2	UNAVEM II (BM Angola Onay Misyonu II)	Angola	Haziran 1991 – Şubat 1995
3	UNAVEM III (BM Angola Onay Misyonu III)	Angola	Şubat 1995 - Haziran 1997
4	MONUA (BM Angola Gözlemci Misyonu)	Angola	Temmuz 1997-Şubat 1999
5	MINURCA (BM Orta Afrika Cumhuriyeti Misyonu)	Orta Afrika Cumhuriyeti	Nisan 1998-Şubat 2000
6	UNASOG (BM Aouzou Gözlemci Grubu)	Çad / Libya	Mayıs - Haziran 1994
7	MIPONUH (BM Haiti Polis Misyonu)	Haiti	Aralık 1997- Mart 2000
8	UNMOT (BM Tacikistan Gözlemci Grubu)	Tacikistan	Aralık 1994- Mayıs 2000
9	UNPREDEP (BM Engelleyici Konuşlandırma Gücü)	Makedonya Cumhuriyeti	Mart 1995 - Şubat 1999
10	ONUC (BM Kongo Operasyonu)	Kongo	Temmuz 1960- Haziran 1964
11	UNOMIL (BM Liberya Gözlemci Misyonu)	Liberya	Eylül 1993 - Eylül 1997
12	ONUMOZ (BM Mozambik Operasyonu)	Mozambik	Aralık 1992 - Aralık 1994
13	UNTAG (BM Dönüşümlü Yardım Grubu)	Namibya	Nisan 1989 - Mart 1990
14	UNAMIR (BM Ruanda Yardım Misyonu)	Ruanda	Ekim 1993 - Mart 1996
15	UNOMUR (BM Uganda-Ruanda Gözlemci Misyonu)	Ruanda-Uganda	Haziran 1993 - Eylül 1994
16	UNOSOM I (BM Somali Operasyonu I)	Somali	Nisan 1992 - Mart 1993
17	UNOSOM I (BM Somali Operasyonu II)	Somali	Mart 1993 - Mart 1995
18	UNOMSIL (BM Sierra Leone Operasyonu)	Sierra Leone	Temmuz 1998- Ekim 1999
19	ONUCA (BM Orta Amerika Gözlemci Grubu)	Orta Amerika	Kasım 1989 - Ocak 1992
20	DOMREP (BM Genel Sekreter’in Dominik Cumhuriyeti Temsilcilik Misyonu)	Dominik Cumhuriyeti	Mayıs 1965 - Ekim 1966
21	ONUSAL (BM El Salvador Gözlemci Misyonu)	El Salvador	Temmuz 1991 - Nisan 1995

22	MINUGUA (BM Guatemala Onay Misyonu)	Guatemala	Ocak – Mayıs 1997
23	UNMIH (BM Haiti Misyonu)	Haiti	Eylül 1993 – Haziran 1996
24	UNSMIH (BM Haiti Destek Misyonu)	Haiti	Temmuz 1996–1997
25	UNTMH (BM Haiti Dönüşüm Misyonu)	Haiti	Ağustos – Kasım 1997
26	UNGOMAP (BM Afganistan ve Pakistan İyi Niyet Misyonu)	Afganistan / Pakistan	Nisan 1988 – Mart 1990
27	UNAMIC (BM Kamboçya İlerleme Misyonu)	Kamboçya	Ekim 1991 – Mart 1992
28	UNTAC (BM Kamboçya Geçişli Yetkisi)	Kamboçya	Mart 1992 – Eylül 1993
29	UNIPOM (BM Hindistan-Pakistan Gözlemci Misyonu)	Hindistan / Pakistan	Eylül 1965 – Mart 1966
30	UNSF (BM Batı Yeni Gine Güvenlik Gücü)	Batı Yeni Gine	Ekim 1962 – Nisan 1963
31	UNCRO (BM Hırvatistan Güvenlik Tesisi Organizasyonu)	Hırvatistan	Mart 1995 – Ocak 1996
32	UNTAES (BM Doğu Slovenya, Baranja ve Batı Sirmium Geçici Yönetimi)	Hırvatistan	Ocak 1996 – Ocak 1998
33	UNPSG (BM Sivil Polis Destek Grubu)	Hırvatistan	Ocak 1998 – Ekim 1998
34	UNPROFOR (BM Koruma Gücü)	E. Yugoslavya	Mart 1992 – Aralık 1995
35	UNIIMOG (BM İran-İrak Gözlemci Grubu)	İran / Irak	Ağustos 1988-Şubat 1991
36	UNOGIL (BM Lübnan Gözlemci grubu)	Lübnan	Haziran – Aralık 1958
37	UNEF I (BM Acil Gücü I)	Ortadoğu	Kasım 1956 – Haziran 1967
38	UNEF II (BM Acil Gücü II)	Ortadoğu	Ekim 1973 – Temmuz 1979
39	UNYOM (BM Yemen Gözlemci Misyonu)	Yemen	Temmuz 1963 – Eylül 1964

Kaynak: Hasan Duran, (2001). Birleşmiş Milletler ve Müdahale, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2), s.138-139.

Tablo 2’de yer alan veriler özellikle Afrika ve Latin Amerika bölgelerinde Birleşmiş Milletler barış koruma operasyonlarının yer aldığını ve 2000’li yıllara dek

Birleşmiş Milletlerin 39 farklı operasyon gerçekleştirdiğini göstermektedir. İstikrarsızlıkların olduğu bölgelerde Birleşmiş Milletler güçlerinin barışın korunması için yürütülen girişimlerin Ruanda örneğinde olduğu gibi sürecin işleyişi ve sonrasında olumlu etkileri gözlenmeyebilir.

Aşağıdaki tabloda ise 2000 yılı itibariyle sona ermeyen Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonları yer almaktadır.

Tablo 3. 2000 Yılı İtibariyle Devam Eden BM Barış Koruma Operasyonları

NO	ADI	YER	SÜRE
1	UNAMSIL (BM Sierra Leone Gözlemci Misyonu)	Sierra Leone	Ekim 1999
2	MINURSO (BM Batı Sahara Referandum Misyonu)	Batı Sahara	Nisan 1991
3	MONUC (Demokratik Kongo Cumhuriyeti Misyonu)	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Aralık 1999
4	UNMOGIP (BM Hindistan-Pakistan Askeri Gözlemci Grubu)	Hindistan/Pakistan	Ocak 1949
5	UNMEE (BM Etiyopya ve Eritre Misyonu)	Etiyopya ve Eritre	Temmuz 2000
6	UNMIBH (BM Bosna-Hersek Misyonu)	Bosna Hersek	Aralık 1995
7	UNMOP (BM Preveleka Gözlemci Misyonu)	Hırvatistan	Ocak 1996
8	UNFICYP (BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü)	Kıbrıs	Mart 1964
9	UNTAET (BM Doğu Timor Geçici Yönetimi)	Doğu Timor	Ekim 1999
10	UNMIK (BM Kosova Misyonu)	Kosova	Haziran 1999
11	UNOMIG (BM Gürcistan Gözlemci Misyonu)	Gürcistan	Ağustos 1993
12	UNDOF (BM Çatışma Engelleyici Gözlemci Gücü)	Golan Tepeleri	Haziran 1974
13	UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlemci Misyonu)	Irak / Kuveyt	Nisan 1991
14	UNIFIL (BM Lübnan Geçici Gücü)	Lübnan	Mart 1978
15	UNTSO (BM Ateşkes Gözetim Örgütü)	Ortadoğu	Haziran 1948

Kaynak: Hasan Duran, (2001). Birleşmiş Milletler ve Müdahale, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2), s.137.

Tablo 3’de yer alan veriler incelendiğinde dünyadaki birçok sorunlu ya da ihtilafli bölgede Birleşmiş Milletler operasyonlarının varlığı görülmektedir. Geline

noktada sorunların çözümü açısından değerlendirme yapıldığında Birleşmiş Milletlerin etkili bir çözüm mekanizması niteliği taşımaktan uzak olduğunu söylemek mümkündür. Tüm bunlar Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahalelerinin eleştirilmesinde birer etken konumundadır.

Özetle Ruanda soykırımını Birleşmiş Milletlerin tarafsız kaldığı bir olay olarak görmektedir. Birleşmiş Milletlerin olaylara seyirci kalmasıyla birlikte soykırım suçu işlenmiş, soykırım sonrasındaki dönemde çatışmalar artarak bir iç savaş daha başlamıştır.⁸¹

2.2. Barışa Zorlama: Somali (1992-1995)

Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerinden barışa zorlama konusunda farklı yaptırımları araç olarak kullanması söz konusu olabilir. Buna göre ilk olarak diplomatik yaptırımlar gündeme gelmektedir ve uluslararası hukuka aykırı davranan ülkeye karşı olarak diplomatik yaptırımlar aracılığıyla vazgeçirme çabaları ortaya koyulmaktadır. Uzlaşma çağrısı yapma veya diplomatik ilişkileri askıya alma diplomatik yaptırımlara örnek olarak verilebilir. Diplomatik yaptırımların beklenen sonuçları vermemesi durumunda ekonomik yaptırımlar devreye girmektedir. En sık karşılaşılan ekonomik yaptırım türü uluslararası hukuka aykırı davranan ülkeye ambargo uygulanmasıdır. Ambargo uygulanması konusunda ülkelerin ekonomik, siyasi ve stratejik çıkarlarının etkisi altında anlaşma sağlanmasının güçlüğü sebebiyle ilk tercihler arasında yer almamaktadır. Ambargonun yeteri kadar destek görmemesi durumunda sık sık delinmesi de söz konusu olduğu için ambargo öncelikli yaptırımlar arasında kendisine yer edinememiştir. Birleşmiş Milletler tarafından zorlama yöntemleri kapsamında üçüncü seçenek ise askeri yaptırımlardır. Birleşmiş Milletlerin barışa zorlama konusunda faydalandığı askeri yaptırımlar silah ambargosu uygulama ve askeri müdahale yapma şeklindedir. Birleşmiş Milletler anlaşmasıyla sabit olan uluslararası sorunlara askeri müdahale seçeneği, diplomatik ve ekonomik yaptırımların sonuç vermemesi durumunda tercih edilmektedir.⁸² Bu noktada silah ambargolarının üye ülkeler tarafından olumlu karşılanmaması

---

⁸¹ Çoban Öztürk, a.g.e., s.101.

⁸² Birdişli, a.g.e., s.179.

sebebiyle askeri yaptırımlardan askeri müdahale seçeneği daha fazla gündeme gelmektedir. Yirminci yüzyılın sonunda Somali’de yaşanan süreç bu kapsamda yer alan bir örnektir ve bu kısımda araştırılacaktır.

Birleşmiş Milletler Anlaşmasının VII. bölümünde madde 42, barışa zorlama konusunu şu şekilde açıklamaktadır: “Güvenlik Konseyi 41.maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir”.⁸³ Burada yetersiz kalınan önlemler diplomatik ilişkilerin kesilmesi gibi askeri müdahale öncesi seçenekleri içermektedir. Birleşmiş Milletler tarafından Somali’ye yapılan müdahalenin dayanağının bu madde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahale etmesindeki barışa zorlama girişimlerinin temel hedefi, uluslararası barışı ve güvenliği muhafaza etmek, uluslararası barış ve güvenlik ortamını yeniden sağlamak şeklindedir. Barışa zorlama kapsamında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır.⁸⁴ Bu nedenle Birleşmiş Milletlerin barışa zorlama faaliyetlerinde daimi üyelerin çıkarları ön plana çıkmakta ve bu duruma yönelik sık sık eleştiriler getirilmektedir.

Somali’de 1990’lı yıllarında başındaki karmaşık durum, ülkenin anarşik bir ortama sürüklenmesini beraberinde getirmiş ve iki farklı özerk yönetim ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin etrafında 1992 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Somali’ye silah ve askeri malzeme yasaklanması ve ateşkes ile insani yardım çağrısı yağan 733 numaralı kararı yürürlüğe koymuştur.⁸⁵ Bu olay, Birleşmiş Milletlerin barışa zorlama faaliyetleri kapsamında yer almaktadır.

---

⁸³ Birleşmiş Milletler Antlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> , Erişim Tarihi: 15.05.2018.

⁸⁴ Sur, a.g.e., s.2539.

⁸⁵ Tuğba Evrim Maden, (2013). Somali’de Bitmeyen Siyasi Kriz, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu, 10, s.10

Birleşmiş Milletlerin Somali’de barışı zorlama konusunda ülkedeki devlet kurumlarının temel fonksiyonlarını yerine getirememesi, ülkede barışın tehdit edilen bir konuma gelmesi gibi gelişmeler etkili olmuştur.⁸⁶ Ülkede iç savaş devam ederken Birleşmiş Milletler güçlerinin ülkeye giriş yapması ile birlikte tarafların barışa zorlanması amaçlanmıştır.

Güvenlik Konseyi tarafından insani felaketlerin olması durumunda askeri müdahale olabileceği yönünde karar alması, Birleşmiş Milletlerin Somali’deki varlığı konusunda önemli bir etken konumundadır. İç savaşın yaşandığı ve açlığın etkili olduğu Somali’ye 1992 yılında ABD başta olmak üzere istekli bulunan ülkelerin askeri müdahale gerçekleştirmesinin öne Birleşmiş Milletler tarafından alınan bu kararlar birlikte açılmıştır.⁸⁷ Nitekim ABD’nin Somali topraklarına müdahalesi, alınan kararın üzerinden çok geçmeden gerçekleşmiş, ancak yaşanan sorunların ortadan kalkması konusunda belirgin bir etki ortaya koymaktan uzak kalmıştır. Başka bir deyişle Birleşmiş Milletler kararıyla Somali’ye giren ABD güçleri, durumun iyileşmesini sağlayamamıştır.

Birleşmiş Milletlerin Somali’de barışa zorlama konusunda üstlendiği roller ve bu rollerle ilişkili faktörlere ilişkin aşağıda sıralanan hususların bilinmesi gerekmektedir:

- I. Sivillere yönelik insani yardımların yanında Birleşmiş Milletler güçleri gerektiğinde güç kullanma hakkı elde etmişlerdir.
- II. Birleşmiş Milletler, Somali’deki varlığıyla geleneksel rollerin dışına çıkarak yeni roller üstlenmiştir.
- III. Ülke içindeki ateşkesin denetlenmesi, Birleşmiş Milletler güçleri tarafından yerine getirilmiştir.
- IV. Somali’de barışı koruma sürecinde Birleşmiş Milletlerin askeri personel sayısı artış göstermiştir.

---

⁸⁶ Sur, a.g.e., s.2540.

⁸⁷ Aral, a.g.e., s.13.

- V. Soğuk savaş sonrasında artan pek çok bölgedeki ülke içi istikrarsızlıklar, Birleşmiş Milletler müdahaleleri ve Somali örneği kapsamında değerlendirilmeye müsaittir.
- VI. İkinci nesil Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarından birisi olarak Somali, başarısız devletlere yardımcı olma hedefini gerçekleştirmeye yönelik olarak gerçekleşmiştir.
- VII. Somali’de düzen oluşması için güç kullanımı, Birleşmiş Milletlerin taraflı faaliyetlerini göstermiştir.
- VIII. Birleşmiş Milletlerin Somali’ye müdahalesi, Birleşmiş Milletlere karşı tepkileri beraberinde getirmiştir.
- IX. Somali’de yaşananlar, Birleşmiş Milletlerin müdahalesinin istikrar getirmediğini göstermektedir.⁸⁸

Görüldüğü üzere Birleşmiş Milletlerin Somali’ye barışı koruma amacıyla müdahale etmesi başka bir ülke saldırısını engellemek için değil bir iç karışıklığı önlemek, yaşanacak sivil kayıpları engellemek için yapılmıştır. Somali halkının sosyal-kültürel yapısı dikkate alınmadan yapılması ve taraf olunması Somalili halkın tepkisini çekmiştir. Her ne kadar tepki çeken bir girişim olsa da Birleşmiş Milletlerin caydırıcı bir güç olabileceğini göstermesi bakımından bu örnek önemlidir. Yaşanan süreç Birleşmiş Milletlerin Somali’de barışı koruma faaliyetlerinde kısmen de olsa başarı sağladığını göstermektedir.

“Birleşmiş Milletler zorlama tedbirleri ise uluslararası barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı hâllerinde Güvenlik Konseyi tarafından bazı evrelerden geçtikten sonra karara bağlanır. Burada usule ilişkin kurallar dışında 9 üyenin olumlu oyu ve bunlar arasında da 5 daimî üyenin karşı çıkmaması gerekmektedir”.⁸⁹ Bu ifadeler göz önünde bulundurularak açıklama getirilecek olduğunda barışa zorlama konusunda daimi üyelere herhangi bir tanesinin veto oyu ile birlikte askeri müdahale seçeneği gerçekleşmeyecektir. Daimi devletlerin kendilerini ilgilendiren konularda ya da müdahalelerde kendi çıkarlarını öne çıkaracak şekilde kararlar

---

⁸⁸ Ülkü Demirtürk Demirdögen, (2006). Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996), Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11, s.242-246.

⁸⁹ Sur, a.g.e., s.2539.

almaları, Birleşmiş Milletlere bu noktada sıkça getirilen eleştiriler arasında yer almaktadır.

Barışa zorlama, Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahalede zorlayıcı bir yol izlemesi anlamına gelmektedir.⁹⁰ Çatışma ya da savaş ortamlarında Birleşmiş Milletler sivilleri korumak için müdahale seçeneğini değerlendirmektedir. Ancak bu noktada Birleşmiş Milletlerin müdahalelerinde bazı ülkelerin çıkarlarına göre hareket ettiği eleştirisi bulunmaktadır. Somali’de yaşanan savaşa yapılan müdahale için de benzer bir durum söz konusu olup ABD’nin yönlendirmelerine göre ilerleyen bir süreç ortaya çıkmıştır. Tüm bunlar Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunları çözmedeki işlerliğinin tartışmalı bir konu halini almasında belirleyici bir etken konumundadır.

2.3. Önleyici Diplomasi: Makedonya (1995)

“Çatışma önleyici diplomasi kavramı eski Genel Sekreterlerden Dag Hammarskjöld tarafından geliştirilmiştir. B.Ghali’nin raporu Birleşmiş Milletlerin dünya güvenliğinde oynadığı role yeni bir yaklaşım getirmektedir. P. Haydon’ın 1992’de belirttiği gibi raporun dayandığı ilkeler (önleyici diplomasi, caydırıcılık, kontrollü güç kullanımı ve barışı yeniden inşa etme gibi) yeni ilkeler değildir; bunlar neredeyse uygarlığın ortaya çıkmasından beri insanlığın uygulamaya çalıştığı ilkelerdir”.⁹¹ Önleyici diplomasi konusuna yönelik açıklayıcı konumda olan bu ifadeler, Birleşmiş Milletlerin bu ve diğer uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerinin yeni olmadığına dikkat çekmektedir. Önleyici diplomasinin Birleşmiş Milletler tarafından kullanılması örneğinde 20. yüzyılın sonlarında Makedonya’daki süreç özelinde ilerleme kaydedilecektir.

Önleyici Diplomasiden kasıt; bir çatışma ortamı yaşanmadan olayların önüne geçilmesi ve yaşanacak olan çatışmaların başlamasına müsaade edilmemesidir.

---

⁹⁰Siret Hürsoy, (2011). Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 61 (1), s.212.

⁹¹ Demirtürk Demirdögen, a.g.e., s.242.

Birleşmiş Milletlerin önleyici diplomasi seçeneğini kullanmasında bazı hususların varlığı öne çıkmaktadır. Buna göre Birleşmiş Milletlerin müdahale etmesinde etkili olan başlıca gelişmeler şu şekilde örneklendirilebilir:

- I. Kuzey-güney ya da doğu-batı gibi ülke sınırlarındaki anlaşmazlıklar ve bunların beraberinde getirdiği riskler,
- II. Etkin olmayan devletlerin varlığı ve bunun bir getirisi olarak Birleşmiş Milletlere ihtiyaç duyulması,
- III. Huzuru, barışı ve güvenliği tehdit eden devlet faaliyetleri,
- IV. Devletlerin temel fonksiyonlarını yerine getirme konusunda yetersiz kalması,
- V. Terörist eylemler,
- VI. Milliyetçilik hareketlerinin yoğun olması ve bu nedenle ortaya çıkan çatışmalar,
- VII. Devlet içerisinde silahlı ayaklanmalar ve iç çatışmaların yaygınlaşması şeklindedir.⁹²

Sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere Birleşmiş Milletlerin önleyici diplomasiye başvurmasına neden olan birçok farklı seçenek bulunmaktadır. Bu noktada belirleyici olan Birleşmiş Milletlerin yerel halkın isteğiyle mi yoksa belirli devletlerin çıkarlarını korumak için mi önleyici diplomasi faaliyetlerini yürüttüğüdür. Makedonya örneği açısından bakıldığında Sovyetler Birliğinin yıkılması ve Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesi sonrasında ülkede komünist rejimin yıkılması gerçekleşmiş olup Birleşmiş Milletlerin müdahalesinde ABD'nin çıkarlarını korumaya öncelik verildiği eleştirisi getirilmiştir.

1995 yılında Makedonya'da bir örneği yaşanan önleyici diplomasiye sahip olduğu içerik şu şekilde açıklanmaktadır: “Önleyici diplomasi, taraflar arasında uyumsuzluk doğmasını önlemeye, mevcut uyumsuzlukların tırmanarak çatışmaya dönüşmesini engellemeye ve ikinci durumun ortaya çıkması halinde bunun yayılmasını sınırlandırmaya yönelik çabalardır”.⁹³ Birleşmiş Milletler, Balkanlar bölgesinde Soğuk Savaş dönemi sonrasında hakim olan belirsizliklerin çatışmaya

---

⁹² Sur, a.g.e., s.2540.

⁹³ Duran, a.g.e., s.134.

dönüşmesinin önüne geçmek için önleyici diplomasiyi bir araç olarak kullanmayı tercih etmiştir.

Balkanlarda barışı desteklemek için AB, NATO gibi bölgesel güçlerle işbirliği içerisine giren Birleşmiş Milletler, sorunlara müdahale ederken farklı taraflarla işbirliği yapabileceğini göstermiştir.⁹⁴ 1990'lı yıllarda Balkanlarda yaşanan soykırım ve çatışmaların önlenmesi için Birleşmiş Milletlerin güçlerinin yanında bölgedeki etkili güçlerle işbirliğine girilmesi, ulaşılabilecek olan sonuçların niteliği bakımından önem ifade etmektedir.

Soğuk Savaşın bitmesine yakın dönemde komünizm rejiminin yıkıldığı Makedonya'da oluşan yeni ortam, önemli riskleri içermektedir. Makedonya'nın bağımsızlığını kazanması sürecinde iç ve dış siyaset faktörlerinin etkisi altında şekillenen bir süreç söz konusudur. Bu süreçte Birleşmiş Milletler güçleri, önleyici güç olarak Makedonya topraklarında görev yapmıştır. Makedonya Başkanı Kiro Gligorov tarafından (gayri-resmi) davet edilen Birleşmiş Milletler güçleri, Makedonya sınırlarını korumak için 1999 yılına kadar ülkede kalmıştır.⁹⁵

Yugoslavya'nın dağılmaya başlamasıyla birlikte bölgede yaşanan savaşların Makedonya'da da gerçekleşmesinin önüne geçmek için atılan bir adım olarak önleyici diplomasi, Birleşmiş Milletler barış güçlerinin ülkeye gelmesinin talep edilmesinin bir sonucu olarak olmuştur. 11 Aralık 1992'de alınan kararla Makedonya sınırlarına yerleşen Birleşmiş Milletler güçlerinin önleyici güçlere yerini bırakması ise 31 Mart 1995 tarihinde gerçekleşmiştir.⁹⁶ Makedonya'da görevli Birleşmiş Milletler önleyici gücünün temel görevi Makedonya sınırlarının istikrarını sağlamak ve her türlü gelişmeyi rapor etmektir. Diğer örneklerin aksine Birleşmiş Milletlerin önleyici diplomasi ile müdahalesi örneği olarak Makedonya, olumlu sonuçların elde edildiği bir gelişme olmuştur.

---

⁹⁴ Suat Dönmez, (2017). Kuvvet Kullanma Kapsamında Ön Alıcı ve Önleyici Saldırı Kavramları, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (3), s.10.

⁹⁵ Makedonya Güvenlik Sektörü Reformu İçerik Analizi (1991-2008), http://www.analyticamk.org/images/stories/files/context_tr.pdf , Erişim Tarihi: 20.03.2018.

⁹⁶ Özçelik, a.g.e., s.55.

Önleyici diplomasi yöntemi kapsamında Birleşmiş Milletler güçlerinin Makedonya’da konuşlanması ile ilgili olarak değerlendirme niteliği taşıyan aşağıdaki hususların bilinmesi gerekmektedir:

- I. Makedonya tarafından Birleşmiş Milletler güçlerinin varlığını gayri resmi yollarla talep etmiştir.
- II. Yugoslavya’daki savaşların Makedonya’ya sıçramaması için 1992’de ülkeye asker konuşlandırılması kararı alınmıştır.
- III. 1995 yılında Birleşmiş Milletler Önleyici Konuşlandırma Güçleri Makedonya’ya yerleşmiştir.
- IV. Birleşmiş Milletler Barış Gücü Merkezine rapor verilerek Birleşmiş Milletler operasyonları yürütülmüştür.
- V. Birleşmiş Milletler güçlerinin bulunduğu dönem içerisinde herhangi bir çatışma ortaya çıkmamış, önleyici diplomasi kapsamında başarılı bir örnek sergilenmiştir.
- VI. 1999 yılında Kosova’daki kriz nedeniyle Birleşmiş Milletler güçlerinin Makedonya’da kalma süresi uzatılmıştır.
- VII. Önleyici güçlerin görev süresinin dolmasının ardından Makedonya’dan çekilme gerçekleşmiştir.⁹⁷

Birleşmiş Milletlerin önleyici diplomasi kapsamında Makedonya’da asker konuşlandırılması, başarılı olmuş bir uygulama olarak görünmektedir. Yugoslavya’nın dağılması sürecinde yaşanan savaşların Makedonya’da herhangi bir çatışmayı beraberinde getirmemesi amacıyla yürütülen bu girişimler sonuç verdiği ve bir çatışma yaşanmadığı için önleyici diplomasi olarak Makedonya örneği başarılı olarak nitelendirilmektedir. Önleyici diplomasi için ABD’nin konuşlandırmaya direkt katılımı, sürecin başarılı şekilde sonuçlanmasını sağlayan temel etkenlerden biri olmasının yanında Makedonya’daki önleyici diplomasinin ABD çıkarlarını öne çıkardığı eleştirilerini beraberinde getirmiştir. Günümüzde uluslararası toplumun müdahale kararı verip veremeyeceği değil çatışma ortamlarının yayılmadan çatışmalara gereken ilgi ve önemin yeterli erken uyarı sistemleri kullanılarak gösterilmesidir.

---

⁹⁷ Özçelik, a.g.e., s.55-56.

2.4. Barış Yapma: Afganistan (2001-2014)

Birleşmiş Milletlerin barış yapma konusundaki yetkileri Birleşmiş Milletler Antlaşmasında şu şekilde açıklanmaktadır: “BMGK; barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41. ve 42. maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır”.⁹⁸ 11 Eylül 2001 süreciyle başlayan ve 2014 yılına kadar Afganistan’da devam eden durum bu kapsamda değerlendirmeye alınmıştır.

ABD’nin Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararlarda korunduğu eleştirilerine örneklerden bir tanesi de Afganistan’daki savaş ya da başka bir deyişle ABD’nin Afganistan’ı işgalidir. ABD, Birleşmiş Milletleri bir araç olarak değerlendirmesinin neticesinde dünyadaki kendi çıkarlarına uygun bir şekilde idare etmektedir. Meşru müdafaa ve terörizmle mücadele kapsamında Afganistan’a girilmesi de bu kapsamda yer alan bir olaydır. ABD başta olmak üzere güçlü ülkelerin dünyanın farklı bölgelerinde yaptıkları müdahalelerin hukuki bir dayanağı olması ve meşrulaştırılması, Birleşmiş Milletlerin bu ve benzeri olaylarda üstlendiği rol olarak nitelendirilmekte ve Birleşmiş Milletlere ağır eleştiriler getirilmektedir. Afganistan müdahalesi öncesinde ve sonrasında Birleşmiş Milletlerin ABD karşısındaki konumu, ABD’nin Birleşmiş Milletleri harekâtlarına hukuki dayanak için kullandığını, bu dayanağı alamadığında ise Birleşmiş Milletleri yok saydığını göstermektedir.⁹⁹

“ABD’nin ve onunla işbirliği yapan birçok ülkenin Afganistan’a yönelik 2001 sonundaki hukuksuz işgali, Güvenlik Konseyi tarafından önce sessizlikle karşılanmış, sonrasında ise Konsey bu eyleme ‘yasallık’ görüntüsü verecek bazı kararları kabul etmiştir”. BMGK’nın 11 Eylül saldırıları ile ilgili olarak 1368 ve 1373 sayılı almış olduğu kararlar ile terörist saldırıların uluslararası barışı ve güvenliği tehdit oluşturması ve ABD’nin bu saldırılar karşısında doğal meşru

⁹⁸ Birleşmiş Milletler Antlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> , Erişim Tarihi: 15.06.2018.

⁹⁹ Serdar Örneç, (2012). 11 Eylül Olayları ve Afganistan Operasyonu, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, s.131.

müdafaa hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu kararlarda uluslararası terörizm ile mücadele kapsamında askeri müdahalede bulunacağına yönelik bir hüküm/yetki veya boyutu/şekli bulunmamaktadır. Alınan bu kararlara dayanılarak yasallık sağlandığı söylenebilir¹⁰⁰ BMGK tarafından görüldüğü üzere ABD'nin Afganistan'a müdahalesi konusunda ilk başlarda sessiz kalan Birleşmiş Milletler, sonrasında bu operasyonun yasal dayanağı olmasına yönelik kararlar alma yoluna gitmiştir. Benzer gelişmelerin Irak (2003) işgalinde yaşanması, Birleşmiş Milletlere yöneltilen eleştirilerin doğruluk olasılığını artıran bir örnek olarak görünmektedir.

Yakın tarihte önce Sovyetler Birliği sonrasında da ABD tarafından işgale uğrayan Afganistan, uluslararası hukukta önemli sorunlardan birisi konumundadır. Afganistan'ın yeniden inşa edilmesi için Birleşmiş Milletlerin katılımıyla birlikte 5 Aralık 2001 tarihinde Bonn Anlaşması imzalanmıştır. Halkın katılımı ile birlikte Afganistan anayasası hazırlanması için komisyon kurulmuştur. Yeni anayasa 2004 yılında kabul edilmiş ve güvenliğin sağlanması yanında Afganistan hükümetine destek verilmesi amaçlanmıştır.¹⁰¹ Barış yapma yoluyla müdahaleler kapsamında Afganistan yaşanan olaylar güncel bir örnek olması sebebiyle dikkate alınması gerekmektedir.

ABD tarafından Afganistan'a yapılan askeri müdahale, hukuki açıdan sadece ABD'ye göre ele alınmamalı, bu askeri müdahaleye yeterince ağırlığını koyamayan Birleşmiş Milletler tarafından da değerlendirilmelidir. ABD'nin Afganistan'a yaptığı müdahalede Birleşmiş Milletlere bildirim prosedürünü yerine getirmemesine karşın Birleşmiş Milletlerin buna yeterli tepkiyi koyamadığını göstermektedir.¹⁰² Afganistan müdahalesi BMGK'ya göndermiş olduğu raporda Taliban rejiminin desteklediği El-Kaide örgütüne yönelik önleyici ve kısmi müdahalede bulunulacağı ve Afganistan'daki durumu kendi devletine karşı "saldırganlık" seviyesinde değerlendirmiş ve Afganistan'a müdahale yapılmıştır.¹⁰³ Yaşanan olay meşru bir

---

¹⁰⁰ Aral, a.g.e., s.13.

¹⁰¹ Dicle Sasaoğlu, (2014). NATO Müdahalesi ve Sonrasında Afganistan, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 1176, s.1.

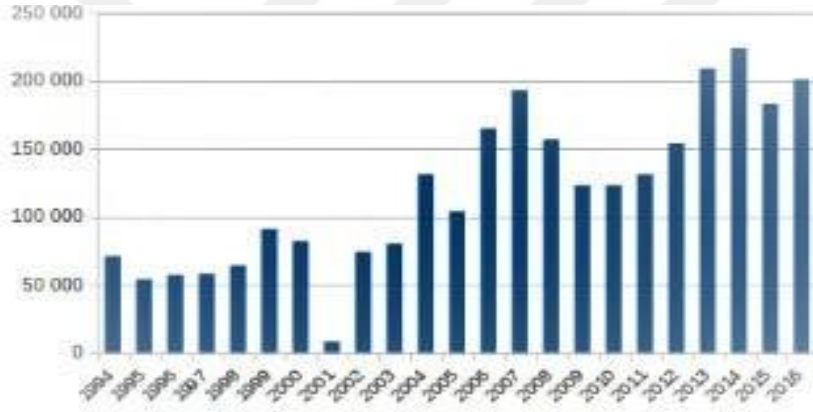
¹⁰² Ayşe Özkan, (2002). Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu, Avrasya Dosyası, 8 (1), s.247.

¹⁰³ John Quigley,(2003) *The Afghanistan War and Self-Defense* Val. U. L. Rev., Vol. 37, 2003, s. 541-562

devlet yönetimine egemenliğine müdahale olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle barış yapma ve Afganistan'a yapılan müdahale açısından değerlendirmeye almakta fayda vardır.

ABD işgali ile birlikte ülkenin sosyal-kültürel yapısının düzelmediği hatta önemli konularda daha da kötü durumlara ulaştığı söylenebilir. Ülkedeki artan eroin üretimi, Birleşmiş Milletlerin varlığına yöneltilen eleştiriler arasındadır. Bu kapsamdaki veriler Tablo 4 de görüldüğü üzere 2001 yılından itibaren kademeli olarak artış görülmektedir.

Tablo 4. Afganistan'da Uyuşturucu Üretimi

Kaynak: <https://www.unodc.org/unodc/index.html> Erişim Tarihi: 19.04.2018.

ABD işgali ile birlikte artan uyuşturucu üretimi verileri, ülkedeki işgalci güçlerin varlığının farklı boyutlarının bulunduğu şeklindeki değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir.

Birleşmiş Milletler ve Afganistan'da barış yapma konusundaki yetersizliğine ilişkin yorumlara sivil ölümlerinin çokluğu da neden olmaktadır. Koalisyon Kuvvetlerince başlayan ve daha sonra NATO devam ettirdiği operasyonlarda; 2001-2005 yılları arasında toplam kayıpların 100 bini aşkın olduğu değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda 2006 yılına kadar sağlıklı veriler çeşitli kurumlarca toplanamamıştır. 2006 yılı sonrası toplanan veriler ise daha sağlıklıdır.¹⁰⁴

Tablo 5. Afganistan Müdahalesinde Yaşanan Kayıplar

	Koalisyon Kuvvetlerinin Kayıpları	Afgan Yerel Güçlerinin Kayıpları	Koalisyon Kuvvetlerinin Sivillere Verdiği Kayıplar	Taliban'ın Sivillere Verdiği Kayıplar	Taliban'ın Verdiği Kayıpları
2006	191	*	230	1254	3715
2007	232	966	629	1952	5739
2008	295	983	828	1997	4400
2009	521	931	596	2778	4610
2010	711	2113	440	3202	5225
2011	566	811	207	*	555

Kaynak: <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-172-2014040818afganistandasivilolumleri.pdf> Erişim Tarihi: 19.01.2019.

Tablo 5'te barış yapma şeklindeki müdahale döneminde dahi Afganistan'da her ay yüzlerce sivilin hayatını kaybettiği yönünde veriler yer almaktadır. Tüm bunlar bir araya gelerek Birleşmiş Milletlerin bölgedeki varlığı ve etkililiğinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

“Barış yapma, Birleşmiş Milletler Anlaşmasının VI. Bölümünde öngörülen türden barışçı yollar olmak üzere çatışan tarafları uzlaşmaya getirme çabalarıdır. Anlaşmanın VI. Bölümü, uyuşmazlıkların barışçı çözümünde başvurulacak yolların kapsamlı bir listesini sunmaktadır”.¹⁰⁵ Bu ifadelerden hareketle Birleşmiş Milletlerin barış yapma ve Afganistan örneği konusunda şiddetin artmasına yönelik caydırıcı bir adım atma amacına sahip olduğu – en azından görünürde geçerlidir – değerlendirmesi yapılabilir.

Afganistan'da meydana gelen süreç, Birleşmiş Milletlerin haklı olan tarafın yanında olmaktan ziyade güçlü olan tarafın yanında yer aldığı eleştirilerinin

¹⁰⁴ Salih Akyürek, Nursema Kıbrıs, Afganistan'da Sivil Ölümleri, İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 46, 2012, s.3.

¹⁰⁵ Duran, a.g.e., s.135.

yöneltmesini beraberinde getirmektedir. Afganistan örneğinin yanında Filistin-İsrail, Irak (2003) gibi örneklerde yaşanan gelişmelerden (Birleşmiş Milletlerin BMGK'da Irak için alınan herhangi bir meşru karar olmaması ve İsrail için gelen karar tasarıların ABD tarafından veto edilmesi) dolayı eleştirilere maruz kalmasına yol açmıştır.¹⁰⁶ Bu ve benzeri örneklerin yaşanması, Birleşmiş Milletlerin itibarını kaybetmesine neden olmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin barış yapma faaliyetleri gereğince üstlenmesi beklenen temel roller aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- I. Çatışmayı sonlandırma amacını gerçekleştirmek için arabuluculuk yapılması,
- II. Müzakere yoluyla çatışmaların sona erdirilmesi,
- III. Tarafları uzlaştırma,
- IV. Çatışmanın çözümü için siyasi iradeyi harekete geçirme,
- V. Uluslararası toplumun soruna karşı ilgisizliğini ortadan kaldırarak çözüm üretmek,
- VI. Olası bir savaş için karşı karşıya gelen ordularla barış yapmak için irtibat kurulması,
- VII. Güvenlik yardımları yapılması,
- VIII. Tatbikat yapılması,
- IX. Önleyici konuşlandırma yapılması şeklindedir.¹⁰⁷

Barış yapma konusunda Birleşmiş Milletlerin gerginliğin azalmasına yönelik girişimler aracılığıyla sonuca ulaşmayı amaçladığı yönünde değerlendirme yapılabilir. Burada sıralanan girişimlerin ABD'nin Afganistan'ı işgal etme süreci içerisinde gerçekleştiğini söylemek ise güçtür. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler tarafından barış yapma da dahil olmak üzere uluslararası sorunlara müdahale etme konusunda bir standart olduğunu söylemek güçtür. Bu ve benzeri örneklerde Birleşmiş Milletlerin takındığı tutum, Birleşmiş Milletlerin haklının değil güçlünün yanında olduğu eleştirisini destekler niteliktedir.

---

¹⁰⁶ Birdişli, a.g.e., s.181.

¹⁰⁷ Duran, a.g.e., s.135.

Barış yapma konusunda Birleşmiş Milletlerin yürütmekte olduğu faaliyetlerde farklı görevlerin üstlenilmesi söz konusu olmaktadır. Devlet altyapısının inşa edilmesi, seçimlerin yürütülmesi, çatışan grupların silahsızlandırılması gibi farklı görevler buna örnek olarak gösterilebilir.¹⁰⁸ Birleşmiş Milletlerin bu örnekler kapsamında dünyanın farklı yerlerinde görevler üstlendiğini söylemek mümkündür.

2.5. Barış İnşası: Doğu Timor (1999)

“Barış inşası kavramı, barışçı koşulların bozulmasını engellemeyi amaçlayan önleyici diplomasinin tamamlayıcısıdır. Çatışma sonrası barış inşasında amaç, olayın yinelenmesinin önüne geçmektir. Barış inşası için yapılan bütün çalışmalar ya Birleşmiş Milletler tarafından organize edilmekte, ya izlenmekte ya da gerçekleştirilmektedir”.¹⁰⁹ Doğu Timor’da barış inşa edilmesi için yürütülen faaliyetlerde bu kapsamda değerlendirmeye alınmalıdır. 1999 yılında başlayan süreçle birlikte Doğu Timor’da barış inşa edilmesinde Birleşmiş Milletler temel aktör konumundadır denilebilir.

Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen müdahalelerden bir diğeri olarak Doğu Timor, barış operasyonlarından birisidir.¹¹⁰ Doğu Timor’un bağımsızlığını kazanması ve sonrasındaki dönemde barış inşa edilmesi için Birleşmiş Milletlerin üstlendiği roller, böyle bir incelemenin yapılmasındaki temel etkidir.

1999 yılından itibaren Birleşmiş Milletler barış gücü tarafından yürütülen faaliyetlerle birlikte Doğu Timor’da güvenli bir ortam oluşturulmaya çalışılmış ve Doğu Timor’da barışı hakim kılmak için çabalar yürütülmüştür. Bu süreç Haziran 2001’e kadar yoğunluğu korumuştur. Birleşmiş Milletler güçlerinin Doğu Timor’da güvenliği sağlamasıyla birlikte göç etmek zorunda kalan Doğu Timorlular yurtlarına dönmeye başlamıştır.¹¹¹

---

¹⁰⁸ Sur, a.g.e., s.2542.

¹⁰⁹ Duran, a.g.e., s.140.

¹¹⁰ Uğur Güngör, Günümüzde Barış Operasyonları, http://www.msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/dokuman/GSD_8/GSD_8_Art_1_122008.pdf, Erişim Tarihi: 23.03.2018.

¹¹¹ Çınar, a.g.e., s.94.

Doğu Timor'un bağımsızlığını kazanması, barış inşa edilmesinde Birleşmiş Milletlerin etkili rol oynadığı bir örnek niteliği taşımakla birlikte bu örnek çıkış noktası kabul edilerek Birleşmiş Milletlerin eleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bunlardan bir tanesi şu şekilde açıklanmaktadır: “BM Güvenlik Konseyi'nin Avrupalı üyeleri ve ABD yakın işbirliği içinde 1990'lı yılların ikinci yarısında, Doğu Timor'u 2002 yılında bağımsızlığa götüren kararların Konsey tarafından birbiri ardınca çıkarılması sağlanmıştır. Konsey bu türden bir gayretkeşliği ne Filistin'in İsrail işgalinden kurtarılıp devletleşmesi için ne de söz gelimi Ermeni işgali altındaki Azeri topraklarının bu ülkeye iadesi için göstermiştir”.¹¹² Görüldüğü üzere Birleşmiş Milletler Doğu Timor'da gösterdiği ilgiyi ve hassasiyeti, diğer bölgelerde göstermeyi tercih etmemiştir. Bu durum Doğu Timor bölgesinin petrol ve doğalgaz rezervlerinden mi kaynaklanmaktadır. Bu da Birleşmiş Milletlerin güçlü devletlerin yanında yer aldığını destekleyen bir başka örnektir.

Birleşmiş Milletlerin sahip olduğu barış gücü, uluslararası sorunlara müdahale kapsamında bilinmesi gereken hususlardan birisidir. Bu kapsamda ulaşılan veriler aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 6. BM'de Barış Gücüne Katılan Personel Sayısı

1947	30	1963	12.600	1979	13.300	1995	68.900	2011	99.016
1948	600	1964	13.000	1980	13.000	1996	29.100	2012	94.090
1949	700	1965	13.000	1981	12.500	1997	25.000	2013	98.200
1950	700	1966	13.000	1982	12.500	1998	14.600	2014	104.062
1951	700	1967	13.000	1983	12.500	1999	18.500	2015	107.088
1952	700	1968	6.900	1984	12.500	2000	38.500	2016	100.376
1953	700	1969	7.200	1985	12.500	2001	47.800	2017	92.682
1954	700	1970	7.200	1986	12.500	2002	46.800	2018	89.846
1955	700	1971	7.200	1987	12.500	2003	45.800		
1956	700	1972	7.200	1988	13.000	2004	64.700		
1957	6.800	1973	9.800	1989	17.900	2005	70.100		
1958	7.200	1974	11.100	1990	13.700	2006	82.100		
1959	26.200	1975	11.300	1991	15.300	2007	84.300		
1960	26.200	1976	11.500	1992	52.200	2008	91.712		
1961	22.500	1977	11.500	1993	78.800	2009	98.197		
1962	26.500	1978	16.700	1994	78.100	2010	98.638		

Kaynak: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>

¹¹² Aral, a.g.e., s.19.

Tablo 6’da yer alan verilerin de destekleyeceği üzere Birleşmiş Milletler barış gücünün sayısı 84 bin düzeylerine kadar ulaşmıştır. 1990’lı yıllarda barış gücü sayısının büyük bir artış göstermesi dikkat çekmektedir. Sovyetler Birliğinin yıkılması ile birlikte ilgili bölgelere Birleşmiş Milletler güçlerinin yerleşmesi – Makedonya örneğinde olduğu gibi – bu şekilde büyük artışların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiş durumdadır. Tablo üzerindeki verilerin incelenmesi durumunda bazı yıllarda büyük artışlar olduğu, ardından sayının önemli ölçüde düştüğü gözlenmektedir. 60’lı yılların başındaki artışın ardından 1963-1991 arasındaki dönemde spekülâtif bir artış olmadığı görülmektedir. Ancak 1991 yılından itibaren artış ve azalışların büyük miktarlarda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Yaşanan süreç bakımından Doğu Timor’un bağımsızlığını kazanması ve Birleşmiş Milletler bu süreçteki rollerinin içeriği şu ifadelerle özetlenmektedir: “1999’da “barış ve düzenin tesisi” için oluşturulan çok uluslu güç, INTERFET Doğu Timor’a yollanmıştır. Aynı yıl Endonezya ve Portekiz ile varılan antlaşma gereği Doğu Timor’daki otorite yetkisi BM’ye aktarılmış ve Doğu Timor’da BM Geçici Yönetimi (UNTAET) kurulmuştur. BM, Doğu Timor’un bağımsızlığı sonrasında BMGK kararıyla 17 Mayıs 2002 tarihinde oluşturulan BM Doğu Timor Destek Misyonu (UNMISSET) aracılığıyla Timor-Leste’ye desteğini sürdürdü. Oluşturulan destek misyonu, ülkenin siyasi istikrara kavuşması, varlığını devam ettirebilmesi ve yeniden gelişmesi için; geçici yasaların uygulanması, ülkenin polis gücünü geliştirmeye yardım etmek ve iç/dış güvenliğin sağlanması konusunda vekil tayin edildi”.¹¹³

Birleşmiş Milletler ve uluslararası sorunlara müdahale gereğince son olarak ülkelerin veto haklarını kullanmalarına ilişkin bilgi verilecektir. Buna göre 1946 ile 2017 yılları arasında daimi üyelerin kullandığı veto hakları ile ilgili veriler Tablo 7’de gösterildiği gibidir. Karşı iki bloğun temsilcisi görünümünde olan Rusya ve ABD’nin birçok konuda olduğu gibi veto konusunda da birbirleriyle yarış halinde oldukları görülmektedir.

---

¹¹³ Yenigün, C. ve Duran, S. (2010). Endonezya: Çatışmadan Demokrasiye. *Dünya Çatışmaları Dergisi*, 2, ss.473-474.

Tablo 7. Veto Hakkını Kullanan Birleşmiş Milletler Daimi Üyeleri

TARİH	ÇİN	FRANSA	İNGİLTERE	ABD	SSCB/RUSYA	TOPLAM
1946-1955	1	2	0	80	83	166
1955-1965	0	2	3	0	26	31
1966-1975	2	2	10	12	7	33
1976-1985	0	9	11	34	6	60
1986-1995	0	3	8	24	2	37
1996-2000	2	0	0	2	0	4
2001-2005	0	0	0	8	1	9
2006-2010	2	0	0	2	3	7
2011-2012	3	0	0	1	3	7
2013-2017	3	0	0	1	11	15
TOPLAM	13	18	32	164	141	368

Kaynak: <http://research.un.org/en/docs/sc/quick> Erişim Tarihi: 19.04.2018.

Tablo 7’de yer alan verilerden de anlaşılacağı üzere veto kullanımının büyük çoğunluğu ABD ve Rusya – Sovyetler Birliği dönemini de içerecek şekilde – tarafından olmuştur. Soğuk Savaş döneminde birbirlerini dengeleyen bu iki gücün Birleşmiş Milletlerde aldıkları veto kararları, çıkar çatışmalarının Birleşmiş Milletler kararlarında da devam ettiğini göstermektedir. Burada yer alan veriler, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin işlerliğiyle ilgili soru işaretlerini göstermektedir. ABD İsrail ile ilgili gelen 13 tasarıyı BMGK’da veto etmiştir. Özellikle son yıllardaki Rusya veto sayılarındaki artış Suriye ilgili (BMGK’ya gelen 12 tasarıyı veto etmiştir. Bunlardan biride Doğu Guta’da kimyasal silah kullanılmasına yönelik alınacak olan karar tasarısındaki vetodur.) verilen kararlardaki vetolardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İÇİN GETİRİLEN REFORM TALEPLERİ

Çalışmanın üçüncü bölümünde Birleşmiş Milletler için getirilen reform talepleri ortaya koyulacaktır. Bu amaçla yapılacak olan incelemede Birleşmiş Milletlerde reform talepleri ve reform ihtiyacı olan ana konular, reform sürecine yaklaşımlar ve reform önerileri, Birleşmiş Milletler reformunun önündeki engeller, Birleşmiş Milletler reformu için geleceğe dönük beklentilerin neler olduğu konularına yönelik açıklama getirilecektir.

3.1. Birleşmiş Milletlerde Reform Talepleri ve Reform İhtiyacı Olan Ana Konular

BM'nin kurulduğu günden bugüne kadar “uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması” amacını gerçekleştirmesi için BM'ye üye olan devletlerin katkısı sayısal ve niteliksel olarak artış göstermiştir.¹¹⁴ BM'nin en temel organı olan BMGK'nın mevcut yapısı bugünün jeopolitik ve ülkelerin gelişmişlik/ekonomik durumları göz önüne alındığında açık bir şekilde eşit temsil durumunu sağlamamaktadır.¹¹⁵ 51 üye devlet ile kurulan BM teşkilatı en son olarak üye sayısı 193 üye devlete ulaşmasına rağmen 1963 senesinde BMGK'nın geçici üye sayısında yapılan değişiklik(6'dan 10'a çıkarılması) haricinde bugüne kadar herhangi bir değişiklik neredeyse olmamıştır.¹¹⁶ Geçici üye sayısının değişiminin olduğu tarihte (1963) üye sayısı kurulduğu dönemdeki üye sayısının nerdeyse 2 katından fazlaydı.¹¹⁷ BM'nin yapısında herhangi bir değişimin yaşanmaması ve Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan

---

¹¹⁴ Naim Demirel, BM Güvenlik Konseyi'nde Reform Arayışları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 4(12), s. 136, 2013.

¹¹⁵ Alishca Kugel, Reform of the Security Council- A New Approach, Briefing Papers, s.2, 2009.

¹¹⁶ Erdem Özlük, Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Meşruiyet Krizi, Ankara: Uluslararası Hukuk ve Politika, sayı 14, s.18, 2008.

¹¹⁷ Natalino Ronzitti, The reform of the UN Security Council. Istituto Affari Internazionali, Istituto affari internazionali, s.6, 2010.

sorunlar meşruiyet tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.¹¹⁸ Buradan hareket edildiğinde BM'nin üye sayısının 51'den 193'e yükselmiş, uluslararası sistem ve toplum tamamen değişmiştir. BM ilk kurulduğu zaman Doğu ve Batı Avrupa devletlerinin yanında birkaç Latin Amerika ülkesi bulunmaktaydı. Şu an üye devletlerin çoğunluğunu Asya ve Afrika ülkeleri oluşturmaktadır.¹¹⁹ Aynı zamanda uluslararası sitemde askeri, ekonomik ve toplumsal denge/yapı önemli ölçüde değişime uğramıştır. Diğer bir eleştiri konusu olan durum ise BMGK yapısı ve oy verme şekli/usulünü belirleyen 27.Md. ile sözleşmenin ana esasını ortaya koyan 2/1 Md. çelişkili bir durum ortaya çıkarmasıdır. 27 Md. ile getirilen oylama önceliği ile 2/1 Md. ile sözleşmenin meşruiyetinin temel taşı kabul edilen örgüte üye devletlerin egemen eşitlik ilkesine ters düşmektedir. Bu durum Genel Kurul görüşmelerinde devamlı olarak dile getirilmektedir.¹²⁰ Devletlerin "Egemen eşitlik" ilkesinin birçok anlamının yanında üye ülkeler arasında hukuksal eşitlik olarak da anlaşılmaktadır. Birleşmiş Milletlerin çatısı altında bazı devletlere oy ayrıcalığı tanınması üye devletlerin hukuki eşitlik durumuyla bağdaşmaz.¹²¹

Eleştirilen en önemli noktalardan biride BMGK'nın uluslararası barışı korunma ve sağlanmasında almış olduğu yetkiyi, görevleri yerine getirirken kendi çıkarlarına yönelik seçici davranmasıdır.¹²² BM Şartında özellikle belirtilen devletlerin egemen eşitlik ilkesine rağmen BMGK daimi üyelerinin herhangi bir ülkeye karşı ambargo, müdahale, yaptırım vs. kararları almasıyla devletlerin egemenlik ve/veya iç işlerine müdahale etmesi yetkisinin ne kadarını kullandığı sorununun başında gelmektedir. BMGK'nın mevcut yapısı BM'nin uluslararası alandaki yetki kapasitesiyle ilgili sorununun bu zamana taşınmasındaki en önemli etkendir. BMGK daimi üyelerinin kullanmış oldukları yetkileri uluslararası alandaki güç-çıkar dengeleri üzerine arttırıp azaltmalarıdır. Son zamanlardaki yaşanan olaylarda BM'nin Libya'ya NATO'yla beraber askeri olarak müdahale kararına onay veren BMGK, Suriye de yaşanan

---

¹¹⁸ Özlük a.g.e. s.18.

¹¹⁹ Ronzitti a.g.e. s.6.

¹²⁰ Resolution 2625 (XXV) vom 24 Oktober 1970 <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>

¹²¹ Köhler, Das Abstimmungsverfahren im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen, <http://www.hanskoehler.com/Koehler-Sicherheitsrat-1991.htm>

¹²² Fassbender, B, Pressure for Security Council Reform, in: D.M.Malone (Hrsg.), The UN Security Council. Form the Cold War to the 21st Centruy (2004), s.341-355.

olaylara herhangi bir adım atmaması eleştiri ve reform taleplerinin yetki kullanımı konusunda BMGK'ya yönlendirilmesine neden olmaktadır.

Bu bağlamda kullanılan güç/yetki kullanımının sınırı ve orantılılığı veya kollektif/bireysel güç/yetki kullanımı konuları uluslararası alandaki güç odakları ekseninde farklılık göstermektedir. Bu nedenledir ki kuvvet kullanımı etrafında reform talepleri yoğunlaşmaktadır. En çok eleştiri alan konular; kuvvet kullanımı/kullanılmaması kararlarında sadece BMGK daimi üyelerinin söz sahibi olması, kullanılacak kuvvetlerde ordunun nasıl oluşturulacağı, lojistik alanında ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı üzerinedir. 1990 Irak ve 1992 Somali müdahalesinde BM'ye olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Kongo, Ruanda, Kosova, Bosna-Hersek de yaşanan olaylarda BMGK'nın güvenliğinin sağlanması ve barışın korunmasındaki başarısızlıkları kuvvet kullanımı konusunda reformsal sorunlar olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.(Örnek olarak 1994 yılında Bosna-Hersek'de yaşanan olaylar sırasında Sırp hedeflerinin bulunduğu bölgelere BMGK kararı ile hava harekâtı yapılması tasarısı Rusya ve Çin tarafından veto edilmiştir.) Burada yaşanan temel sorun BM veya ülkelerin kuvvet kullanımı eylemlerinin mahiyetinin ne olduğudur. Bu noktada uluslararası alanda güç/çıkâr dengesini, hukuksal anlamda yapılacak girişimlerle sınırlamak veya daha optimum bir duruma getirmek gerekliliğidir. Bu amaçla; 1997 yılında 2000 Milenyum Deklarasyonu ile başlayan reform girişimleri konusunda BM Şartı 7. Bölümde daimi üyelerin veto hakkının daraltılması ve üye sayısının(BMGK) 15'ten 24'e çıkarılmasını da kapsayan yeni öneriler getirilse de kabul edilmemiştir. Burada aslında BMGK üye sayısının artırılması ile "egemen eşitlik" prensibine aykırılık devam etse bile temsil edilen ülke sayısının artması eleştirilerin şiddetinin birazda olsun yumuşamasını sağlayabilirdi. Ancak önerilerin kabul görmemesiyle kuvvet kullanımı konusunda yapılan reform girişimi başarısız olmuştur. Halen kuvvet kullanımı sorunsalında tartışmalar gündemde olsa da BMGK yapısı itibariyle tek sorumlu olarak görülmektedir. Bu durum hem uluslararası hukuk açısından egemen eşitlik ilkesi ile ters düşmekte hem de uluslararası alanda barış ve güvenliğinin sağlanması uluslararası

alandaki güç ve çıkar dengesi karşısında feda edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.¹²³

Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletlerde reform taleplerinin büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu kapsamda yer alan başlıca reform talepleri ve nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- I. Politik güçler dengesinden farklı bir yapının bulunması,
- II. Karar verme biçiminin eskimiş olduğu düşüncesi,
- III. 21.yüzyıl realitelerine uygun olmayan bir yapı ve işleyişin bulunduğu fikrinin olması,
- IV. Anti demokratik bir yapının bulunması,
- V. Temsil edici bir özelliğin bulunmaması,
- VI. Daimi üyelere sınırsız ayrıcalık tanınması,
- VII. Şeffaf olmaması,
- VIII. Yapılan müdahaleler öncesi araştırmaların yetersiz kalması,
- IX. Daimi üyelerin hoşlarına gitmeyen kararları veto hakları aracılığıyla engellemeleri,
- X. Dünya barışının korunması ve sağlanmasında üye ülkelerin seçici davranması şeklindedir.¹²⁴

Birleşmiş Milletlerde reform talepleri Güvenlik Konseyi ile sınırlı değildir. Birleşmiş Milletlerin daha etkin hale getirilmesi suretiyle bütünlük ve tutarlılık sağlanması, personel reformu yapılması, ekonomik ve sosyal konseyin bir organ olarak yeniden düzenlenmesi, barışı koruma operasyonlarının normatif bir çerçevede gerçekleşmesi, Birleşmiş Milletlerdeki reform talepleri arasında kendisine yer edinmiş durumdadır.¹²⁵ Birleşmiş Milletlerde reform bekleyen çok konu olduğunu göstermesi bakımından bu hususlar ayrı ayrı önemlidir.

---

¹²³ Naim Demirel, (2013). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Reform Arayışları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 4 (12), s.136-137.

¹²⁴ Naim Demirel, (2013). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Reform Arayışları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 4 (12), s.136-137.

¹²⁵ Sur, a.g.e., s.2542.

Birleşmiş Milletlerde reform ihtiyacı olan konular birer gerçek olmakla birlikte bu konularda düzenleme yapılmasının güçlüğü de açıktır. Çünkü Birleşmiş Milletlerde güçlü konumda olan ülkelerin kendi çıkarlarını tehdit edecek herhangi bir anlaşmaya yanaşmayacağı ortadadır.¹²⁶ Bu durum, Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyacı olan konuları bir noktada önemsiz hale getirmektedir, çünkü bu konularda çözüm üretilmesi mevcut koşullarda pek mümkün görünmemektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, uluslararası düzeyde anlaşmaların yapılması gibi önemli konularda etkilidir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınan kararların herhangi bir bağlayıcılığı yoktur.¹²⁷ Bu nedenle kurulda alınan kararların gerekliliği bir tartışma konusu durumundadır. Yine de kararların siyasi ve ahlaki açıdan ağırlığının bulunması sebebiyle Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyacı olan konular arasında öncelik konumunda değildir.

Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyacı olan ana konular aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- I. Güvenlik Konseyi üyelik sisteminin değiştirilmesi ve üye ülkelerin sayısının artırılması,
- II. Daimi ülkeler,
- III. Veto hakkı,
- IV. Bölgesel dağılımın üyelikte gözetilmesi,
- V. İslam dünyası ve Afrika kıtasının temsil sorunu,
- VI. Ekonomik durumu kötü olan ülkelerin temsil sorunu,
- VII. Genel sekreter seçimi,
- VIII. Çalışma sisteminin yavaşlığı ve
- IX. Genel Kurulun etkisinin sınırlı olması şeklindedir.¹²⁸

---

¹²⁶ Doğan, Çakmak ve Aslan, a.g.e., s.49.

¹²⁷ Ağır ve Aksu, a.g.e., s.47.

¹²⁸ Mesut Şöhret, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-199-2014091015guvenlik-14.pdf>, Erişim Tarihi: 09.06.2018.

Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyacı olan konuların büyük bir çoğunluğu, dünyada güçlü ülkelerin Birleşmiş Milletlerde sözünün geçmesi ve gücü sınırlı olan ülkelerin yeterince temsil edilmediğini göstermektedir.

3.2. Birleşmiş Milletlerde Reform Sürecine Yaklaşımlar ve Reform Önerileri

Birleşmiş Milletler reform süreci konusunda yaklaşımlara ve reform önerileri konusunda şu ifadelere yer verilmektedir: “BMGK’da reform yapılmasına yönelik çalışmalar geçmişten beri Birleşmiş Milletlerin gündeminde yer almıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri 1992 yılında reform yapılmasının zorunluluğuyla ilgili daimi üyeler de dahil olmak üzere üyeler arasında yaptığı araştırmada üyelerin bu hususta fikir birliği içinde olduğunu tespit etmiştir”.¹²⁹

Reform taleplerinden belli başlı olanlara bakılacak olursa, 1993 yılında, Genel Kurul tarafından BMGK’nın üye sayısının arttırılması ve BMGK ile ilgili diğer talepleri incelemek üzere “Open Ended Working Group (OEWG Açık-Uçlu Çalışma Grubu” ismi altında bir çalışma grubu oluşturulduğunu görebiliriz. 1997 yılın da ise, Ismael Razali’ni (Malezya Genel Meclis Başkanı) tarafından BM’ye sunulan teklifte bu anlamda örnek olarak ele alınabilir.¹³⁰ Razali’nin aynı zamanda başkanlığını yürütmüş olduğu “BMGK’da Adil Temsil, Üyelik Sayısının Arttırılması ve BMGK’yı İlgilendiren Diğer Konular” çalışma grubunun yapmış olduğu reform önerisi; BMGK’nın yapısında 5 daimi ve 4 geçici üye ile sayısının 15’ten 24’e çıkarılması yönündedir. Aynı zamanda veto hakkı bulunan daimi üyelerin bu haktan vazgeçirip yeni üyelere de bu hakkın verilmemesini de içermektedir.(Plan 3 aşamadan oluşmaktadır. Daimi üye ülke seçiminin ilk aşamasında daimi üye sayısında artışa gidilmesi oylanır. İkinci aşamada daimi üye olmak için aday olan ülkenin adaylığı oylanır. Son aşamadaysa yeni oluşan daimi üye sayısı oylanır. Daimi üye sayısı 5’ten 10’a yükselmektedir. Yeni daimi üyelerin veto yetkisi bulunmamaktadır.)¹³¹ 2003 yılında dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan teklifi

¹²⁹ Demirel, a.g.e., s.141.

¹³⁰ Yeshi Choedon, “India’s Perspective on the UN Security Council Reform.” *India Quarterly: A Journal of International Affairs*, 63(4): 14-48.

¹³¹ Bünyamin Dinçer, “Birleşmiş Milletler’in Reform İhtiyacı.” *Journal of Business Economics and Political Science*, Nisan 2016, 5(9): 119-142.

üzerine BM'nin karşılaşmış olduğu “zorluklar, tehditler ve değişimleri” analiz etmek üzere “High-Level Panel” (HLP) adı altında bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.¹³² 2005 yılında, bu komite tarafından yapılan çalışma neticesinde BMGK'nın reformu için iki başlık altında öneri sunulmuştur. (Kofi Annan Planı 'da iki modelden oluşmaktadır. A modelinde, daimi üye sayısı 24'e yükseltilerek yeni eklenecek daimi 9 üyenin 3'ü geçici üye olacak ve yeni üyelerin veto yetkisi bulunmayacaktır. B modelinde ise daimi üyelik koltuğu bulunmamakla birlikte 8 üyeden oluşan, 4 yıllığına seçilen, yarı daimi üye ülke statüsü benimsenmiştir. BMGK'nın mevcudu 15 üyeden 24 üyeye çıkartılacak ve aynı zamanda 16 geçici üye de olacaktır.) Ancak yapılan bu öneriler de BMGK'nın genişlemesi hususunda çözüm üretmekte yetersiz kalmıştır.¹³³ BMGK'nın yapısı konusunda reform önerileri, yapısal ve güçlü iddialar olmasına karşın üye devletlerarasında yeni üye devletlerin seçim kriterleri, BMGK'nın kaç üyeden oluşacağı ve veto yetkisi konusunda anlaşma sağlanamamıştır.¹³⁴ Bu hususlar dikkate alındığında reform süreci devletlerarasında yaşanan görüş farklılıklarından dolayı anlaşma sağlanamayınca herhangi bir gelişme sağlanamamıştır.

Devlet gruplarının Birleşmiş Milletler reform süreçlerine yaklaşımları güçlü ülkelerin konumlarını riske atacak adımlardan uzak durmaları yönündedir. Birleşmiş Milletler reform sürecinde güçsüz ülkeler ise birkaç ülkeye dayalı olan sistemi değiştirmek için çaba göstermektedir. Bu nedenle devlet gruplarının reform önerileri Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başka daimi ülkelerin alınmasını sağlamak etrafında şekillenmektedir.¹³⁵ Bu öneri farklı çevreler tarafından – daimi ülkeler olan ABD, İngiltere, Fransa, Çin ve Rusya dışında – sık sık gündeme getirilmektedir. Ancak bu konudaki reform önerilerinin herhangi bir şekilde karşılık bulmadığı ve bulmasının kolay olmadığı söylenebilir.

Devletlerin ve devlet gruplarının reform konusundaki tutumları incelendiğinde BM mevcut yapısının tarafların birçoğu tarafından eleştirildiği görülmektedir.

---

¹³² Adam Ward-James Hackett, “Reforming the UN Security Council: Enlargement and efficiency.” ISS Strategic Comments, 2005, 11(4): 1-2.

¹³³ Ward-Hackett a.g.e.

¹³⁴ Choedon a.g.e.

¹³⁵ Sur, a.g.e., s.2543.

Reform gerekliliği konusunda ortak paydada buluşulsa da reform konularının içeriği konusun da farklıklar görülmektedir. Askeri ve ekonomik alanlarda güçlü ve uluslararası siyasete yön verebileceği beklenen yeni aktörler BMGK da kedilerine yer edinmek için reform taleplerini dillendirmekte ve çalışmalarına devam etmektedirler. BMGK'nın daimi üye konumundaki ülkeleri reform taleplerine BM'ye sağladıkları parasal yardımları düşürebilmek açısından isterken, daimi üye statüsüne sahip olmayan ekonomik anlamda BM bütçesine önemli katkılar yapan ülkeler ise yaptıkları bu katkıların karşılığında daha fazla hak sahibi olmayı istemektedirler. Bu konuda G-4 ülkeleri olarak bilinen Almanya, Japonya, Brezilya, Hindistan öncülük eden ülkelerdir. Bu devletlerin savundukları ve buluştukları ortak payda BMGK'nın mevcut yapısının 21 yy.da uluslararası toplumun sahip olduğu gerçekliği yansıtmadığıdır. BMGK'da söz hakkı sahibi ve kalıcı olmayı isteyen G4 ülkeleri amaçları doğrultusunda büyük gayret sarf etmektedirler. Bu dört devlet ile beraber bunlara destek veren 23 devlet 6 Temmuz 2005 tarihinde BMGK reformunu kapsayan G4-Tasarısı'nı BM Genel Kuruluna sundular. Bu öneri tasarısında Konseyi'n altı daimi ülkeyle genişletilmesini öngörmektedir. Bu üyeler iki Asya, iki Afrika, bir Latin Amerika, bir Batı Devletlerinden ve Karayip'ten olmak üzere seçilecektir. Verilen tasarıda aynı zamanda daimi olmayan geçici üyelerinde sayısal olarak artırılması da öngörülmektedir. Bir üye Asya, bir üye Doğu Avrupa bir üye Latin Amerika ve Karayip ve bir üye Afrika olacak şekilde dört geçici yeni üye ülkeyi kapsamaktadır.¹³⁶

Bu bağlamda G4 ülkeleri, BMGK'nın yapısının reformu konusunda kendilerini içine alan 6 daimi üye ve 4 geçici yeni üyenin BMGK'ya dahil edilmesini savunmaktadır. Aynı zamanda yeni daimi üyeler içinde veto hakkının olmasını istemektedirler. G4 ülkeleri içerisindeki Hindistan, özellikle savunduğu ana esas nokta mevcut 5 daimi üyenin sahip olduğu veto haklarını kendi çıkar dengeleri doğrultusunda kullandıklarıdır. Örnek olarak Rusya ve Çin'in Suriye uygulanacak yaptırım konusunda BMGK'ya gelen çeşitli öneri tasarılarını- örnek olarak 60 üye ülke tarafından 2014 yılında Suriye de yaşanan savaş suçlarından dolayı Uluslararası

---

¹³⁶ Naim Demirel, (2013). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Reform Arayışları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 4 (12), s.136-137.

Ceza Mahkemesine gönderilmesi yönündeki teklif önerisi – bu iki ülkenin ulusal çıkarlarını düşünmeleri yüzünden reddedilmiştir. Hindistan bu açıdan BMGK yeni katılacak beş daimi üyenin veto hakkı almasının mevcut daimi üyelerin güçlerini dengeleyeceği görüşünü savunmaktadır. Hindistan'ın veto hakkını elde etme konusunda tüm ısrarcılığına rağmen, diğer G4 ülkeleri kendilerine daha fazla destek bulmak adına bu isteklerinden bir süreliğine vazgeçmek durumunda kalmışlardır. 2005 yılında bu sebepten dolayı G4 ülkeleri BMGK da daimi yeni üyelik hakkı kazanan ülkelerin ilk başlarda veto hakkı verilmemesini; ancak bu yapmış oldukları yeni öneri teklifinin geçici olmasını 15 yıl içinde tekrardan değerlendirilerek ele alınması gerekliliğini savundukları teklif sunulmuştur. Ancak, gösterilen tüm çabalara rağmen BM üyeleri gerekli desteği G4 ülkelerine sağlamamışlardır.¹³⁷

G4 ülkeleri, BMGK daimi üyelik konusunda ısrarcı olmalarının sebebi BMGK oluşturulurken 1945 yılında daimi üyelik için gerekli olan askeri, finansal, teknolojik, ekonomik ve nüfus açısından gerekli kriterleri sağladıklarını savunmaktadırlar.¹³⁸ Hindistan, özellikle BMGK'ya daimi üyelik için aranan şartlardan ekonomik ve politik anlamda BM'ye katılım ve katkı sağlanması konusunda sürekliliğin olmasını savunmaktadır. Bu açıdan, Hindistan'ın BMGK'ya daimi üyelik önerisinin esasını BM'nin yapmış olduğu Barış Gücü operasyonlarına vermiş olduğu önemli katkılar olabilir.¹³⁹ PMIUN'den edinilen verilere göre BM Barış Gücü, üstlenmiş olduğu 68 saha görevinde Hindistan'ın bu görevlere 44'ünde katılmış ve 180.000 askeri personeli ile destek vermiştir.(PMIUN, Indiana and UN Peacekeeping). Aynı zamanda, kara, deniz, hava kuvvetleri kapasitesi incelendiğinde, Hindistan dünyadaki askeri güç sıralamasında dördüncü sırayı aldığı görülmektedir. (Global Firepower'ın (GFP 2016) verilerine göre). Tüm bunların yanında özellikle, Hindistan'ın nükleer güç açısından “sorumluluk sahibi” ülke statüsünde bulunması

---

¹³⁷ İlyas Kutlu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları Bilge Strateji, Cilt 10, Sayı 19, Güz 2018, 1200

¹³⁸ Bünyamin Dinçer, “Birleşmiş Milletler’ in Reform İhtiyacı.” Journal of Business Economics and Political Science, Nisan 2016, 5(9): 119-142.

¹³⁹ Choedon a.g.e.

daimi üyelik için girişimlerini ve yükselen bir uluslararası güç olma statüsünü sağlamlaştırmaktadır.¹⁴⁰

Diğer ülkelerin önerileri ve isteklerine bakıldığında Almanya ve Japonya, BM bütçesine 5 milyar doları ile en fazla katkı veren ilk 5 ülke içerisinde olduklarını belirterek BMGK'da daimi üyelik statüsünü talep etmektedir.(BM'nin yıllık bütçesi baz alındığında yüzde 22 ile en fazla katkıyı ABD, daha sonra sırasıyla Japonya, Çin, Almanya, Fransa, İngiltere, Brezilya, İtalya, Rusya ve Kanada izlemektedir.). BM'nin ve uluslararası alanda gündemde olan birçok konunun kendi kıtasında meydana geldiğini savunan Afrika grubu yeterince temsil hakkı elde etmek için kendisine 2 daimi üyelik verilmesi istemektedir. Bir diğer dikkat çekici öneri ise Fransa ve İngiltere tarafından kimyasal ve kitle imha silahlarının kullanılmasını ilgilendiren alınacak BMGK kararlarında veto hakkının devre dışı kalması istenmektedir. Özellikle Suriye de kullanılan kimyasal silahlar konusunda gelen tasarılar Rusya'nın veto hakkını kullanmasıyla bu konudaki taleplerde karşılıksız kalmış oldu.¹⁴¹

BMGK daimi üyelik ve veto hakkı açısından ABD, BM'nin itibarsızlaştırılmaması gerektiğini ve veto yetkisinin elinden alınmasına şiddetle karşı çıktığı görülmektedir. ABD özellikle bölgesel bir kuruluş olan AB'nin en temel lokomotif gücü olan Almanya'nın veto hakkına sahip olmasını bir yana daimi üye statüsü kazanmasını bile istememektedir.¹⁴² ABD, Irak Savaşında destek vermeyen ve karşıt bir tutum takınan ve AB bünyesinde bulunan devletler tarafından Almanya'nın daimi üyelik konusunda itirazların olması dolayı BMGK üyeliğine çok sıcak bakmamaktadır. BMGK üyeliği konusunda başta İngiltere ve Fransa olmak üzere 15 AB üyesi destek vermektedir. Buna karşıt görüşte bulunan İtalya tutumu dikkat çekicidir. İtalya, Almanya'nın BMGK daimi üyesi olması durumunda İngiltere ve Fransa'nın yaptığı gibi kendi uluslararası çıkarlarını savunacağını, AB

---

¹⁴⁰ Mukherjee, Rohan-Malone, David M., "India and the UN Security Council: An Ambiguous Tale." *Economic & Political Weekly*, 2013, 48(29): 110-117.

¹⁴¹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmde-reform-talepleri-artiyor/917370>

¹⁴² Pelin Musabay, *Güvenlik Konseyine Yeni Adaylar: Almanya'nın Durumu*, 2013
<http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/Almanya.pdf>

için ise bu durumun bir fayda sağlamayacağı görüşündedir. Oysa BMGK da daimi üyelik hakkı isteyen Almanya bu duruma vurgu yaparak AB'nin çıkarlarını daha fazla savunulacağını ve üye ülkelerin çıkarlarının korunacağını savunmaktadır.¹⁴³

İtalya, G. Kore ve Türkiye ile beraber 40 ülkenin desteklerini açıkladığı “Uzlaşma İçin Birlik Grubu” planı, G4 devletlerinin bölgesel rakipleri konumunda olduklarından onlara karşı kurulmuş bir gruptur. Bu grubun önermiş olduğu planda dünyanın bölgesel olarak 5'e ayrılması, bu 5 bölgenin 5 geçici üye tarafından yönetilmesi ve BMGK daimi üyelik hakkının kaldırılması yönündedir. BMGK 25 üyeden oluşması ve alınacak herhangi bir kararda bu üyelere 15 üyenin evet oyu vermesi ile karar alınabileceği yönündedir. Bu planda dikkat çeken en önemli nokta daimi üyelikler geçici olacağından bölgesel anlamda küçük ülkelerde kararlara etki etme durumlarının söz konusu olmasıdır.¹⁴⁴

Reform adına yapılan bu tekliflerin hiçbiri kabul görmemiştir. Nedenlerine bakıldığında, BMGK daimi üyelerinin plan önerilerine olumsuz cevap vermeleri, ülkelerin bölgesel ve uluslararası alandaki rekabetleri, sosyal, ekonomik ve idari sebeplerin de varlığı da görülmektedir. Bu konuda reform önerisi sunan ülkeler reform yapılması konusunda hem fikir olmalarına karşın en büyük anlaşmazlık BMGK daimi üyelik ve/veya üyelik konusunda yaşadıkları anlaşmazlıktır.

21 Mart 2005 tarihinde 23 bin 518 kişi ve 23 ülkede yapılan bir araştırma anketinde, (Türkiye'de Yöntem Araştırma ve Globe Scane tarafından yürütülen “BBC World Service Anketi”) BM'nin yapısal olarak reform edilmesi gerekliliği ve daha etkin bir konuma yükselmesi gerektiği yönünde sonuçları elde edilmiştir. Çıkan sonuçlarda BM'nin daha etkin bir yapıda olmasını Almanlar %87 oranında istemektedir. Almanlar BMGK da daimi üye olmaları durumunda veto hakkının kaldırılmasını %70 oranında, veto hakkı konusunda İngilizler %56, Çinliler %47, Fransızlar % 44 ve Ruslar %25'i daimi üye olan hiçbir ülkenin veto hakkı olmaması yönünde görüş bildirmişlerdir. Böyle bir anket yapılması aynı zamanda vatandaşlar ile hükümetlerin görüşlerinin arasındaki farkları/benzerliği ortaya koyması açısından

---

¹⁴³ Musabay a.g.e.

¹⁴⁴ Demirel, N. (2013). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Reform Arayışları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. s.141-147.

önemlidir. Kurulduğu günden bugüne kadar daimi üyelik konusunda ayrıcalıklı konumda olan beş daimi üyenin bu haklarını ne kadar paylaşacakları konusu üzerinde durulması gerekli bir durumdur.¹⁴⁵

Birleşmiş Milletlerdeki başlıca reform önerileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- I. Veto yetkisi kaldırılmalıdır.
- II. Daimi üyeler çift katmanlı bir yapıyla işlenmeli, yeni daimi üyeler konseye dahil edilmelidir.
- III. Geçici üyelere tekrar seçilebilme hakkı tanınmalıdır.
- IV. Japonya, Nijerya, Hindistan, Brezilya gibi farklı kıtalardan temsil edilmeyen ülkeler daimi üyelere eklenmelidir.
- V. Bölgesel organizasyonlar devletler yerine daimi üye konumunda olmalıdır.
- VI. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine karşı güçlenmesi sağlanmalıdır.
- VII. Yeterince temsil edilmeyen toplulukların temsil edilmesine olanak tanınmalıdır.
- VIII. Üyelik sisteminde bölgesel dağılım esas alınmalıdır.
- IX. Daimi üye sayısı artırılmalıdır.
- X. Genel sekreter seçilirken daimi üyeler dışındaki ülkelerin de fikrine başvurulmalıdır.
- XI. Birleşmiş Milletlerin yürüttüğü faaliyetlerde bürokratik işlemler azaltılmalıdır.
- XII. Çalışma komitelerinin daha işlevsel hale getirilmesi sağlanmalıdır.¹⁴⁶

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun etkisiz kalması, uluslararası sistemdeki aktörleri bağlayacak kuralların olmamasına neden olmaktadır.¹⁴⁷ Bu nedenle Birleşmiş Milletlerde reform önerileri konusunda Genel Kurulun yetkilerinin artırılması, önemli bir yere sahiptir.

---

¹⁴⁵ Pelin Musabay, Güvenlik Konseyine Yeni Adaylar: Almanya'nın Durumu, 2013
<http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/Almanya.pdf>

¹⁴⁶ Sağlam, a.g.e., s.7.

¹⁴⁷ Doğan, Çakmak ve Aslan, a.g.e., s.30.

Görüldüğü üzere Birleşmiş Milletler reform önerilerinin büyük çoğunluğu Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin ayrıcalıklı konumunu sonlandırmaya ve /veya aynı haklardan yararlanmak yönündeki önerilerdir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletlerin daha etkili bir şekilde faaliyetlerini yürütmesi ile ilgili öneriler getirildiği görülmektedir. Açıklanan önerilerin büyük kısmının uzun zamandan beri dile getirilen öneriler olması, Birleşmiş Milletlerdeki reform önerilerinin uygulanmasının güçlüğüne gösteren bir ayrıntı konumundadır.

3.3. Birleşmiş Milletler Reformunun Önündeki Engeller

Çifte standart ve ülkelerin kendi çıkarları, Birleşmiş Milletler reformunun önündeki başlıca engel konumundadır. Birleşmiş Milletler reformunun gerçekleşmesi için dünyadaki gelişmelere ve krizlere karşı çifte standarttan uzak durulmaması veya ülkelerin eylemsiz kalması, Birleşmiş Milletlere olan güveni sarsmaktadır.¹⁴⁸ Bu yöndeki gelişmeler aynı zamanda Birleşmiş Milletler reformunun önünde engel teşkil etmeye devam etmektedir.

Özellikle Soğuk Savaş sonrası artış gösteren reform taleplerinin sonuca ulaşmasını engelleyen birçok neden bulunmaktadır. Reform önündeki en büyük engel BMGK daimi üyelerinin karşı gelmesi ve çekimser davranmalarındır.¹⁴⁹ Bu durumun asıl nedeni kuruluşta elde etmiş oldukları ayrıcalıklı konumu ellerinden bırakmak istememeleridir. ABD daimi üyelik konusuna karşı bir tutum sergilemekte ve aynı zamanda BMGK kendini itibarsız bir duruma düşürmek istemiyorsa ABD tekliflerinin kabul edilmek zorunda olduğunu dayatmaktadır.¹⁵⁰ Alınacak olan ortak bir kararda dayatmacı bir tutum sergilenmesi, dünyanın en önde gelen monopol bir güce sahip, demokrasi ve insan hakları savunucusu görünümündeki ABD'den daha fazla sorumluluk alması beklenmektedir.

Reform önündeki bu en temel engelin yanında aşılması gereken diğer engellerde;

---

¹⁴⁸ Aral, a.g.e., s.19.

¹⁴⁹ T.Weiss/K.E. Young, Compromise and Credibility: Security Council Reform? Security Dialogue 36 (2/2005), 131-154

¹⁵⁰ Christian Tomuschat, Der selbstverliebte Hegemon, in: Internationale Politik 5 (2003) s. 46

- I. BMGK yeni üye olacak ülkelerin hangi şartları sağlamaları gerektiği yönünde belirgin kuralların olmamasıdır. Örnek olarak ekonomik, askeri, nüfus sayısı vb. kriterlerden hangisi üye olacak ülke için dikkate alınacaktır.
- II. Dünyanın çeşitli, bölgelerinden üyelik talebinde bulunan ülkelerin bölgesel anlamda kendi içlerinde birbirleriyle rekabet halinde olmalarından dolayı bir uzlaşma zemininin olmaması. Örnek olarak Asya da Hindistan ile Pakistan arasında yaşanan rekabet, aynı şekilde Latin Amerika bölgesinde Arjantin ile Brezilya, Afrika bölgesinde Güney Afrika ile Nijerya vb.
- III. BMGK yeni üyelikler söz konusu olduğunda veto hakkı alan ülkeler karar alınmasında ortak bir karar etrafında buluşmaları zorlaşacaktır.
- IV. BMGK daki her hangi bir yapısal değişiklik için BM şartının değişiklik yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. BM şartın da değişikliğe gidilmesi için gerekli şartların sağlanması oldukça zordur. Çünkü BM sözleşmesinin de 108/109. Md. lerinde, üye devletlerin karara 2/3 oranında evet oyu vermesinin yanında BMGK daimi üyelerinin de evet oyu vermesi gerekmektedir. Yapılacak değişiklik önerisinin özelliği ile ilgili tarafların tamamının çıkarlarına uygun bir değişiklik teklifi olması aranacaktır. Daimi üyelerin bu değişikliği kendi ülke anayasalarında kabul görmesi de gerekecektir. Bunun sağlanması günümüz uluslararası sisteminde çok da mümkün gözükmemektedir. Çünkü uluslararası alanda yeterli desteği görmesi ve aynı zamanda daimi üyelerin desteği sağlanmalıdır.¹⁵¹

Tüm bu hususlar göz önüne alındığında BM'nin reform sorunsalında var olan engeller: "Reform yapılması yönünde getirilen önerilerin, amaç ve kapsamı ne kadar önemli olsa da, BM'nin mevcut yapısının günümüz şartlarına göre yeniden yapılandırılması ve değiştirilmesi konusunda ne kadar yetersiz kaldığı ortadadır. Bu sonucun çıkmasında ve yapılan reform girişimlerinin sonuçsuz kalmasında; İkinci Dünya Savaşı şartlarında sahip oldukları imtiyazları hiç bir şekilde, bırakmak bir

---

¹⁵¹ Ayçe SEPLİ "Hindistan'ın BMGK'ya Daimi Üyelik Girişimleri ve Karşılaştığı Engeller" GÜSBEEED, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi Cilt: 7, Sayı: 18, Yıl: 2016

yana, paylaşmaya dahi yanaşmayan BM Güvenlik Konseyi'nin 5 Daimi Üye ülkesinin katı tutumu olmaktadır".¹⁵² 1990'lı yıllar itibariyle yeniden şekillenmeye başlayan dünya düzeni, Birleşmiş Milletlerde reformlar yapılmasını gerektirmektedir ve 21. yüzyıl dünyasında 1945'li yılların güç dengelerine bağlı kalınmasının doğru olmadığını göstermektedir.¹⁵³ BMGK daimi üyelerinin geçmişte hak ettikleri ayrıcalığı dünyanın uzun vadede kabul etmesi sürdürülebilir gözükmemektedir.

3.4. Birleşmiş Milletler Reformu İçin Geleceğe Dönük Beklentiler

Gelecekte dünya barışının sağlanması için daha etkin bir yapıya ihtiyaç bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler reformunun gerçekleşmesine yönelik beklentilerin odak noktasında bu husus yer almaktadır. Bugünkü Birleşmiş Milletlerin yeterli işlevsellikten uzak olması sebebiyle Birleşmiş Milletler reformunun gerçekleşmesi beklentisi yüksektir.¹⁵⁴

Güçlü ülkelerin, zayıf olarak nitelendirilen ülkelerin iç işlerine müdahale yasağı, iç işlere karışmama gibi konularda kendi çıkarlarına göre davranmaları söz konusudur.¹⁵⁵ Gelecekte güçlü ülkelerin de Birleşmiş Milletler üyesi olan ancak Güvenlik Konseyi daimi üyesi olmayan diğer ülkeler gibi bu konuda standartlara uygun biçimde davranması istenmektedir. Ancak veto hakkının Güvenlik Konseyi daimi ülkelerine tanıdığı ayrıcalıktan beş daimi üyenin vazgeçmesini beklemek pek gerçekçi bir beklenti değildir. Buna paralel olarak yakın gelecekte Birleşmiş Milletler ilkelerinin standartlarının – en azından kısa vadede – değişmesi beklenmemektedir.

Bugün itibariyle Birleşmiş Milletlerin sahip olduğu yapının yeterince etkili olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara çözüm getirme konusunda etkililikten uzak kalmasıyla birlikte değişim ihtiyacının kabul edilmesi beklenmektedir. Birleşmiş Milletlerin reform çalışmalarına karşı durmak suretiyle yenilenmeyi reddetmesi durumunda ise bu kuruma alternatifler üretilmesi

---

¹⁵²Mustafa Kibaroglu, Birleşmiş Milletlerde Reform mu Rönesans mı, <http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-stratejist-ekim2017-bm-reformu.pdf> , Erişim Tarihi: 11.06.2018.

¹⁵³ Demirel, a.g.e., s.148.

¹⁵⁴ Kibaroglu, a.g.e., s.25.

¹⁵⁵ Sur, a.g.e., s.2549.

beklenmektedir.¹⁵⁶ Böyle bir durumda Birleşmiş Milletlerin işlevselliğinin sorgulanmasına gerek kalmayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemdeki yeni düzenle birlikte ortaya çıkan Birleşmiş Milletlerin 1990'lı yıllardan bugüne değişim içinde olan dünyadaki yeni düzenin koşullarına yanıt verebilmekten uzak bir konumda olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁷ Birleşmiş Milletlerden gelecekteki beklentiler arasında yeni dünya düzenine uyum sağlanmasının yer aldığını söylenebilir. Özellikle yakın dönemde küresel sorunların çözümünde Güvenlik Konseyi sebebiyle sonuç elde edilememesi, Birleşmiş Milletlerin gelecekte iyileşme sağlaması beklenen konular arasındadır.

Birleşmiş Milletlerin geleceğiyle ilgili beklentiler konusunda aşağıdaki hususlara değinilebilir:

- I. Birleşmiş Milletler içindeki meşruiyet krizinin kısa vadede aşılması beklenmemektedir.
- II. Uluslararası toplumun Birleşmiş Milletlere olan güveninin oluşması gibi bir beklenti en azından yakın gelecekte söz konusu değildir.
- III. Birleşmiş Milletler varlığını sürdürmekle yapısında önemli bir gelişme yaşanmayacaktır.
- IV. Olumsuz beklentilere göre Milletler Cemiyetinde olduğu gibi Birleşmiş Milletlerin de ortadan kalkması söz konusu olabilir. Ancak daimi üye ülkeler veto hakkında kolay vazgeçmeyecekleri için bir dünya savaşı ya da çok büyük bir skandal gibi olağanüstü gelişmeler olmadığı takdirde böyle bir beklentinin gerçekleşmesi çok uzak bir olasılıktır.
- V. ABD'nin Irak (2003), Afganistan'da yaptığı gibi Güvenlik Konseyi karar almadan uluslararası müdahaleler gerçekleştirebilir.
- VI. Japonya, Brezilya, Almanya, Güney Kore, Türkiye gibi ülkelerin öncülüğünde alternatif bir teşkilat kurulabilir.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ Sağlam, a.g.e., s.10.

¹⁵⁷ Ağır ve Aksu, a.g.e., s.45.

¹⁵⁸ Şöhret, a.g.e., s.300.

Tüm bu beklentilerin yanında Birleşmiş Milletlerin kurumsal etkinliğini artırarak tüm üye ülkelerin güvenini kazanacağı olumlu bir senaryo yazılabilir. Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin sahip oldukları ayrıcalıklı konumu bırakmalarının pek mümkün olmaması sebebiyle gelecekte Birleşmiş Milletler hakkındaki beklentilerin olumsuz yönde seyretmesine neden olmaktadır.

Birleşmiş Milletler günümüzde güçlenerek faaliyetlerine devam ettiği takdirde devletleri bir araya getiren bir platform haline gelebilir ve Birleşmiş Milletlerin evrensel barış için yoğun bir şekilde çalışması beklentilerini ortaya çıkarmaktadır.¹⁵⁹ Yine de günümüz koşullarındaki Birleşmiş Milletler yapısı sebebiyle bu beklentinin karşılık bulmasının ihtimalinin düşük olduğu göz ardı edilmemelidir

---

¹⁵⁹ Doğan, Çakmak ve Aslan, a.g.e., s.77.

SONUÇ

Birleşmiş Milletlerin etkinliği ve yapısına yönelik reform tartışmaları hakkında yapılan çalışmada Güvenlik Konseyinin yapısı başta olmak üzere günümüzde Birleşmiş Milletlerin yeterli etkinlikte olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonucu ortaya çıkaran başlıca etmenler ve Birleşmiş Milletler hakkındaki reform önerileri neler olabileceği ortaya koyulacaktır.

Tarihte yaşanmış büyük olaylar sonrasında uluslararası yapı değişime uğramıştır. Otuz Yıl Savaşları sonrasında yapılan Vestfalya Antlaşması (1648), Napolyon Savaşları sonrasında düzenlenen Viyana Kongresi (1815), I. Dünya Savaşı sonrasında Paris Barış Konferansı (1919) , II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan San Francisco Konferansı (1945) örneklerinde çalışmada üzerine değinildiği gibi büyük olaylar sonrasında uluslararası sistemde önemli değişimler yaşanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında faaliyete geçen bir oluşum olarak Birleşmiş Milletler; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomi ve Sosyal Konsey, Adalet Divanı, Vesayet Konseyi ve Sekretarya organlarından meydana gelmektedir. Birleşmiş Milletler 51 üye devletle kurulmuş ve şu an 193 üye ülkeyi kapsamaktadır. Güvenlik Konseyi ise İkinci Dünya Savaşını kazanan 5 ülkenin – ABD, Fransa, İngiltere, Rusya ve Çin – daimi üyeliğini içermektedir. Genel Kurul BM çatısı altında sadece dünyada yaşanan olayların forum halinde tartışıldığı ve alınan kararların bir yaptırımı olmadığı sadece tavsiye karar alabildiği (2/3 çoğunlukla) etkisiz yapısı söz konusudur. BMGK ise 5 daimi üyesiyle istediği veya veto ile istemediği kararları almakta ve uygulamaktadır. Bu daimi üyeler beş görünümlü 3 + 2 üye ülkedir. Soğuk Savaş süresince, daimi üye olan ülkelere ABD, İngiltere, Fransa Batı Bloğunu, Çin ve Rusya da Doğu Bloğunu temsil etmiştir. Bundan dolayı beş daimi ülke sosyal, iktisadi ve dış politikalarındaki farklılıklardan dolayı nerdeyse hiçbir zaman anlaşamamaktadırlar. BM, yapısı itibariyle 19. yy dönemi elitist ve oligarşi düzenini anımsatmaktadır. Bundan dolayı BM'yi kuran düşünce için asıl olan tüm ülkelerin sunacağı katkı değil, bedeli her ne olursa olsun tekrardan büyük bir savaş çıkmamasını sağlamaktır. Nitekim bunda başarılı olmuştur. Bu durumun en

temel göstergesi, BMGK'daki daimi üyelerin, zayıf ve küçük ülkelerin siyaset ve dış politika hamlelerini, istekleri doğrultusunda yönlendirmesi olmuştur.

Uluslararası sorunlara müdahale edilmesindeki yetkili kurum olarak Birleşmiş Milletlerin faaliyetleri, önemli bir tartışma konusudur. Birleşmiş Milletlerin güçlü ülkelerin çıkarlarını koruyacak şekilde uluslararası sorunlara müdahil olduğu eleştirisi, pek çok örnekle desteklenen bir eleştiridir. Buna göre Ruanda Soykırımı, Bosna Hersek Srebrenitsa Soykırımı, Somali İç Savaşı, Makedonya ve Doğu Timor'un bağımsızlık süreci, Afganistan'ın önce Sovyetler daha sonra ABD tarafından işgal edilmesi, Irak'ın (2003) ABD tarafından işgalinin Birleşmiş Milletler tarafından engellenememesi gösterilebilir. Halen devam etmekte olan (yaklaşık 8 yıl) Suriye iç savaşında kimyasal silah kullanımının kanıtlanmasına rağmen Rusya'nın veto oyu sebebiyle herhangi bir müdahalenin olmaması Birleşmiş Milletlere yöneltilen eleştiriler arasında öne çıkan örnekler arasında yer almaktadır.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunlara müdahil olma yöntemleri; barışı koruma, barışa zorlama, önleyici diplomasi, barış yapma ve barışı inşa etme şeklinde sıralanmaktadır. Farklı örnekler aracılığıyla incelemeye alınan uluslararası sorunlara müdahale yöntemlerinde Birleşmiş Milletlerin ABD ve/veya Güvenlik Konseyi üyelerinin çıkarlarına olacak şekilde kararlar aldığı, yerel halkın korunması gibi bir önceliğinin olmadığı yönünde sonuçların varlığı elde edilmiştir.

Uluslararası toplum gözünde saygınlığı giderek azalan Birleşmiş Milletler, etkinlikten uzak yapısıyla reform tartışmalarının sık sık gündeme getirildiği bir oluşumdur. Birleşmiş Milletlere yönelik reform talepleri, değişen dünya düzenine uyum sağlayacak bir oluşuma ihtiyaç duyulmasıyla ilgilidir.

Bu hususlarla ilgili olarak Birleşmiş Milletlerdeki reform talepleri 1993 yılından bu yana devam etmektedir. Reform taleplerinin ortaya çıkmasında Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin temsil edilmesinin yetersizliği, güçlü ülkelerin kendi çıkarlarına göre uluslararası konularda kararlar almasının temel etkenler olduğu yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Birleşmiş Milletler, dünyada geri kalmış ve geliştirmekte olan ülkeler adına adil bir sistem için çalışmalıdır.

Daimi üyeler, Güvenlik Konseyi sistemi ve üye ülke sayısı, veto hakkı, bölgesel dağılımın gözetilmemesi, Müslüman ülkeler ve ekonomik durumu kötü olan ülkelerin Birleşmiş Milletlerde yeterli oranda temsil edilmemesi gibi konular, Birleşmiş Milletlerin reform taleplerinin ana hatlarını meydana getirmektedir. Güvenlik Konseyi ile ilgili taleplerin Birleşmiş Milletler reform taleplerinin büyük çoğunluğunu oluşturduğu dikkat çekmektedir. Güvenlik Konseyi üyelik sistemi, daimi ülkeler, veto hakkı ve tüm ülkelerin temsil edilmesi sorunları, Birleşmiş Milletlerin reform ihtiyacı olan temel konulardır.

Devlet gruplarının reform önerilerine yaklaşımı açısından yapılan araştırmada ise Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin kendi çıkarlarını sürdürmeye yönelik yaklaşımına karşın yeterince temsil edilemeyen ülkelerin ise sahip oldukları hakları artıracak şekilde bir yaklaşıma sahip oldukları görülmektedir. Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin veto hakkının bulunması, bu konuda çözüm üretilmesini güçleştirmektedir. Birleşmiş Milletlerin bugünkü yapısı, İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan ülkelerin çıkarlarını korumaktadır ve bu durum diğer ülkelerin Birleşmiş Milletlere güvenini sarsmaktadır.

Birleşmiş Milletler reformunun gerçekleşmesinin önündeki engeller hakkında yapılan incelemeler çifte standart ve ülke çıkarlarının reformların uygulanmasının önündeki engeller olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Reform çabalarının en azından kısa sürede karşılık bulmasının güç olduğu, Birleşmiş Milletler ve reform çalışmalarının geleceğine dair çoğunlukla olumsuz beklentilerin varlığı görülmektedir. Bunlara ek olarak Birleşmiş Milletlerde yeterince temsil edilmeyen ve gelişen ülkelerin kendi aralarında alternatif bir oluşuma yönelmelerinin beklendiği yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Bu kapsamda; Güvenlik Konseyinin daimi üyelik sistemi ve sayısının gözden geçirilmesi veya uluslararası düzeyde etkinliği bulunan ülkelerin daimi üyelere dahil edilmesinin gerektiği, veto hakkının kaldırılması ile beraber Genel Kurulun Güvenlik Konseyine karşı güçsüz konumunun güçlendirilmesi ile birlikte Birleşmiş Milletlerin etkin bir yapı halini alacağı kanaatine ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Kaynak Olarak Kullanılan Kitap ve Makaleler;

Adam Ward-James Hackett, “*Reforming the UN Security Council: Enlargement and efficiency.*” IISS Strategic Comments, 2005, 11(4): 1-2.

Ağır, O. ve Aksu, Z. (2017), *Birleşmiş Milletlerin Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi*, ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 4 (9), 43-55.

Aktaş, H.E. (2016). *Birleşmiş Milletler İçin Daha Demokratik, Adil ve Etkin Bir Yapı Önerisi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20 (2), 767-784.

Aral, B. (2013). *Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik*, SETA Analiz.

Ateş, D. (2016). *Uluslararası Örgütler*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Azarkan, E. (2014). *Uluslararası Örgütler Tarafından Yapılan Bireysel Temel Hak İhlalleri Durumunda Başvurulabilecek Hukuksal Önlemlere İlişkin Bir Değerlendirme*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19 (30-31), 45-60.

Baharçipek, A. (2009). *Uluslararası Kuruluşların İşlevleri*, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Beril Dedeoğlu (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Der Yayınları, İstanbul.

Birdişli, F. (2010), *Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (11), 172-182.

Christian Tomuschat, Der selbstverliebte Hegemon, in: Internationale Politik 5 (2003) s. 46

Çakmak, C. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirildiği Kadar Vazgeçilemeyen Bir Aktör”, *Birleşmiş Milletler: BM Sistemi ve Reformu*, N. Doğan, C. Çakmak ve H. K. Aslan (der), Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014.

Çakmak, D. *Soykırım Suçu: Suçun Gerçekleştiği Ruanda Örneği (1994) ve Suçun Gerçekleşmediği Ermeni Tehciri (1915)*, <http://www.ayk.gov.tr/> , s.512, Erişim Tarihi: 15.03.2018.

Çalış, Ş. (2006). *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Çınar, Y. (2016), *Çatışma Sürecinden Devlet İnşasına: Doğu Timor*, Bilge Strateji Dergisi, 8 (15), 85-112.

Çoban Öztürk, E. (2011). *Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği*, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, 1 (1), 67-113.

Dağı, İ.D. ve Eralp, A. (2016). *Devlet, Sistem ve Kimlik, Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Demirel, N. (2013). *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Reform Arayışları*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 4 (12), 131-150.

Demirtürk Demirdöğen, Ü. (2006). *Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)*, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11, 236-257.

Denk, E. *Birleşmiş Milletler Sistemi*. Ankara: Siyasal Kitabevi. 2015.

Dinçer B. “*Birleşmiş Milletler’in Reform İhtiyacı*.” *Journal of Business Economics and Political Science*, Nisan 2016, 5(9): 119-142.

- Doğan, N. akmak C. ve Aslan, K. (2014), BM Sistemi ve BM'de Reform Tartışmaları, Siyasal Kitabevi, Ankara,
- Dönmez, S. (2017). *Kuvvet Kullanma Kapsamında Ön Alıcı ve Önleyici Saldırı Kavramları*, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (3), 8-15.
- Duran, H. (2001). *Birleşmiş Milletler ve Müdahale*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2), 131-142.
- Gönlübol, M. (1964). *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Güngör, U. Günümüzde Barış Operasyonları;
http://www.msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/dokuman/GSD_8/GSD_8_Art_1_122008.pdf , Erişim Tarihi: 23.03.2018.
- Güzelipek, Y.A. (2015). *Uluslararası Toplum ve Ruanda'da Normalleşme Çabaları*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (2), 189-205.
- Haktankaçmaz, M.İ. (2010), *Reform Transferinde Uluslararası Örgütlerin Rolü*, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, 6 (22), 23-54.
- Hasgüler, M. (2006). *Uluslararası Örgütler*. Alfa Yayınları, Ankara.
- Hürsoy, S. (2011). *Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 61 (1), 201-222.
- Köhler, Das Abstimmungsverfahren im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen,
<http://www.hanskoechler.com/Koechler-Sicherheitsrat-1991.htm>

- Kugel A.; Reform of the Security Council- A New Approach, Briefing Papers, s.2, 2009.
- Kutlu İ. ; *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları* Bilge Strateji, Cilt 10, Sayı 19, Güz 2018, 1200
- Kütükçü, M.A. ve Erdal, S. (2011),*Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları*, Mimoza Yayınları, Konya.
- Maden, T.E. (2013). *Somali'de Bitmeyen Siyasi Kriz*, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu, 10, 3-29.
- Muslu, E. 2012. Uluslararası Sistemde Uluslararası Örgütlerin Rolü: İslam Konferansı Örgütü Örneği. Çev.: Zangl Bernhard, Volker Ritterberg 2006. Uluslararası Organizasyon, Hükümet Şekli, Siyaset ve Politikaları.
- Mukherjee, Rohan-Malone, David M., “*India and the UN Security Council: An Ambiguous Tale.*”*Economic & Political Weekly*, 2013, 48(29): 110-117.
- Natalino Ronzitti, *The reform of the UN Security Council*. Istituto Affari Internazionali, Istituto affari internazionali, s.6, 2010.
- Önal, H. (2010), *ABD'nin Afganistan Politikasının Açmazları: Bölgesel Bir Analiz*, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, 6 (23), 43-71.
- Örnek, S. (2012). *11 Eylül Olayları ve Afganistan Operasyonu*, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 107-134.
- Özçelik, S. (2011), *Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNDREDEP) Örnek Olayı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1 (1), 41-64.
- Özen, Ç. ve Tonus, Ö. (Der.). 2013. Uluslararası Örgütler. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2920 Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1877.

- Özlük E, *Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Meşruiyet Krizi*, Ankara: Uluslararası Hukuk ve Politika, sayı 14, s.18, 2008.
- Öztürk, E.Ç *Toplumsal Yapılar ve Şiddet; Ruanda Örneği*, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, 2011
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/65/1615/17393.pdf>
- Özkan, A. (2002). *Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu*, Avrasya Dosyası, 8 (1), 238-257.
- Pazarcı, H. (1998). *Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt 2*, Ankara, Turhan Kitapevi.
- Pazarcı, H. (2004). *Uluslararası Hukuk IV*. Turhan Kitabevi. Ankara.
- Sağlam, Z. (2018), *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İçin Reform Talepleri*, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2, 1-10.
- Sağlam, Z. (2018). *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İçin Reform Talepleri*. İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 1-13.
- Sasaoğlu, D. (2014). *NATO Müdahalesi ve Sonrasında Afganistan*, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 1176, 1-8.
- Sencerman, Ö. (2013). *Batılı Kolonyel Güçlerin 1994 Ruanda Soykırımına Etkisi*, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 9 (18), 35-76.
- Sepli A. “*Hindistan’ın BMGK’ya Daimi Üyelik Girişimleri ve Karşılaştığı Engeller*” GÜSBEED, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi Cilt: 7, Sayı: 18, Yıl: 2016
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası Politika ve Dış Politika analizi*, İstanbul, 3.Baskı,

Sur, M. (2013). *Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği*, Yaşar Üniversitesi Dergisi, 8, 2535-2550.

Tacettin Çalık. *Birleşmiş Milletler Organlarının İnsan Hakları İle İlişkisi*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208376> . Erişim Tarihi: 21.09.2017.

T.Weiss/K.E. Young, *Compromise and Credibility: Security Council Reform?* Security Dialogue 36 (2/2005), 131-154

Yenigün, C. ve Duran, S. (2010). *Endonezya: Çatışmadan Demokrasiye*. Dünya Çatışmaları Dergisi, 2, 463-486.

Yeshi Choedon, “*India’s Perspective on the UN Security Council Reform.*” India Quarterly: A Journal of International Affairs, 63(4): 14-48.

QUIGLEY, John: “*The Afghanistan War and Self-Defense*”, Val. U. L. Rev., Vol. 37, 2003, s. 541-562.

Kaynak Olarak Kullanılan Resmi ve Gayri Resmi İnternet Sayfaları

Afganistan İnsan Hakları Araştırması, https://www.researchgate.net/profile/Abdulkadir_Sen3/publication/295859287_Abdulkadir_SEN_Afganistan_Insan_Haklari_RaporuSaha_Arastirmasi/links/56ced52a08ae85c82340e632/Abdulkadir-SEN-Afganistan-Insan-Haklari-Raporu-Saha-Arastirmasi.pdf , Erişim Tarihi: 19.04.2018.

Afganistan Yaşanan Kayıplar, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-172-2014040818afganistandasivilolumleri.pdf>

Birleşmiş Millet Antlaşması (2014,4) <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi 08.02.2018.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2018.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>, Erişim Tarihi: 15.06.2018.

Birleşmiş Milletler Reform Talepleri Artıyor, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmde-reform-talepleri-artiyor/917370>

BM Alınan Kararlar, <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html> Son Erişim Tarihi: 07.02.2018.

BM Uyuşturucu Operasyonları
(UNODOC), <https://www.unodc.org/unodc/index.html> Son Erişim Tarihi
15.004.2018

BM Veto Kararları, <http://research.un.org/en/docs/sc/quick> Erişim Tarihi:
19.04.2018.

BM Operasyonlarında Yaşanan Kayıplar <https://www.sipri.org/news/2018/sipri-releases-map-multilateral-peace-operations-2018> Erişim Tarihi 15.09.2018

BM ve BMGK
Dağılımı, <http://www.un.org/depts/DGACM/RegionalGroups.shtml> Erişim
Tarihi 08.02.2018

Doğaç Özdemir. 26 Ekim 2014. Diplomasi Kongresinde Viyana Kongresi.
<http://www.gazetebilkent.com/2014/10/26/diplomasi-tarihinde-viyana-kongresi/> Erişim Tarihi 07.02.2018.

Genel Kurul Kararı 24 Ekim 1970 <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>

Hükümet Dışı Uluslararası Örgütler ve İnsan Hakları,
<http://www.ozelburoistihbarat.com/Content/images/archieve/sivil-toplum->

orgutleri-dosyasi-hukumet-disi-uluslararası-orgutler-ve-insan-hakl-5a2bf735-208f-41bd-8239-464e396ff178.pdf Erişim 27.09.2017.

Kaymaz İ.Ş. Wilson Prensipleri ve Liberal Emperyalizm
<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-69/wilson-prensipleri-ve-liberal-emperyalizm> Erişim Tarihi: 10.10.2017

Kıbaroğlu, M. Birleşmiş Milletlerde Reform mu Rönesans mı,
<http://www.mustafakıbaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakıbaroglu-stratejist-ekim2017-bm-reformu.pdf> , Erişim Tarihi: 11.06.2018.

Makedonya Güvenlik Sektörü Reformu İçerik Analizi (1991-2008),
http://www.analyticamk.org/images/stories/files/context_tr.pdf , Erişim Tarihi: 20.03.2018.

Musabay, P. Güvenlik Konseyine Yeni Adaylar: Almanya'nın Durumu, 2013
<http://dispolitikaforumu.com/wp-content/uploads/2013/05/Almanya.pdf>

Ortaylı, İ. 15 Eylül 2013. 200. yılına doğru Viyana Kongresi,
<http://www.milliyet.com.tr/200-yilina-dogru-viyana-kongresi/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/15.09.2013/1763688/default.htm> Erişim Tarihi 07.02.2018.

Ö. Rengin Gün. Örgütlenme İlkeleri ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden Birleşmiş Milletler 'in Analizi. Avrasya Dosyası: BM Özel, s.5-21.
<http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/005-21%20Rengin.pdf> Erişim Tarihi 09.02.2018.

Şöhret,M.<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-199-2014091015guvenlik-14.pdf>, Erişim Tarihi: 09.06.2018.

United Nations, (2019), Barış Gücü Operasyonlarına Katılan Personel Sayıları,
<https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>

Uluslararası Örgütler. http://trtarih.com/tarih/uluslararası_makale2.pdf Erişim
22.08.2017.

Wilson Prensipleri ve Liberalizm,[http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-
69/wilson-prensipleri-ve-liberal-emperyalizm](http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-67-68-69/wilson-prensipleri-ve-liberal-emperyalizm) Erişim Tarihi: 10.10.2017.

Kaynak Olarak Kullanılan Doktora Tezleri;

Öğüt. S. (2013). 21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Vursavaş, F. (2011) Birleşmiş Milletler Barışı Korumaya Hazırlık Eğitimi Programının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mefa BORAN

Doğum Yeri : Yeşilhisar/KAYSERİ

Yabancı Dili : İngilizce

İletişim (Telefon/e-posta) : mefaboran36@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise: Yeşilhisar Lisesi 1998

Lisans: Dumlupınar Üniv. 2004

Yüksek Lisans:

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl: Türk Silahlı Kuvvetleri